Pelin Çift ile Gündem Ötesi Kitaplığı - 1

Akademik Kitap Kulübü

AYASOFYA'NIN GİZLİ TARİHİ

Pelin Çift
Erhan Altunay

50.000 ADET

Araştırma

BEYAZ BAYKUŞ

BEYAZ BAYKUŞ: 001
ARAŞTIRMA: 001

AYASOFYA'NIN GİZLİ TARİHİ / PELİN ÇİFT - ERHAN ALTUNAY

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Vahit Uysal
Yayın Koordinatörü: Ebru Yücel
Editör: Demet Macunlar
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Kapak Fotoğrafı: Ahmet Kızılhan
Arka Kapak Fotoğrafı: Uğur Utku Sezer
Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal - Tuğçe Budak

Yayına Hazırlayanlar:
Pelin Çift
Erhan Altunay
Ebru Yücel
Göksel Gülensoy

Beyaz Baykuş: Şubat 2016 (30.000 Adet)
30.-50.Baskı: Mart 2016
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-070-5

© Beyaz Baykuş
Harbiye Mah. Maçka Cad. Narmanlı Apt. No. 24 K. 5 D. 33 Nişantaşı / İstanbul
Tel.: (0) 212 252 22 42 - Fax: (0) 212 252 22 43
facebook.com/ beyazbaykusyayinlari - **twitter.com/**beyazbaykusy
instagram.com/beyazbaykusyayinlari

Tor Ofset San. ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaa Sertifika No. 13137
Osmangazi Mahallesi 3112. Sokak No. 2
Esenyurt / İstanbul
Tel.: (0) 212 886 34 74

Beyaz Baykuş Yayınları, Destek Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Pelin Çift ile Gündem Ötesi Kitaplığı - 1

Pelin Çift
Erhan Altunay

Tarihin karanlık geçmişine hapsedilmiş yüzlerce yıllık sırlar açığa çıkıyor...

AYASOFYA'NIN GİZLİ TARİHİ

Okuyunca bilecek, bildikçe Ayasofya'yı daha çok sevip sahipleneceksiniz.

BEYAZ BAYKUŞ

Ömer ve Defne'ye...

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın
katkılarıyla hazırlanmıştır.

ÖNSÖZ

Ayasofya...

Yüzlerce yıldır kalbinde barındırdığı sırlarla izliyor İstanbul'u...

Kurulduğu o hâkim tepenin manzarasından bakıyor insanlığa, her taşına sinmiş kadim bilgeliğiyle...

Tüm dünyanın eşsiz bir sanat şaheseri olarak gösterdiği kutsal bir mabet: Ayasofya...

Nice badireler atlatmış, yakılıp yıkılmış, işgal altında kalmış ve tehdit edilmiş. Efsanelerde de anlatıldığı üzere bunca tehdide rağmen bir nevi kutsal koruma altında kalarak bugünlere gelmiş.

Ayasofya'yı Fatih Sultan Mehmet gibi merak etmedikçe ve bu eşsiz mabede onun verdiği değeri göstermedikçe, yazık ki Ayasofya'nın özünü, sakladığı sırları ve onun konuştuğu gizli dili hiçbir zaman anlayamayacağız.

İşte bu nedenle, seri halinde yayımlanacak olan Gündem Ötesi Kitaplığı'nın ilk eseri Ayasofya üzerine olsun istedik. Bu kitapta, Ayasofya'nın neden tarih boyunca ezoterik örgütlerin hedefinde olduğunu, kimler tarafından ve neden arzulandığını, tarihimizin bilinmeyen karanlık noktalarını, tarihinde önemli rol oynayan şahsiyetlerini ve gizli kahramanlarını sizler için sorguladık. Her açıdan ele aldığımız bu konuya dair ortaya attığımız farklı ve detaylı sorularımızı ancak Erhan Altunay cevaplayabilirdi. Onsuz bu kitap asla hayal ettiğimiz gibi olmazdı.

Ayasofya'nın Gizli Tarihi, Ayasofya'yı eksenine koyarak okuyucuyu gizli tarih yolculuğuna çıkaran ilk çalışmadır. Ancak dileğimiz son olmaması... Çünkü Ayasofya bilindikçe daha çok sevilip sahip çıkılacak ve korunacak... Ve inanıyorum ki ancak bu şekilde gerçek değerini bulacak.

Bu yolculukta elbette özel olarak teşekkür etmem gereken ilk isim Ebru Yücel... Özel hayatımızda ve "Gündem Ötesi" TV programlarında olduğu gibi, kitabı hazırlarken de ayrılmadık. Doğru soruları sorabilmek, doğru konuları açabilmek için çok kaynak taradık ve birçok kez Ayasofya'ya gittik, ilham aldık.

Özel bir teşekkürüm de Göksel Gülensoy'a. Onun sayesinde Ayasofya'nın dehlizlerine inip eşsiz bir tecrübe yaşadım. Göksel Gülensoy, hem kısa bir röportajla bize bilgisini aktardı, hem de özel arşivini açarak Ayasofya'nın dehlizlerinde çektiği ve ilk kez bu kitapta göreceğiniz fotoğrafları cömertçe paylaştı.

Ve son teşekkürüm eşim Okan'a... Desteği, mesleğime duyduğum heyecana olan saygısı ve evdeki sabrı için...

Ayasofya tarihiyle, mimarisiyle, süslemeleriyle her manada çok özel ama hepsinden öte, hissettirdikleri bambaşkadır.

İçeri girdiğimde kafamı kaldırır, Ayasofya'nın o muhteşem kubbesine uzun uzun bakarım.

"Allah göklerin ve yerlerin nurudur..."

Nur Suresi'nin 35. ayetini okurum.

Kalbimi ferahlatır.

Ayasofya kutsal bir emanet, tarihi bir vasiyettir.

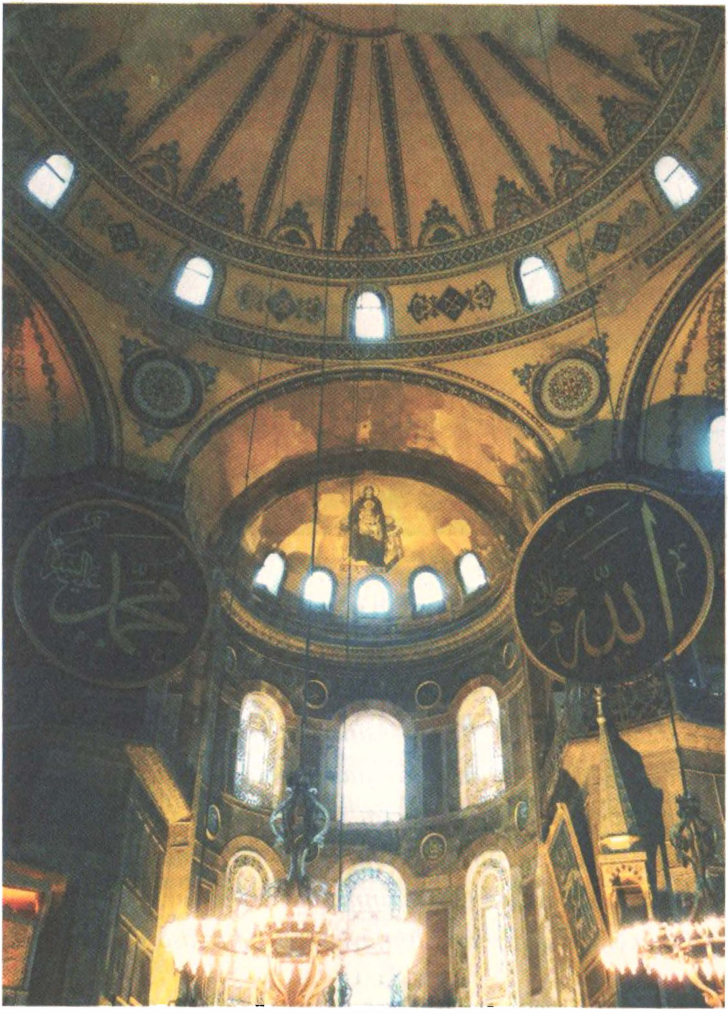
Layık olabilmek dileğiyle...

Pelin Çift

Gündem Ötesi Kitaplığı'nın ilk kitabı Ayasofya'nın Gizli Tarihi'nde Erhan Altunay ile Ayasofya'yı konuşacağız. Ayasofya'nın geçmişini, sembollerini, gizemlerini ve gizli tarihini uzun yıllardır Latince, Fransızca, İngilizce ve Grekçe dillerinde okuyarak, orijinal kaynaklarından araştıran bir isim. Ezoterik öğretiler ve paganizm uzmanı olan araştırmacı yazar, sembolizm ve dinler tarihi hakkında seminerler veriyor, paganizm üzerine de yayımlanmış üç kitabı var.

En önemlisi de Erhan Altunay gerçek bir Ayasofya sevdalısı...

"EY SÜLEYMAN! SENİ GEÇTİM!" JUSTİNYANUS HZ. SÜLEYMAN'A NASIL KAFA TUTTU?

Ayasofya'nın gizli tarihini ve barındırdığı sırları sizden öğreneceğiz ama öncesinde en başa dönelim ve yüzyıllardır kutsal kabul edilen bu mabedi tanıyalım istiyorum. Ayasofya nasıl inşa edildi?

Ayasofya, Konstantin'in oğlu Konstantius tarafından 360 yılında inşa edilmiş ve "büyük kilise" anlamına gelen "Megale Ekklesia" ismini almıştır. İlginçtir ki, yine aynı dönemde "Ayasofya" ismiyle de anılmaya başlanmıştır.

Aya "kutsal", sofya "bilgelik" anlamına gelmektedir ve bir kilise için "Kutsal Bilgelik" (Ayasofya) ismi, aslında çok anlamlıdır. Çünkü "Sofya" ismi 4. yüzyılda İsa'ya atfedilmiş bir lakaptır. Ayrıca onun asıl kimliğini oluşturan "bilgelik" de paganizm öğretisinin önemli bir simgesidir. Yani "Tanrıça Bilgeliği"nin adıdır. Bu yüzden Ayasofya'nın bir zamanlar ezoterik bir okul olduğunu düşünenler de vardır.

Pagan kültüründe Ay Tanrıçası Hekate ile sembolize edilen Tanrıça'nın üç yüzü vardır; bakire, olgun kadın ve yaş-

lı bilge kadın. Hıristiyanlar paganları yok ederken, pagan öğretiler Hıristiyanlık dininin içine sızmış, böylece Hazreti Meryem "bakire"yi, Mecdelli Meryem "olgun kadın"ı ve Sofya da "yaşlı bilge kadın"ı yani bilgeliği temsil etmiştir. Bu da "Sofya" isminin pagan yönünü açıklar...

O dönemde Bizans mimarisinin özgün bir stili olmadığından, biraz Batı mimarisine uygun, ahşap çatılı dörtgen planlı bir yapı inşa edilmiştir. İlk Ayasofya, Konstantinopolis Patriği Aziz Yohannes Khrysostomos döneminde yaşanan bir halk isyanıyla yakılmıştır.

Aziz Yohannes Khrysostomos, aslında halkın çok sevdiği bir patriktir. Ayasofya'nın kuzey tymphanon duvarında Patrik Khrysostomos'un mozaik bir tasviri bile bulunmaktadır. İsminin anlamı "Altın Ağızlı" olan patrik, söylemleriyle de dikkat çekmektedir.

Aziz Yohannes Khrysostomos'un verdiği vaazlardan ve halk üzerindeki tesirinden hoşlanmayan İmparatoriçe Aelia Eudoksi, bu duruma müdahale etmiştir. İmparator Arcadius'u patriğe karşı kışkırtan imparatoriçe, böylece halka kadar sirayet edecek bir huzursuzluğu ateşlemiştir.

O dönemde halkın sesini duyurabildiği en önemli meydan Augusteion olduğundan, kalabalıklar Ayasofya'nın önünde toplanarak ayaklanmışlardır.

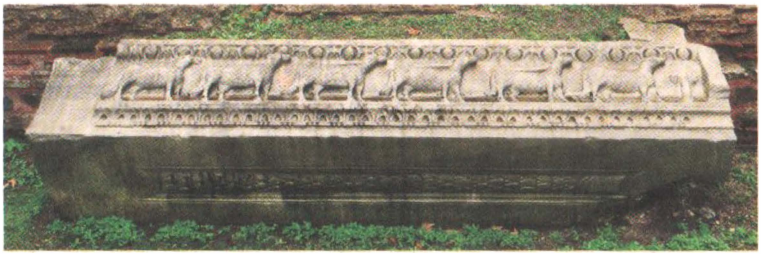
İmparatoriçe'nin kışkırtmalarıyla başlayan isyan sırasında, tepkisi kontrol edilemeyen halk, kilisenin yakılarak tahrip olmasına neden olmuş ve Ayasofya büyük ölçüde zarar görmüştür.

İmparator Arcadius'un ölümünden sonra tahta geçen oğlu İmparator II. Theodosius, 415 yılında mimar Ruffinos'a yeni bir kilise inşa ettirmiş, ancak bu yapı da 13 Ocak 532'de ortaya çıkan "Nika" isyanıyla, bir kez daha yıkılmıştır.

Hipodrom'da düzenlenen at arabası yarışlarında ekipler birbirinden ayırt edilmek için Kırmızı, Mavi, Yeşil ve Beyaz renklerde formalar giyer ve arabalarını bu renklere boyarlardı. Zamanla her takımın taraftar kitlesi oluştu ama 4 yüzyıldan itibaren sadece Maviler ve Yeşiller varlık gösterebilmiştir. İki grubun çekişmesi politik mücadeleye dönüşmüştür. 13 Ocak'ta Hipodrom'da bir ilk yaşanır. İki amansız rakip Yeşiller ve Maviler kendilerine haksızlık yapıldığını düşünerek, isyan eder, beraberce zafer anlamına gelen "Nika!" diye bağırırlar. İmparator Hipodrom'u terk eder. Şehirde günlerce sürecek büyük bir yangın başlar, sarayın etrafı sarılır ve Justinyanus'un kellesini isterler. İmparatoruna karşı ayaklanan halk, İstanbul'da Ayasofya ile birlikte sayısız kutsal mekânı ateşe verince, maalesef şehirde büyük yıkımlar yaşanmıştır.

Justinyanus, halkının bu gözü kara isyanından korkup, kaçıp gitmeyi bile düşünmüştür. Fakat İmparatoriçe Theodora, Justinyanus'u kaçmaması konusunda ikna etmeyi başarmıştır. Justinyanus, Theodora'nın etkisiyle isyanı bastırmaya karar verip, vahşi Got süvarilerinden oluşan paralı askerleri isyancıların üzerine salar. Bizans tarihçisi Prokopius'a göre, 30 bin isyancı kılıçtan geçirilmiştir.

Justinyanus'un Got süvarileri sayesinde binlerce kişinin kanıyla yıkanan meydan, Bizans'ta "Hipodrom", Osmanlı döneminde "At Meydanı" ve günümüzde "Sultanahmet Meydanı" olarak bilinmektedir.

II. Theodosius'un 415 yılında ikinci kez inşa ettirdiği ancak 532'de ortaya çıkan "Nika" isyanıyla bir kez daha tahrip olan Ayasofya kalıntılarından biri. Üzerindeki kuzu kabartmaları 12 havariyi temsil ediyor.

Ayasofya, binlerce isyancının kılıçtan geçirildiği ayaklanmadan sonra yeniden inşa edilmiştir. Yapımının dört yıl, on ay gibi kısa bir sürede bitmesinin nedeni, inşaatta devşirme malzemelerin kullanılmış olmasıdır. İmparatorluğun Cyzicus, Efes, Mısır ve Baalbek bölgelerinden getirilen hazır sütunlar ve malzemeler, yapının hızlıca yeniden inşasını sağlamıştır.

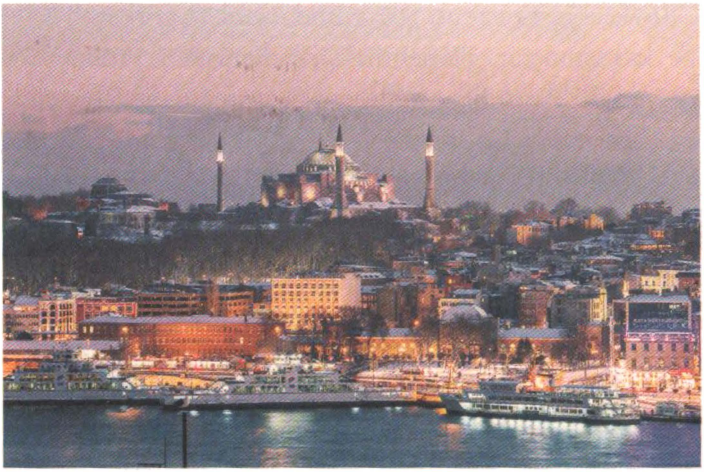
Cyzicus'taki Marmara Bölgesi'ne adını veren mermer ocaklarının bulunduğu, Bandırma-Erdek civarındaki Hadrianus Tapınağı'ndan getirilen hazır malzemelerin görkemi, zamanla halk arasında malzemelerin aslında Süleyman Tapınağı'ndan getirildiği efsanesinin doğmasına neden olmuştur.

Ayasofya, Justinyanus döneminde daha görkemli bir yapı haline gelmiştir. Ayasofya'yı eşsiz kılan, devrin "ulu mimarları" Miletli yaşlı İsidoros ve Aydınlı Anthemios aslında Anadolulu mimarlardır. Bu açıdan bakarsak Ayasofya'nın bugünkü ihtişamlı mimarisinde, Anadolu kökenli değerli ellerin de dokunuşu vardır.

Böylece Justinyanus, 537 yılında yeni ve görkemli kilisesine kavuşmuştur. Dönemin tarihçilerinden Prokopios'un aktarımıyla, Ayasofya muhteşem bir törenle ibadete açıldığı gün, İmparator Justinyanus, Kudüs'teki Hazreti Süleyman Mabedi'ne atıfta bulunarak "Ey Süleyman! Seni geçtim!" diye gururla haykırmıştır.

Justinyanus döneminde, Ayasofya'nın üçüncü inşasını tasvir eden 14. yüzyıla ait bir Bizans yazması
Manasses Kroniği

AYASOFYA'NIN KURULDUĞU TEPE HANGİ KUTSİYETİ BARINDIRIYOR?

Ayasofya'nın inşa edildiği bölgenin özel bir anlamı var mıdır? Böylesine ihtişamlı kutsal bir mabedin alelade bir yere inşa edildiğine ihtimal vermiyorum.

Bu büyük mabedin kutsallığı, sizin de işaret ettiğiniz gibi inşa edilmiş olduğu yerden başlıyor. Sarayburnu Tepesi, ilk zamanlardan beri kutsal kabul edilmiş bir bölgedir. İstanbul'un en gösterişli yüksek tepelerinden biridir ve neredeyse bütün şehre yukarından bakan bir inanç merkezidir.

Ayasofya'nın 360 yılındaki ahşap çatılı ilk yapısı olan "Büyük Kilise" inşa edilmeden önce, Sarayburnu Tepesi'nde önemli bir pagan tapınağı olan Ana Tanrıça Tapınağı bulunuyordu. Ardından Artemis Tapınağı da yine bu bölgede inşa edildi. Roma İmparatorluğu döneminin gizem dinlerinden biri olan Mitra dininin izlerine de Sarayburnu'nda rastlanmıştır.

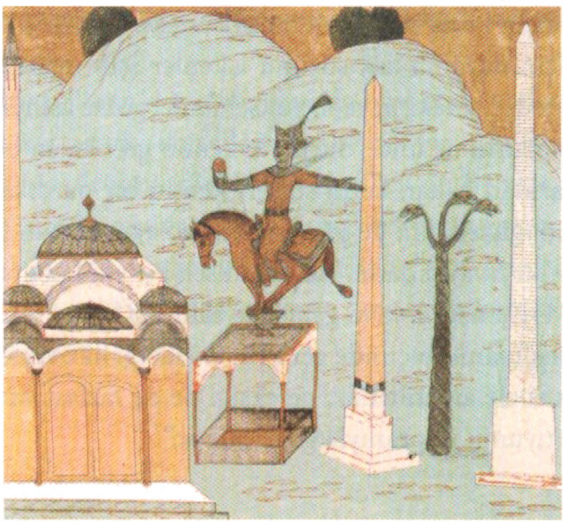
Ayasofya'nın inşa edildiği tepenin kutsallığını çok daha eski tarihlere kadar dayandırabiliriz. Tıpkı Yenikapı kazıla-

rında neolitik kalıntıların ortaya çıkması gibi, Sarayburnu Tepesi'nde de benzer izler vardır. Ancak yıllar boyu farklılık gösteren yerleşimler nedeniyle, bu çağlara ait buluntulara rastlamak artık pek mümkün değildir.

Bu noktada benim etkilendiğim detaylardan biri de, İstanbul'da kutsal izlerin hiç kaybolmamasıdır. Önemli mekânlar ve bölgeler, kutsallığını sürdürmektedir.

Roma döneminde Hipodrom ve Akropol'ün yer aldığı Sarayburnu Tepesi'nde, Ayasofya yüzyıllara meydan okuyan görkemiyle yükselir. Topkapı Sarayı ve Sultanahmet Camii de tepenin üzerinde yer alan diğer önemli yapılardır.

İstanbul tıpkı Roma şehri gibi yedi tepe üzerine kurulmuş, kehanetlerde yer almış, seçilmiş, kutsanmış özel bir şehirdir.

Justinyanus'un heykeli, dikilitaşlar,
Yılanlı Sütun ve tek minareli Ayasofya
"Tercüme-i Miftâh-i Cifrü'l-Cami" (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T6624),16. yüzyıl

AYASOFYA İLAHİ BİR İLHAMLA MI YAPILDI?

İstanbul'daki kutsal izler insan eliyle dejenere edilmiş olsa da, gören gözler ve hisseden kalpler için hâlâ taze ve etkileyici. Ayasofya geçirdiği değişikliklere rağmen ihtişamını günümüzde de muhafaza ediyor. Eski dönemlerde nasıl gözüktüğüne dair bir kaynak var mı elimizde?

Ayasofya, üçüncü kez inşa edildiği zamanlarda bölgedeki en gösterişli yapıdır. Ünlü tarihçi Prokopios, 554 yılında *Yapılar* adlı eserinde Ayasofya'yı şöyle anlatmıştır:

"Sonuçta kilise görkemli bir görünüşle ortaya çıkar. Görenler için dayanılmaz, sözünü işitenler için inanılmaz bir güzelliktedir. Nitekim, yapı, yükseklerde, gökte asılıymış gibi diğer yapıların üstünde durur ve kentin geri kalan bölümüne yukarıdan bakar, kenti süsler; kentin bir parçasıdır, ancak kendi güzelliğini de yüceltir, çünkü aynı zamanda kente egemen bir konumdadır. Kenti yüksek bir yerden gözetliyor gibidir. Öyle uzunluk ve genişliğe sahiptir ki, ne fazla uzun ne de alışılmamış biçimde geniştir. Güzelliği ile övünür ve bu güzellik sözle anlatılamaz; ne eksiği ne de fazlası vardır. Bu yüzden uyumu ve oranıyla göze çarpar."

"Buraya dua etmek için girenler bu eserin sanat ve insan gücüyle değil, tanrısal bir gücün etkisiyle yapıldığını anlar ve zihnini Tanrı'ya yönelterek gökte dolaşır, O'nun uzakta olamayacağını, seçtiği bu yerde oturmayı özellikle seçmesi gerektiğini hisseder. Bu durum sadece bu kutsal yeri ilk defa gören biri için geçerli değildir, bir kimse, daha sonraki her gelişinde de burasını yeniden görüyormuş gibi etkilenir. Hiç kimse burayı seyretmekten bıkmaz. İnsanlar tapınaktayken gördüklerinden hoşlanırlar, dışarı çıktıkları zaman da onun hakkında konuşmaktan mutluluk duyarlar."

Prokopios, *Yapılar*

Prokopios başka "kanıtlar" da vermiştir ve bu yapının imparatora gelen tanrısal ilhamla yapıldığını ispatlamaya çalışmıştır.

"Tanrısal ilham" bir mabedi ya da bir kararı, kanunu veya fermanı kutsamak, kutsallaştırmak için tarih boyunca her zaman öne sürülmüştür. Hatta İncil'ler de benzer şekilde "Kutsal Ruh" tarafından yazdırılmış ve kutsanmıştır. İnançları böyledir. Bu açıdan bakıldığında Ayasofya'nın inşasını da Tanrı'dan gelen bir ilhama ya da doğrudan tanrısal iradeye bağlamak mümkündür...

AYASOFYA'DAKİ SEMBOLLER HANGİ SIRLARI TAŞIYOR?

Ayasofya'da gezerken gözümüze birçok sembol çarpıyor ama çoğunu anlamadan geçiyoruz. Oysaki tarihini ve sırlarını idrak edebilmek için bu sembolleri ve anlamlarını bilmek gerekiyor. Siz sembolizm konusunda sayılı uzmanlardan birisiniz. Ayasofya'da kimlere ve hangi dönemlere ait semboller gizli? Önlerinden geçerken bize neler fısıldıyorlar?

Ayasofya, içinde her dönemin kutsallarını barındıran bir mabet... Ancak birbirinden farklı inançların izlerini o denli büyük bir ahenkle barındırıyor ki, neye inanırsanız inanın, gözünüze ve gönlünüze aykırı bir his oluşmuyor. Belki de Ayasofya'nın mucizelerinden biri de budur.

Bu eşsiz mabedin gizemlerle dolu bir yanı da sahip olduğu pagan sembolleridir. Kilise olarak inşa edilmiş bir yapının çok sayıda pagan sembol barındırması başta sıra dışı gelebilir.

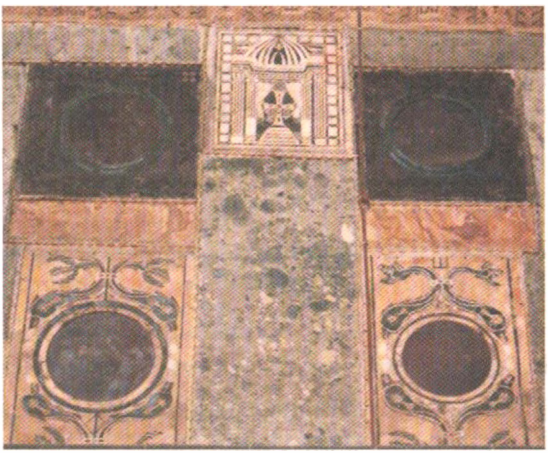
Hıristiyanlık paganizmi yok etmeye çalışmasına rağmen, pagan kültürü ve pagan sembolleri Hıristiyanlık içine sızmış ve bütün çağlar boyunca yaşamıştır. Özellikle dönemin yerel sanatçıları pagan sembollerini gittikleri her yere taşımış ve yaymıştır.

Hıristiyanlık, Justinyanus döneminde Anadolu'nun içlerine kadar yayılmıştır. İmparator İstanbul'un imar faaliyetlerinde saray sanatçılarını değil, en iyileri oldukları için yerel

sanatçıları çalıştırmıştır. Bu sanatçılar da ürettikleri her esere pagan semboller yerleştirmiştir. Dolayısıyla pagan semboller sadece Ayasofya'ya özgü değildir. Yine Justinyanus'un yaptırdığı Büyük Saray'ın mozaiklerinde de pagan izlerine rastlanır.

Büyük Saray Mozaikleri Müzesi'nde bulunan *Green Man* (Yeşil Adam) bu tarz pagan sembollere bir örnektir. Baharla birlikte doğanın yeşillenmesini sembolize eder. Green Man efsaneleri, zaman içinde Robin Hood karakterinin doğumuna da ilham olmuştur.

Artık Hıristiyan sembollerin arasında pagan izlere rastladığımızda şaşırmayacağız. İmparator Kapısı'nı sormak istiyorum, üzerinde oldukça ilginç bir ezoterik sembol taşıyor. Bu sembol Süleyman Tapınağı'nı mı işaret ediyor?

İmparator Kapısı üzerindeki Tapınak sembolü

Paganizm 1, Kadim Bilgeliğe Giriş kitabımda da aktardığım gibi, tapınak kutsallığın bir tezahürüdür.[1]

1. *Paganizm 1, Kadim Bilgeliğe Giriş*, Erhan Altunay, Hermes Yayınları, İstanbul, 2012

Dolayısıyla tapınağın yapılacağı yer de buna göre özel olarak seçilir ve mimarisinin yanı sıra, içine konulacak eşyalardan, ilahi sözleri aktaran yazılarına ya da resimlerine kadar her detayında kutsallık devam ettirilir.

Bu anlamıyla Ayasofya Bizans imparatoruna göre, en kutsal yerdedir. Ancak bir kutsal mabet daha vardır ki o da Süleyman Tapınağı'dır.

Süleyman Tapınağı, Ayasofya inşa edilene dek dünyanın gördüğü en kutsal yapıdır. Fakat Ayasofya'yla birlikte, bu namını ona bırakmıştır.

Ayasofya da, tıpkı Kudüs'teki Süleyman Mabedi gibi kutsal kaya üzerindedir ve oradaki kutsallık anlayışının bir devamıdır. Ayasofya'yı bugünkü ihtişamlı mimarisiyle inşa ettirdikten sonra Justinyanus'un yumruğunu havaya kaldırıp "Ey Süleyman! Seni geçtim!" diye haykırışı da, aslında iki mabet arasındaki bu rekabete bir atıftır.

Justinyanus'un bu haykırışının ve Hazreti Süleyman'la aralarındaki rekabetin sembolik ifadesi, Ayasofya'daki İmparator Kapısı'nın üstünde yer almaktadır.

Ayasofya'da İmparator Kapısı üstündeki tapınak sembolü, Kudüs'teki tapınağın ta kendisidir. Ancak bu kez Süleyman'ın mabedi değil, Justinyanus'un mabedi Ayasofya dünyanın en kutsal tapınağı haline gelmiştir.

Süleyman Tapınağı'na atıfta bulunan sembolün hemen altında İmparator Kapısı üzerinde bir pagan sembole rastlarız: Üç başlı yaba ve yunuslar... Sembolün, neden Ayasofya'daki İmparator Kapısı'nda bulunduğu üzerinde durulmalıdır.

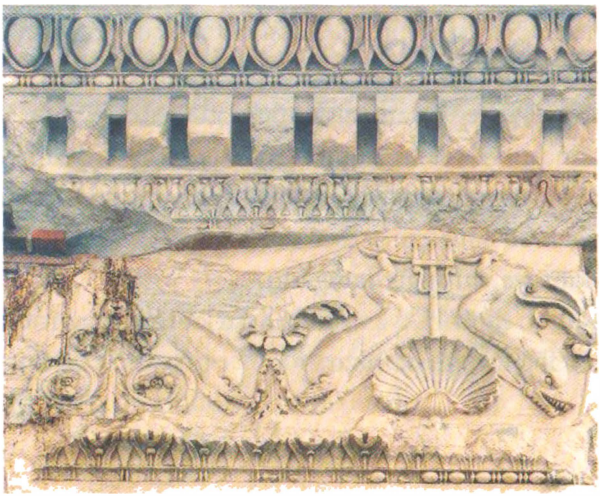
Bu motifler Grek Deniz Tanrısı Poseidon'un sembolleridir. Poseidon, üç başlı yabayı yere vurduğunda yerkürenin sarsıldığına ve deprem olduğuna inanılmıştır. Belki de Poseidon sembolleri, depreme karşı koruyucu bir tılsım olarak kiliseye işlenmiştir.

Platon'a göre Atlantis denilen gizemli diyarın tanrısı Poseidon'dur ve yunus figürü Atlantis sembollerinin vazgeçilmezidir. Ancak büyük olasılıkla daha önce de aktardığım gibi pagan bir sanatçının eseridir. Yani aynı zamanda bir paganın kiliseye vurduğu damgadır.

Poseidon figürü, Ayasofya'da aynı katta farklı bir biçimde bir kez daha karşımıza çıkar.

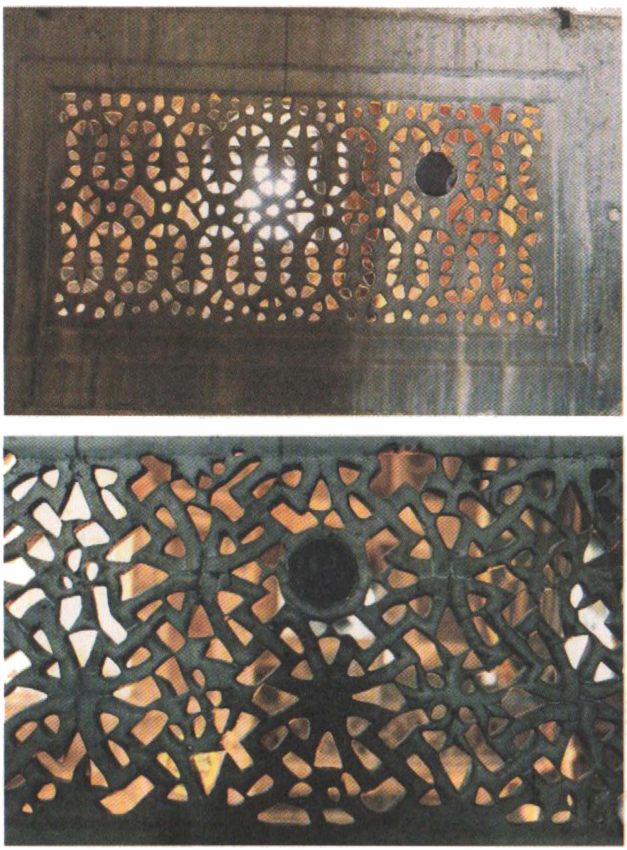

Ayasofya'da İmparator Kapısı'na işlenmiş Poseidon'un üç başlı yabası ve yunuslar figürü
Poseidon sembolü, depreme karşı koruyucu bir tılsım olarak işlenmiş olabilir.

Pantheon-Roma
Ayasofya'daki üç başlı yaba ve yunuslar figürünün benzerleri, bir pagan tapınağı olan Roma'daki Pantheon'da da karşımıza çıkar.

İmparator Kapısı üstündeki kırmızı güneş diskleri sıra dışı bir pagan figürü olarak dikkat çekicidir. Özellikle, üst katta bulunan Gabriel (Cibril, Cebrail) ve Michael (Mikail) figürlerinin karşısındaki mermer süslemelerde bu figüre "sonradan eklenmiş" olarak rastlarız. Eklemeler bir "işaret" olduğu düşüncesinin doğmasına neden olmuştur.

Güneş diskleri
Ayasofya'da karşılıklı duran bu kırmızı dairelerin orijinal süslemeli mermere sonradan eklenmiş olması araştırmacıların "işaret" şüphelerini güçlendirmiştir.

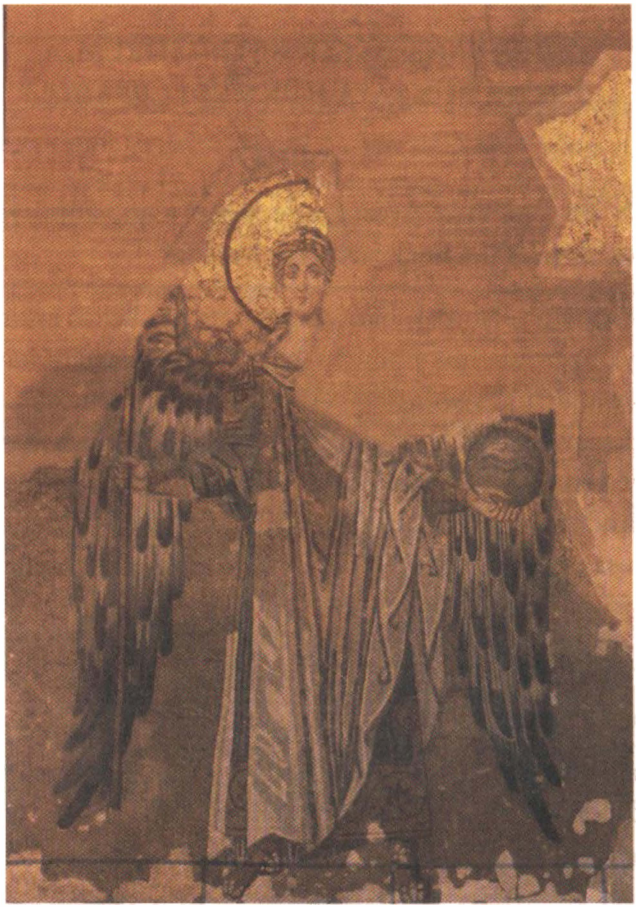
MELEK GABRİEL'İN ELİNDEKİ KÜRENİN GİZLİ MANASI NE?

Ayasofya'daki melek figürlerini daha sonra ayrıntılarıyla konuşacağız. Ama melek Gabriel'in elinde tuttuğu küre oldukça ilginç. Neden elinde küre tutuyor, bunun bir anlamı var mıdır?

Gabriel'in elinde tuttuğu küre "Globus Mundi", yani "Dünya Küresi"dir...

> *Globus günümüzde neredeyse her platformda sıkça kullanılan "globalizm" sözcüğünün de kökenidir. Burada melek Gabriel elinde Globus Mundi'yi tutmakta ve sembolik olarak dünyanın hükümdarlığını imparatora vermektedir.*

Bu açıdan bakıldığında aslında globalizm dünyaya hükmetmekle alakalıdır. Görüldüğü gibi Ayasofya ilginç bir şekilde, küresel güçlerin hayali olan "dünyaya hükmetme" erkinin sembolünü, yüzyıllar öncesinden taşımaktadır.

Melek Gabriel'in elinde tuttuğu Globus Mundi, bir dünya küresidir. Gabriel, aynı zamanda "dünyaya hükmetme" erkinin de bir sembolü sayılan bu küreyi sembolik olarak imparatora vermektedir.

"BEN SANA ZAFER GETİRİYORUM, SEN DE DÜNYAYA HÜKMEDECEKSİN."

Bir anlamda Ayasofya'ya sahip olan, dünyaya da hükmedecek mi demek isteniyor burada?

Böyle de yorumlayabiliriz, imparatorun kendi erkini ve dünya üzerinde hükümdarlık kurma isteğini, ilahi kaynağa dayandırma gayreti olarak da görebiliriz. Bu da aslında pagan inançlarının devamıdır. Tarihçesine bakarsak, Zafer Tanrıçası Nike, tıpkı melekler gibi kanatlı resmedilir ve elindeki Globus Mundi'yi imparatora sunar. Özetle bu, "Ben sana zafer getiriyorum, sen de dünyaya hükmedeceksin" mesajıdır.

Hatırlatmakta fayda var, Kariye Camii Müzesi'nde bulunan Gabriel figürü de elinde aynı şekilde küreyle yani Globus Mundi ile resmedilmiştir. Anlaşılan o ki, Dünya'nın yuvarlak olduğu bilgisine sahipler.

Aslında başta Pisagor olmak üzere ilkçağ filozofları dünyanın yuvarlak olduğunu biliyorlardı. MÖ 6. yüzyılda Pisagor kurduğu okulda öğrencilerine Dünya'nın yuvarlak olduğunu öğretmiştir. Sonrasında Aristo da dünyanın yuvarlak olduğunu belirtmiştir. Batlamyus coğrafya kitabında Roma'nın en ihtişamlı döneminde dünyanın yuvarlak olduğu bilgisinin çok yaygın olduğunu yazmıştır. Yani sadece

âlimler değil halk da bu bilgiye vâkıftır. Batlamyus'un dünya haritası gerçeğe çok yakındır.

İslam dünyası da Dünya'nın yuvarlak olduğu bilgisine sahiptir. Örneğin Biruni 11. yüzyılda Dünya'nın yuvarlak olduğu bir yana, eğimini ve çapını bile gerçeğine çok yakın hesaplamalarla bulmuş bir âlimdir.

Eski Roma sikkelerinde görülen "Globus Mundi" figürü

"KADİM ZAMANLARDA İNSANLAR, ORTAÇAĞ AVRUPASI'NDAKİ KADAR CAHİL DEĞİLDİ."

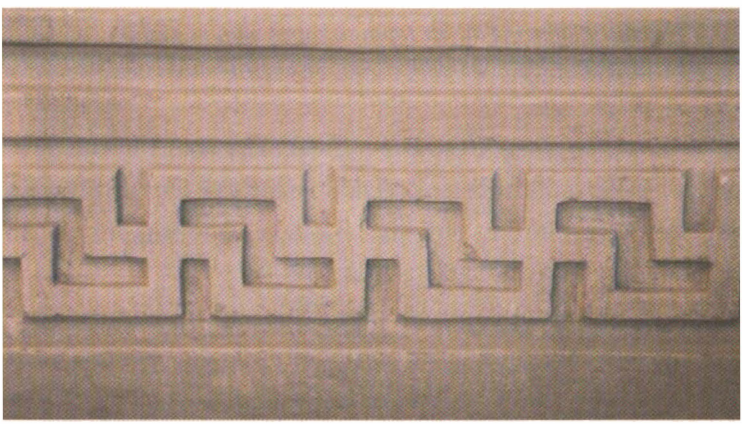
Dünya'nın düz olduğu inancını kim yaymıştır? Üstelik yıllar sonra...

Kristof Kolomb 15. yüzyılın sonlarında denize açıldığında, Avrupa'da dünyanın düz olduğuna inanılıyordu. Kolomb sürekli batıya giderek Hindistan'a ulaşmak için yolculuğa çıkarken bile karşı gelenler olmuş, hatta bu cehalet sonucu Dünya'nın kıyısına giden gemilerin kenarından düşeceği bile dillendiriliyordu.

Dünya'nın düz olmasıyla ilgili bu inanış, insanların kadim zamanlarından gelen bir bilgi değildir. Tam aksine, karanlık zamanların yani Ortaçağ'ın bilgisidir. Kadim zamanların insanları, Ortaçağ Avrupası'nda olduğu kadar cahil değillerdi...

KUTSAL FİGÜR SWASTİKA, HİTLER'İN GAMALI HAÇINA NASIL DÖNÜŞTÜ?

Ayasofya'da sık rastlanan sembollerden biri de Swastika yani Hitler ile popülerleşen gamalı haç... Alt katın duvarlarında gördüğümüz bu sembol, birçok yerde daha karşımıza çıkıyor. Hitler'in daha sonraki yıllarda bu sembolü kullandığını düşündükçe, merakım daha da artıyor. *Paganizm 2* adlı kitabınızda ayrıntılarını okumuştum, sembolün sekiz bin yıllık Mezopotamya geçmişine değinmiştiniz. Peki bu sembolün anlamı nedir? Ayasofya'da niçin kullanılmış?

Swastika sembolü-Ayasofya

Swastika, aslında insanlık tarihinin en eski kutsal figürlerinden biri. Amerika Kıtası'nda bile görülmesine rağmen

"KADİM ZAMANLARDA İNSANLAR, ORTAÇAĞ AVRUPASI'NDAKİ KADAR CAHİL DEĞİLDİ."

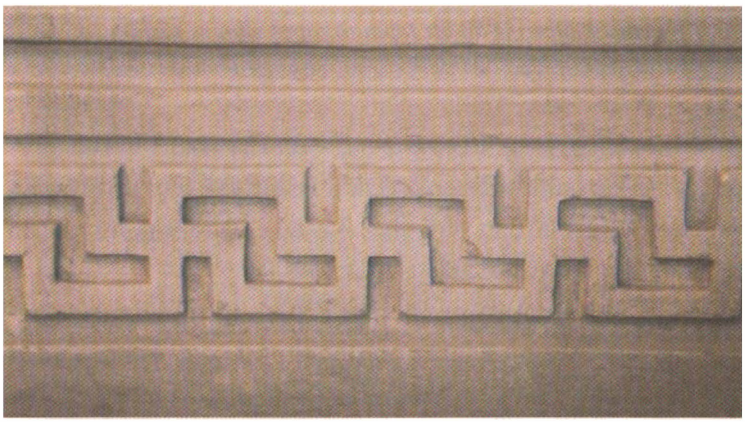
Dünya'nın düz olduğu inancını kim yaymıştır? Üstelik yıllar sonra...

Kristof Kolomb 15. yüzyılın sonlarında denize açıldığında, Avrupa'da dünyanın düz olduğuna inanılıyordu. Kolomb sürekli batıya giderek Hindistan'a ulaşmak için yolculuğa çıkarken bile karşı gelenler olmuş, hatta bu cehalet sonucu Dünya'nın kıyısına giden gemilerin kenarından düşeceği bile dillendiriliyordu.

Dünya'nın düz olmasıyla ilgili bu inanış, insanların kadim zamanlarından gelen bir bilgi değildir. Tam aksine, karanlık zamanların yani Ortaçağ'ın bilgisidir. Kadim zamanların insanları, Ortaçağ Avrupası'nda olduğu kadar cahil değillerdi...

KUTSAL FİGÜR SWASTİKA, HİTLER'İN GAMALI HAÇINA NASIL DÖNÜŞTÜ?

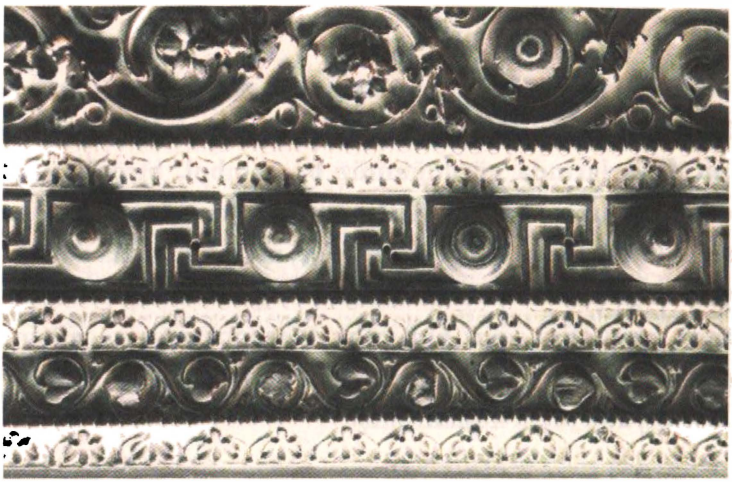
Ayasofya'da sık rastlanan sembollerden biri de Swastika yani Hitler ile popülerleşen gamalı haç... Alt katın duvarlarında gördüğümüz bu sembol, birçok yerde daha karşımıza çıkıyor. Hitler'in daha sonraki yıllarda bu sembolü kullandığını düşündükçe, merakım daha da artıyor. *Paganizm 2* adlı kitabınızda ayrıntılarını okumuştum, sembolün sekiz bin yıllık Mezopotamya geçmişine değinmiştiniz. Peki bu sembolün anlamı nedir? Ayasofya'da niçin kullanılmış?

Swastika sembolü-Ayasofya ·

Swastika, aslında insanlık tarihinin en eski kutsal figürlerinden biri. Amerika Kıtası'nda bile görülmesine rağmen

genelde Hint Avrupa kültürüyle bağdaştırılmıştır. Swastika aynı zamanda Mezopotamya'nın da kutsal sembollerindendir. Birçok uygarlık tarafından iyi talih ve barış getirmesi için tılsım olarak kullanılmıştır.

Helenistik döneme ait bir tapınak kapısı olan ve günümüzde Ayasofya'nın çıkışındaki Güzel Kapı'da yer alan Swastika figürü

Swastika hakkında çok farklı yorumlar yapılmıştır. En popüler yorumlardan biri; ateş, hava, su ve topraktan oluşan dört elementi sembolize ettiğidir.

Anadolu, Swastika sembolünün sıkça görüldüğü bir coğrafi bölgedir. Osmanlı'nın son döneminde Anadolu'nun her yerini kazan yabancı arkeologlar bu sembolle sık sık karşılaşmıştır.

Alman kökenli Heinrich Schliemann, Homeros'un İlyada destanında yer alan Troya'nın izini yıllarca sürdüğü ünlü kazısına, 1871 yılında Çanakkale-Hisarlık Tepesi'nde başlamıştır. Schliemann'ın bulduğu ve kaçırdığı paha biçilmez "Priamos hazineleri" yanında, antik eserler arasında daha sonradan "gamalı haç" olarak anılacak Swastika da vardır.

Antik kent Troya'da bulduğu sembolün Aryan ırkın sembolü olduğu iddiası, tüm Avrupa'da ve özellikle Almanya'da sansasyon yaratmıştır. Kendilerini bozulmamış Ari ırk olarak tanımlayan Alman Nazi Partisi, 1920'de sembol olarak Swastika'yı seçmiştir.

İnsanlığın kadim sembollerinden biri olan Swastika, bu tarihten sonra kan ve nefretle anılacak bir oluşumun bayrağı olacaktır. Oysa Ayasofya'daki örnekleri, kutsal bir motif olmasından kaynaklanmaktadır.

Swastika, Ayasofya'da hünkâr mahfilindeki kemer süslemelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

AYASOFYA'YA İŞLENMİŞ EZOTERİK SEMBOLLERİN SIRRI NE?

Üst galeride bulunan ve Cennet-Cehennem Kapısı diye adlandırılan mermer blok hakkında da bilgi verir misiniz? Kapının bir tarafı süsleme doluyken, diğer tarafında sadece haç figürü görüyoruz. Bunun özel bir anlamı var mı?

Cennet-Cehennem Kapısı
Kapı girişinin sembollerle süslü olması, içeride ezoterik bir çalışmanın var olduğunu gösteriyor.

Cennet-Cehennem Kapısı'nın giriş tarafındaki süslemelerin büyük bölümü ne yazık ki günümüze ulaşmamıştır.

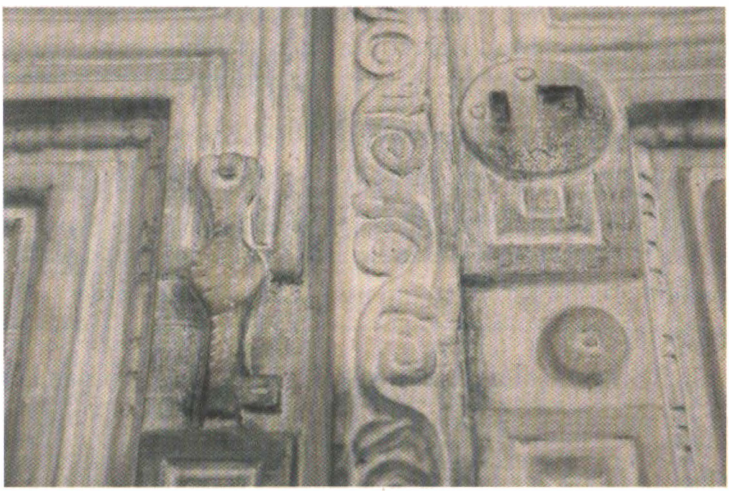
Kapı girişinin sembollerle süslü olması içeride ezoterik bir çalışmanın var olduğunu gösteriyor ve bize şunu anlatıyor:

"Hakikat, yaşamın anlamı ve ölümsüzlük içeride."

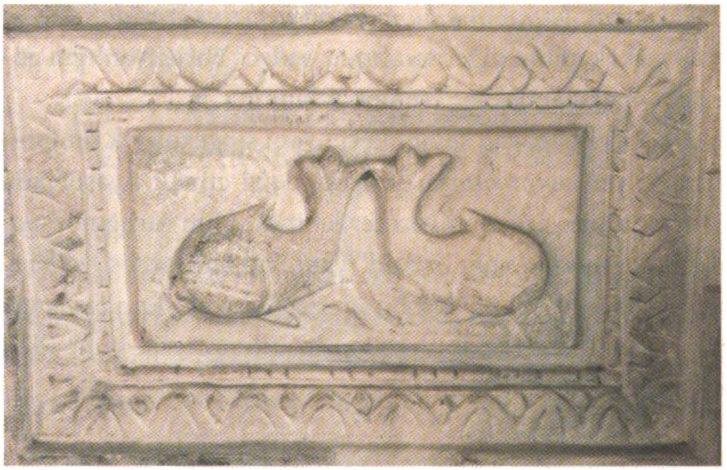
Oysaki kapının diğer tarafında, sadece Hıristiyanlığın görünen yüzü olarak "haç" sembolü bulunuyor.

Ayasofya'da pagan sembollerin yanı sıra ezoterik sembollerin de yer alıyor olması şaşırtıcı değil çünkü Ayasofya'da "Doğu Biraderleri" isimli ezoterik bir örgütün varlığını zaten biliyoruz. Burada tıpkı "synod" yani "ruhani meclis" toplantıları yapıldığı gibi, "Doğu Biraderleri" de birtakım toplantılar ve ritüeller gerçekleştirmişlerdir. Bu ezoterik semboller, onların mabetteki izleridir.

"Doğu Biraderleri" hakkında ilerleyen bölümlerde daha geniş bilgi vermenizi isteyeceğim sizden. Fakat önce kapının üzerindeki sembolleri inceleyerek ilerleyelim.

Cennet-Cehennem Kapısı'nın üzerinde kapının kilidi görülmekte fakat ilginç bir şekilde, bu kapının anahtarı da yanında durmaktadır. Cennet-Cehennem Kapısı, ancak bu anahtarı almayı bilen için açılacaktır.

Cennet-Cehennem Kapısı, balık sembolü

Kapı üzerinde günümüze dek ulaşan sembollerden biri de balık sembolüdür. Hazreti İsa Hıristiyanlıkta balık olarak sembolize edilmiştir. Ezoterik sembolizm ile ilişkilendirildiğinde, balık görüneni saklayan, denizin içinden çıkarak görünür olan bir canlıdır. Başka bir deyişle balık saklı olandan sıyrılan ve görünür olandır.

İlk Hıristiyanlık inancında, Hazreti İsa'nın balık olarak sembolize edilmesi, Tanrı'nın insan olarak tecelli etmesi manasını taşır.

Balığın denizden çıkması gibi, Hazreti İsa da ummandan tecelli etmiştir. İlk kiliselerin sembolü bu yüzden balıktır.

Bu sembol, ezoterik okullarda da kullanılmıştır ve İstanbul'un çeşitli kiliselerinde balık figürüne rastlayabiliriz.

Cennet-Cehennem Kapısı, Hayat Ağacı sembolü
Cennet-Cehennem Kapısı'nın üzerinde karşımıza çıkan bir diğer sembol de "Hayat Ağacı"dır. "Hayat Ağacı" da insanlığın en eski sembollerindendir.

Paganizmde insan, gökyüzü ile yeraltı arasında orta dünyada yaşayan bir canlıdır ve bir ağaç gibi dalları göğe, kökleri yeraltına uzanır. Ağaç figürü, insanı sembolize eder.

Kapı üzerinde bulunan "Hayat Ağacı" sembolünde dikkat ederseniz ağacın meyveleri sağa ve sola doğru kıvrılarak dişilliğin kutsallığını sembolize eden kâselerin içine dökülmektedir. Sonraki çağlarda ortaya çıkacak olan Kutsal Kâse efsanelerinin kökeninde de, işte bu sembolizm yatmaktadır. Dişi olan kâseye uzanan meyvelerin eril şekli dikkatlerden kaçmamalıdır.

Cennet-Cehennem Kapısı
Meyve veren bitkiler ağacın gövdesine sarılmakta ve erilliği vurgulamaktadır.

"Hayat Ağacı" ve "eril meyve" sembolizmine Ayasofya'da başka yerlerde de rastlarız. Bu da bize gösterir ki, mermer kapı, devşirme malzemeden olmasına rağmen, üzerindeki sembolleri Ayasofya'ya özeldir.

Cennet-Cehennem Kapısı, kartal sembolü

Kapı üzerindeki önemli bir diğer sembol de kartaldır. Anadolu'nun ve ezoterik örgütlerin vazgeçilmez sembolü olan kartal, aynı zamanda Bizans ezoterizminin de simgesidir.

Tapınakçılar da kartal figürünü kullanmış, ilk yüzüklerinin üzerine işlemişlerdir. İleride göreceğimiz gibi, Tapınak Şövalyeleri-Bizans ilişkisine istinaden kartal figürünü tercih etmiştir.

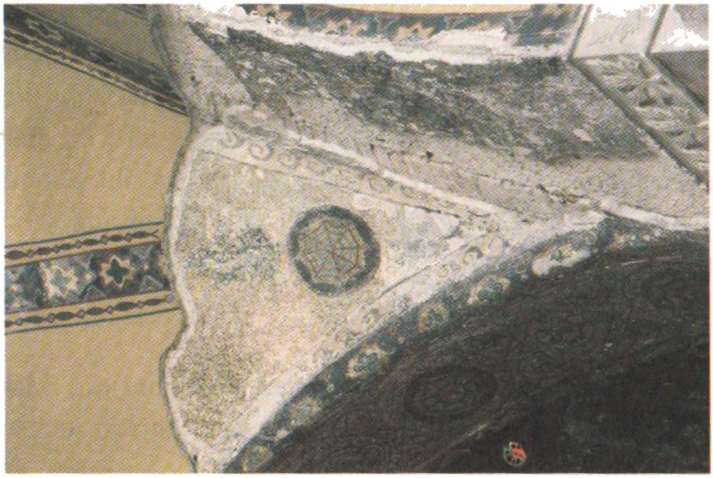
Ayasofya'da çok fazla süsleme ve sembol var. Başka nerelere dikkat edelim? Gizli tarihe dair ipuçları nerelerde saklıdır?

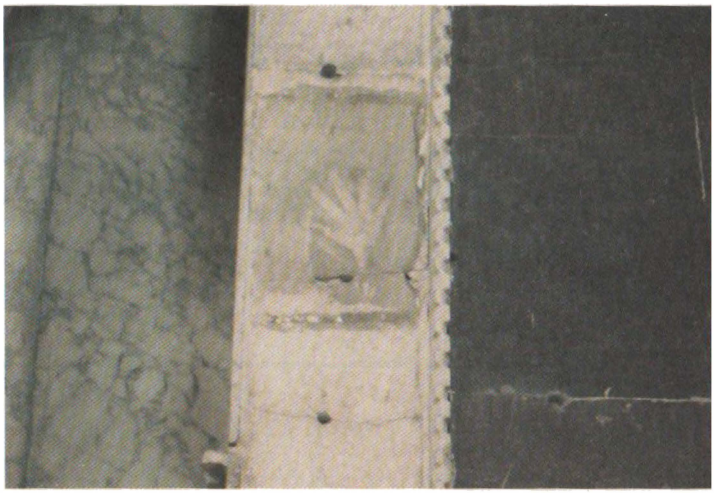
Zambak figürü

Ayasofya süslemelerindeki sıra dışı motiflere bir diğer örnek, Tapınakçı Haçı'dır. Bizans dönemine ait bu süslemenin yanında bulunan stilize zambak figürü gizli tarihe dair ipuçları barındırır.

Zambak sembolü, Fransa Krallığı'nın simgesidir. Aynı zamanda, benzer şekilde Kutsal Kâse ile ilgili en önemli örgüt olan "Prieuré de Sion"un simgesi olduğunu da unutmamak gerek...

Örümcek ağı figürü
Pagan dönemlerde örümcek ağı Tanrıça Athena'nın sembolü olarak kullanılmıştır.

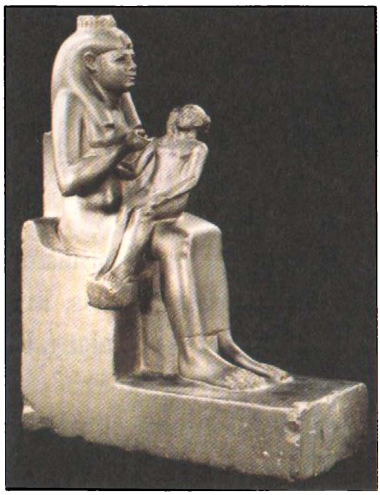

Üzerinde el figürü bulunan mermer sütun
El figürlü bu sütun, büyük olasılıkla Hz. Meryem'e adanmış bir kiliseden getirilmiş kutsal bir emanet olarak Ayasofya'ya kutsallık kazandırmak için konulmuştur.

Ayasofya'daki ilginç bir figür de alt katta bulunan el figürüdür. Bu figür, pagan dönemlerden beri tanrıça sembolü olarak görülmektedir ve Ayasofya'da efsanelere konu olduğu bilinmektedir. El figürlü sütun, büyük olasılıkla Hazreti Meryem'e adanmış bir kiliseden getirilmiş kutsal bir emanet olup, Ayasofya'ya kutsallık kazandırmak için konulmuştur.

Bu arada eski Mısır inanışlarındaki tanrıça figürüyle Hazreti Meryem ve çocuk İsa ikonografisi arasındaki benzerlik gözlerden kaçmamalıdır.

Meryem ve çocuk İsa/Eski Mısır, Horus ve annesi
İsis ikonografisi

Eski Mısır, Horus ve annesi İsis ikonografisi, aslında Mısır pagan düşüncesinde "Dul Kadının Oğlu" olan Horus'un annesi İsis'le birlikte gösterildiği sembolün aynısıdır. Çocuk İsa'nın annesinin kucağında resmedilmesinin asıl kaynağı

da budur. Bu Mısır ikonografisi, olduğu gibi Hıristiyanlığa geçmiştir.

Hazreti Meryem ve Hazreti İsa ile ilgili en önemli mozaiklerden biri de kuşkusuz Deisis Mozaiği'dir.

Deisis Mozaiği

Özellikle Haçlı istilasından sonra Bizans kiliselerinde çok sık görülen Deisis, kıyamet gününde Hazreti İsa'dan şefaat dilenmesini anlatır. Deisis tüm inananlar için son bir yakarıştır.

Görüldüğü üzere mozaiğin üzerinde kutsama işareti yapan Hazreti İsa'nın yanında Hazreti Meryem ve Vaftizci Yahya vardır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli detay, Hazreti Meryem ikonografisinin gerek duruşunun gerekse kıyafetinin, alışılmıştan farklı olmasıdır. Figür, Hazreti Meryem'den çok Mecdelli Meryem'i anımsatır. Bu da bize şunu gösterir ki; mozaikte annesi olarak ifade edilen kadın, aslında Hazreti İsa'nın karısıdır.

Tapınakçı inancında Mecdelli Meryem, Hazreti İsa'nın karısı ve soyunun devamını sağlayan kadındır. 1204 Latin istilası sonrasında, Ayasofya'da Tapınakçıların etkisi, açıkça kendini göstermiştir.

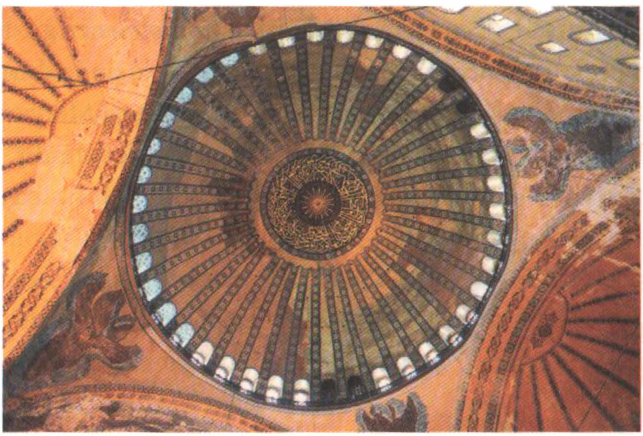
Ayasofya'da İkinci Deisis Mozaiği, ziyaretçilerin gözlerinden uzak, Ayasofya'nın kapalı odalarından birinde durmaktadır. Burada da Hazreti İsa'nın yanında annesi Meryem'miş gibi yorumlanan kadın, aslında Mecdelli Meryem'dir. Yani İsa'nın karısıdır.

AYASOFYA'NIN EFSANELERİ

MABET İLAHİ KORUMA ALTINDA MI?

Ayasofya tüm zamanların inanç merkezi... Bu mabedin her devirde kutsal olduğunun en önemli göstergelerinden biri kuşkusuz nesilden nesile aktarılan efsaneler. İnananlar için efsaneler gerçeği yansıtır, kimine göre de yalnızca hayranlığın, abartının bir tezahürüdür. İpuçlarını yakalamak adına soruyorum. Sizin dikkatinizi hangi efsaneler çekiyor?

Ayasofya'daki gizem ve etki, insanoğlunun ibadet etmek için inşa ettiği yapıların çok azında vardır. Bu kadar ihtişamlı yapıların halk ve dönem yazarları tarafından "bilinen" ya da "sonradan üretilen" efsanelerle kutsallaştırılması kaçınılmazdır. Ayasofya yüzyıllar boyunca efsaneleriyle anılmış ve bu durum günümüzde bile içindeki semboller nedeniyle değişmemiştir.

Ayasofya'nın muhteşem kubbesinde
Nur Suresi'nin 35. ayeti yazmaktadır.

Efsanelerle ilgili elimizdeki bilgilerin çoğu, Fatih Sultan Mehmet zamanında Bizans kaynaklarından yapılmış olan tercümelerdir. Fatih'in Ayasofya'yı kılıç hakkıyla almasının ötesinde onun tarihine ve kutsalına olan ilgisinin altını çizmek gerekir. Fatih Sultan Mehmet, bilginin büyük güç olduğunun farkındadır.

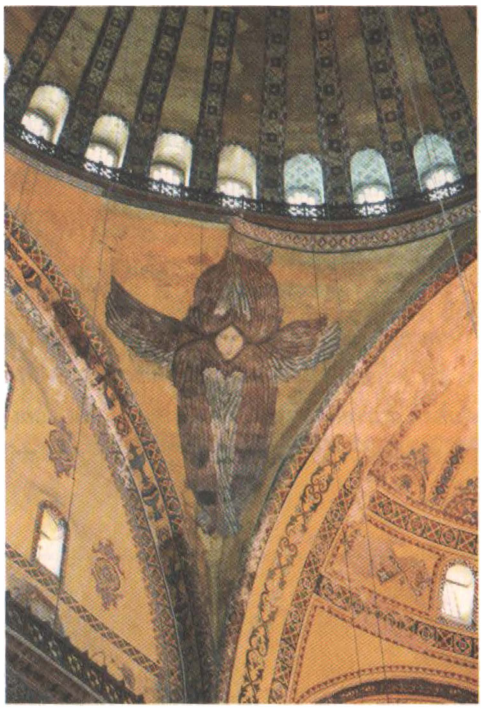
Ayasofya'nın inşasıyla ilgili efsanelerde, planındaki tanrısallık ve mabedin ilahi koruma altında olduğu aktarılmıştır.

Efsaneye göre, İmparator Justinyanus Ayasofya'yı yeniden yaptırmaya karar verdiğinde, kendisine sunulan mimari projelerden hiçbirini beğenmez. Bir gün, dini bir tören sırasında elinde tuttuğu kutsal ekmek, bir arı tarafından kapılır. Herkes arıyı ve ekmeği aramaya başlar.

İmparator arının saklandığı peteği bulup getirene ödüller vaat eder. Sonunda biri, peteği bulup getirir ve hayretle görürler ki petek, bir kilise maketine benzemektedir. Mihrap yerinde ise kutsal ekmek durmaktadır. İşte Ayasofya, bu ilahi plana göre inşa edilir. Bu efsaneyi pagan inancıyla ilişkilendirebiliriz çünkü paganizmde arı, Tanrıça'nın kutsal hayvanlarından biridir.

Bizans'a ait efsanelerde Ayasofya'nın yapımında göksel varlıkların yardımından da söz edilmektedir. Örneğin, kilisenin planı imparatora gece rüyasına giren bir melek tarafından verilmiştir. Bir başka efsaneye göre ise, inşaat için para bittiği sırada, beyazlar giymiş bir delikanlı imparatora katır yüküyle para getirir. Fakat imparator bu olağanüstü durumu herkese anlatınca büyü bozulur ve delikanlı altınlarla birlikte ortadan kaybolur. Çünkü o, aslında bir melektir.

Meleklerle ilgili efsaneler bu kadarla da bitmez. İnşaat sırasında işçiler inşaatı terk eder, sadece bir çocuk kalır ve kiliseyi bekler. Gizemli bir kişi çocuktan işçileri çağırmasını ister. Fakat çocuk oradan ayrılmak istemez. Bunun üzerine gizemli kişi, çocuk dönene kadar kiliseyi bekleyeceğine dair söz verir. İşçileri çağıranın melek olduğunu anlayan imparator, çocuğu geri göndermez ve böylece o melek, sonsuza dek kilisenin bekçisi olur.

Kubbedeki efsanelere konu olan dört melekten biri

Ayasofya'ya dair efsaneler, esrarengiz kapılar, gizemli olaylar, kutsal ayinlerle çeşitlenmeye devam eder. İhtişamı ve uhrevi havasıyla herkesi çok etkileyen Ayasofya hakkında anlatılanlar, yüzyıllar boyunca yenileri eklenerek günümüze kadar gelmiştir.

HIZIR AYASOFYA'DA GÖRÜLDÜ MÜ?

Fetih sonrası İslamileşen Ayasofya'ya dair halk arasında hangi rivayetler dolaşmaya başladı?

Fetih sonrası Ayasofya'yla ilgili efsanelerin en önemlisi kuşkusuz, harcında Hazreti Muhammed'in tükürüğünün yer almasıyla ilgilidir. Efsaneyi ilginç kılan unsurlardan biri de Hızır'ın yönlendirmeleridir.

Hazreti Muhammed'in doğduğu yıl olan 571'de Ayasofya'nın kubbesi yıkılır ve hiçbir şekilde tamir edilemez.

Hızır, yaşlı bir adam kılığında rahiplere görünür. Kubbenin ayakta kalabilmesinin tek koşulunun, zuhur eden ahir zaman peygamberini bulmaları, onun tükürüğünü zemzem suyu ile karıştırıp kirece katmaları olduğunu söyler. Rahipler yaşlı adamın Hızır olduğunu anlar ve yollara düşer. Hazreti Peygamber, tükürüğünü, "Ümmetime nasip olsun" duasıyla rahiplere verir. Ruhbanlar, yanlarında Peygamber'in hokkadaki tükürüğü, yetmiş deve yükü zemzem suyu ve Mekke toprağıyla geri dönerler. Kubbe, bu karışımla yapılan harçla birlikte Ayasofya'nın Müslümanlara nasip olacağının işareti olarak sağlamlaştırılmış olur.

Aynı efsaneyi Evliya Çelebi de aktarmıştır. Bu mucizevi harçla yapılan kubbe, asla çökmeyecektir. Evliya Çelebi, Selimiye Camii'nin kubbesinin de Ayasofya'dan alınan kireçle yapıldığını rivayet eder.

Evliya Çelebi'nin aktardığı Ayasofya efsaneleri arasında ana kubbedeki melekler de vardır. Çelebi bunları dört büyük melek olarak tanımlamış ve kehanet inanışlarıyla ilişkili olduklarını ifade etmiştir. Meleklerden Cebrail, doğuda olup bitecekleri, Mikail batıdaki düşmanlarla ilgili haberleri ve çıkabilecek kıtlığı, İsrafil kuzeyde olacakları, Azrail ise dünyadaki sultanların ölümlerini haber vermektedir. Ancak kehanetler, Hazreti Muhammed'in gelişiyle susmuştur.

Evliya Çelebi, aynı şekilde sütunlar üzerinde kehanetlerde bulunan dört büyük melekten de bahsetmiş ve bunların Hazreti Muhammed'in doğumuyla birlikte yıkıldıklarını söylemiştir.

Hızır'la ilgili anlatılan efsaneler zaman içinde Ayasofya'yı İslami açıdan kutsallaştırmıştır. Hızır'ın Ayasofya'ya girip burada namaz kıldığı ve Terleyen Direk sütununa başparmağını koyarak onu kıbleye çevirdiği hakkındaki rivayetler, giderek halk arasında yayılmıştır. Hızır'ın burada görülmesi, kerameti artıran en önemli unsurlardan biridir. Ayasofya efsaneleri bu konuda oldukça zengindir.

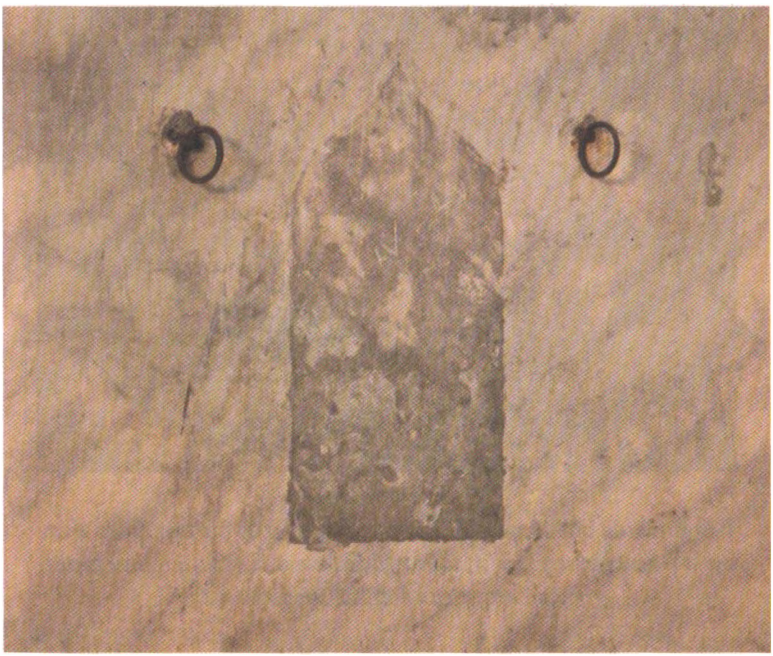

Hızır makamı

Günümüzde büyük avizenin asılı olduğu yerde bir zamanlar altın bir top asılıydı ve Hızır'ın topun altında namaz kıldığına ve bazen gelenlere göründüğüne inanılmıştır.

Hızır; Türk kültürünün önemli motiflerindendir ve aslında ilkbaharla alakalıdır.

"Hıdırlık" yeşillendiren, bereketlendiren anlamındadır. Bazı İslam âlimlerinin Kuran'da Kehf Suresi'nde geçen ledün ilmine vâkıf zatın Hızır olduğunu belirtmeleri üzerine, Kurani bir kişilik gibi karşımıza çıkmıştır. Kuran'da Hızır ismi geçmemesine rağmen, özellikle inanışlarında Hızır bulunan Türkler, ayetlerde aktarılan ilim sahibi kişinin Hızır olduğuna kanaat getirmiştir.

Ayasofya'daki 2. Hızır makamı
Hızır'ın burada da namaz kıldığına inanılmıştır.

AYASOFYA'DAKİ GİZEMLİ EL İZİ KİME AİT?

Ayasofya'daki sembolleri konuşurken bir sütunda bulunan gizemli el figürünün Kutsal Emanet olabileceğini söylemiştiniz. Ancak efsanelerin vazgeçilmezi olmuş bu izin bir devin eline ait olduğuna inanılmış. Bunun dışında, el figürünün Anadolu inanç kültüründeki ve İslamiyet'teki karşılığını da biliyoruz. Siz ne düşünüyorsunuz?

Hz. Süleyman'ın devlerinden Hz. Meryem'in eline kadar hakkında çeşitli efsaneler aktarılan el figürü

Hazreti Meryem'in eli olduğuna inanılan bu izin, aslında bir devin eline ait olduğu söylentisi de vardır. El izinin yüksekte bulunması dolayısıyla, Hazreti Süleyman'ın çalıştırdığı cinlere ve devlere atıf yapılarak buraya gelip iz bıraktıklarına inanılmıştır.

Ayrıca el figürünün yüzyıllardır kötü büyüye, kötü ruhlara karşı koruyucu özelliğinin altı çizilmektedir. Aslında el figürü bilinenden çok daha eskidir ve Çatalhöyük, Hacılar gibi buluntu yerlerinde de karşımıza çıkmıştır.

Fransa'da çok daha eski dönemlere tarihlenen Chauvet ve Lascaux mağaralarında bile benzer el figürleri bulunmuştur. Aslında el figürünün kullanımı Neandertal insanına kadar gider. Tarihin en eski tılsımlarından biridir.

Lascaux, el figürü

El figürü İslam inancında da Anadolu inanç kültüründe de aynı etkiyi sürdürmüştür. Bilindiği gibi Hazreti Fatıma İslam dünyasının en önemli kadınlarından biridir. Hazreti Muhammed bir hadisinde kızını şöyle anlatmıştır:

"Kızım Fatıma, bedenimin bir parçasıdır, gözümün nurudur, kalbimin meyvesidir, bedenimdeki ruhumdur, insan şeklinde bir huridir. İbadet mihrabında ayağa kalktığımda yıldızlar yeryüzündekilere nur saçtığı gibi, onun nuru da gökteki meleklere öyle nur saçar."

Böylece Hazreti Muhammed'in bedeninden bir parça

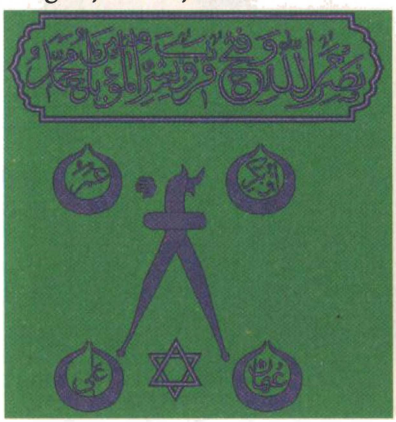
olan kızının eli kutsallaşmış ve inanışa göre, Fatıma'nın eli şifanın, ilmin, bereketin, şansın eli olmuştur.

Anadolu'da elleriyle şifa veren kadınlar "Benim elim değil, Fatıma anamızın eli" diyerek hastalara şifa olmaya çalışırlar. Özellikle hayır için yapılan yemekler "Fatıma'nın eli pişirdi" denilerek bereketlendirilir.

El figürünü, tarihimizin en önemli kaptan-ı deryalarından Barbaros Hayrettin Paşa'nın donanma bayrağının üzerinde de görürüz. Sancaktaki el, Ehlibeyt'i temsil etmektedir. Bahsi geçen Ehlibeyt, Hazreti Muhammed'in eşi Hazreti Ayşe tarafından Kisa Hadisi'nde şöyle aktarılmıştır:

"Resulullah, üzerinde siyah (yünden) nakışlı bir kumaş olduğu halde sabahleyin (evden) çıktı. O sırada Hasan geldi, onu örtünün altına aldı. Sonra Hüseyin geldi onu da aldı. Sonra Fatıma geldi, onu da aldı. Sonra Ali geldi onu da örtünün altına soktu. Sonra da: 'Ey Ehlibeyt, Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor' (Ahzab 33) buyurdu."[1]

Zamanla örtü ehli ifadesi "Pençe-i Ali Aba" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Örtünün içinden çıktığı söylenen pençe, el figürüyle bağdaştırılmıştır.

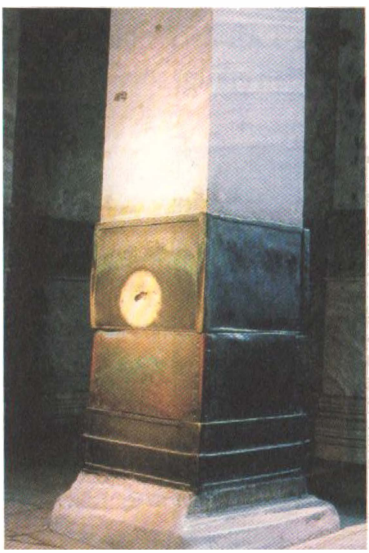
Barbaros Hayrettin Paşa'nın sancağı

1. Müslim, Sahih, *Fadailüs Sahabe*, 61, 2424

TERLEYEN DİREK'İN ŞİFA VERDİĞİ İNANCI NASIL DOĞDU?

Ayasofya'da en çok ziyaret edilen yerlerden biri de Terleyen Direk. Başparmağı deliğin içindeyken elini tam bir tur döndürebilenin dileklerinin gerçek olduğuna inanılır. Bu efsane neye dayanıyor?

Terleyen Direk, Ayasofya'nın içinde yaz kış nemli olan bir sütundur. Sütunun zeminden yukarı bir buçuk metrelik bölümü, plakalarla kaplıdır. Osmanlı ve Bizans döneminde, direğin hastalıklara şifa olduğuna inanılmıştır.

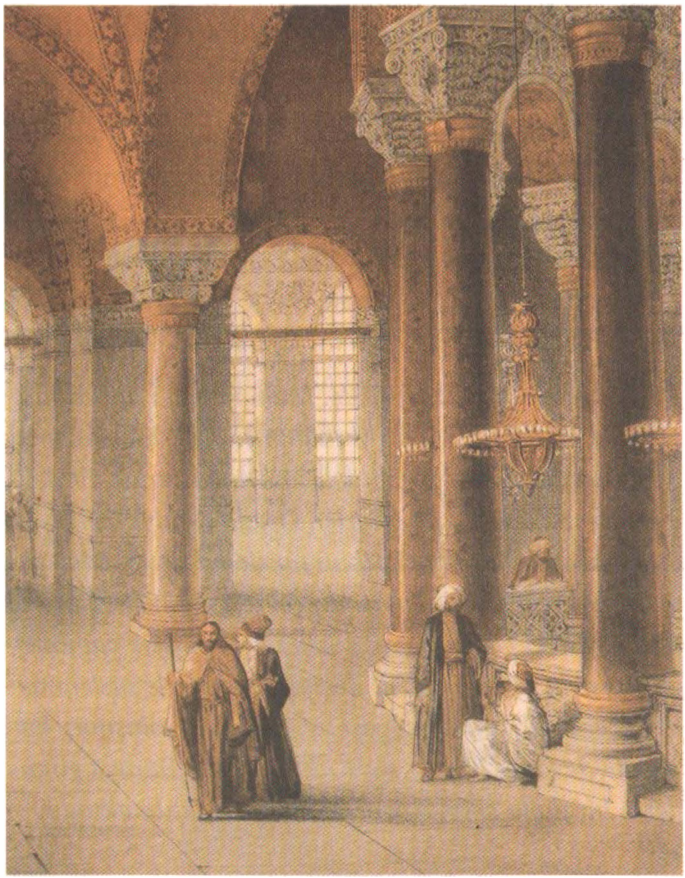

Bizans efsanesine göre, Aziz Georgios adında keramet sahibi önemli bir Hıristiyan azizi, elleriyle hastalıklara şifa olmaktadır. Ayasofya'nın yapımı bittiğinde Aziz Georgios şifasını bu sütunun üzerine aktarır. O günden sonra ellerini sütuna sürenlerin iyileştiğine inanılır.

Osmanlı döneminde ise, hasta kişi önce iki rekât namaz kılar, sonra

avuçlarını bakır plakalara bastırır, ardından yüzüne sürermiş. Bu hareketi üç kez tekrarlamanın hastalıklara derman olduğuna inanılırmış.

Günümüzde de Terleyen Direk'teki deliğe parmağını sokarak, elini dairenin içinde döndürenlerin dileklerinin gerçekleşeceği düşünülüyor. Bu efsane, Hızır'ın mabedi parmağıyla kıbleye döndürmesi inancından sonra doğmuştur.

Fossati'nin Ayasofya Albümü'nden

HZ. PEYGAMBER'E MİRAÇTA AYASOFYA GÖSTERİLDİ Mİ?

Bana göre, en ilgi çekici efsane, tuğrayı çekmekle görevli olan Koca Nişancı Reisülküttap Celalzade Mustafa Çelebi'nin, 1541 tarihinde yazılan *Tarih-i Kale-i İstanbul* ve *Mabed-i Ayasofya* adlı eserden derlediği "Miraç Mucizesi" efsanesi.

O efsane gerçekten heyecan vericidir. Koca nişancı satırlarında şöyle aktarır:

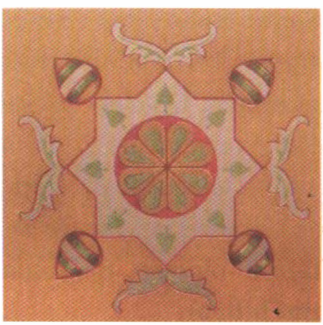
Bir gece, Cebrail gelir, Hz. Muhammed'i miraca davet eder. Cebrail ile Hz. Muhammed, gök tabakalarını ve cennet katlarını gezip dolaşmaya başlarlar. Firdevs cenneti makamına da girerler. Orada camiye benzeyen bir makam görürler. Bu binanın içinde kırk adet yakuttan direk vardır, içerisinin çevresi zümrüt ve firuze taşlarıyla kaplanmış, döşemeleri gümüşten yapılmış, dışarı avlu billur üzerine değişik ziynetlerle süslenmiştir. İçerisinde altın ve gümüş lülelerden oluşmuş havuzda devamlı Kevser suyu akmaktadır. Buraya girenlerin bir daha çıkmak istemedikleri anlatılmaktadır.

↳

Hz. Muhammed, "Ey kardeşim Cebrail! Bu güzel ve süslü makam neresidir?" diye sorar.

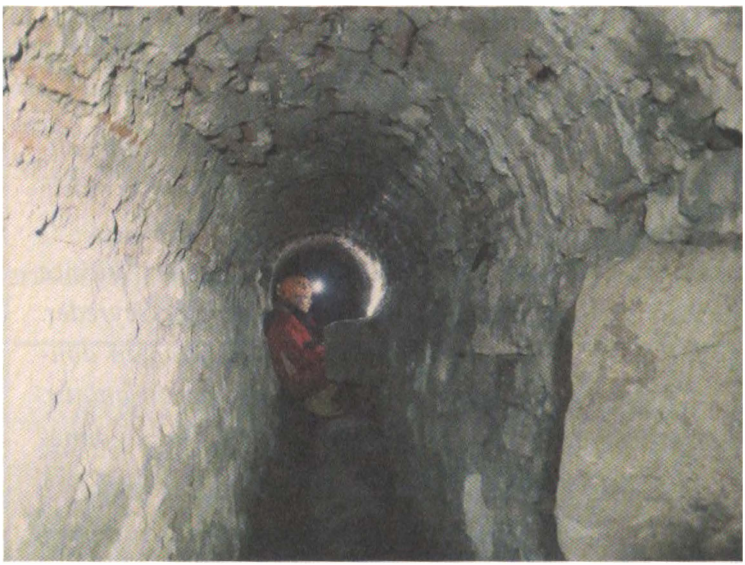
Cebrail de, "Ya Muhammed! Ümmetin için Allah Teâlâ o makamı oluşturmuştur. Buna Cami-ül Kübra (Büyük Cami) derler. Bu makamın benzeri, dünyada üç tarafı deniz, bir tarafı da kara ile çevrili Konstantiniyye şehrinde bulunmaktadır. Bu şehirde Sofiya adlı güzel bir ibadethane ve yüce bir makam vardır. Bunun adına da Cami-üs Suğra (Küçük Cami) derler. Burada gördüğün yüce makamın dünyadaki timsalidir. Senin ümmetine, onun içinde ibadet etmek nasip olacaktır" diye cevap verir.

Hz. Muhammed, Cebrail'den bu sözleri işitince Allah'a şükredip o güzel makamı gönlünce seyreder. [...] Sonrasında Cebrail ile vedalaşıp miraçtan döndükten sonra ashabına, Ayasofya makamını anlatır. Her biri duyduklarına âşık olurlar ve "İnşallah ölmeden evvel o güzel makamın içine girip ibadet etmek kısmet olur" derler.

AYASOFYA'NIN DEHLİZLERİ

DAN BROWN'UN *CEHENNEM* ROMANINDA BAHSETTİĞİ TÜRK, DEHLİZLERİ ANLATIYOR

Pelin Çift Ayasofya dehlizlerinde

Kuşkusuz en çok konuşulan ve merak edilen efsane, Ayasofya'dan başlayıp İstanbul'un altını dolaştığı söylenen dehlizler. Bu konuyu, Göksel Gülensoy'dan dinlemek lazım. Zira kendisi Ayasofya'nın dehlizlerinde uzun yıllardır araştırma yapan tek isim ve çalışmaları övgüyü fazlasıyla hak ediyor. Aslında Dan Brown'un *Inferno* yani *Cehennem* adlı kitabını okuyan milyonlarca kişi Göksel Gülensoy'un ismini biliyor.

Göksel Gülensoy Ayasofya dehlizlerine girerken

Dehlize iniş

Yaptığınız belgesellerle ve özellikle Dan Brown'un *Cehennem* adlı romanında adınızın geçmesiyle, Ayasofya ve dehlizleri ile anılır oldunuz. Bu dehlizlerin büyük bölümünü yüzyıllar sonra ilk gören kişilerden biri olarak tarihe geçtiniz. Sizin Ayasofya'ya ilginizin kaynağı neydi ve sonrasında çalışmalarınız nasıl başladı?

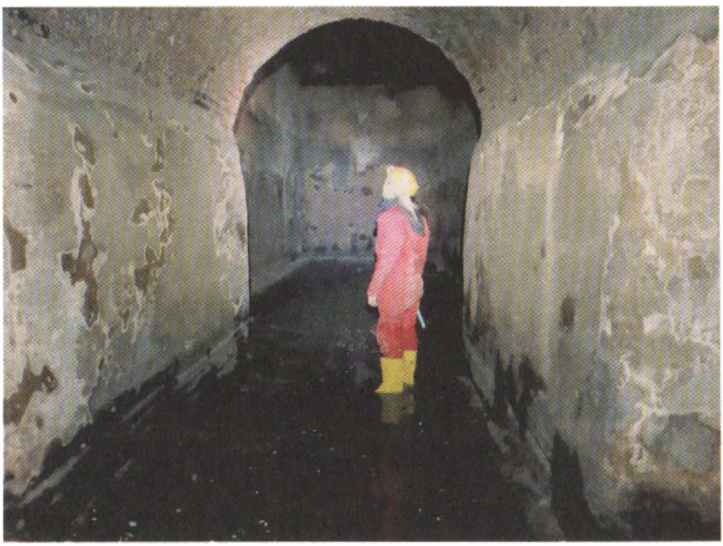
Ayasofya'nın altında sarnıçlar ve tüneller olduğuyla ilgili onlarca efsane duymuştum. Ayasofya'nın dehlizlerine meraklım İhsan Tunay Hoca'nın anlattığı şu hikâyeyle başladı:

> *Bizans'ta papazların ve dinin etkisini artırmak için çeşitli hilelere başvurulurmuş. Önce kentin altındaki sarnıçların suyollarını keser, ardından susuzluktan kıvranan halkı Ayasofya'ya çağırırlarmış. Halk toplanıp kiliseye geldiğinde, ayinlerden sonra "Papaz, Tanrı ile konuştu, yarın suyunuz gelecek" denilir ve ertesi gün kentin suyu verilirmiş.*

Bu sarnıçlar arasındaki su yolları o zamanlar açıkmış. Şimdi büyük kısmı kapalı... Eskiden var olan bazı bağlantı tünelleri de zamanla toprak yükselmesi ya da çökmesi sonucunda kapanmış. Bu konuda Profesör Doktor Semavi Eyice, sarnıçların çok büyük olduğunu, hatta o sarnıçlarda sandallarla dolaşıldığını yazar.

Kısacası sarnıçlar ve su yolları ile tetiklenen ilgim Ayasofya'nın altına doğru kaydı. Şimdiye kadar bu konuda doyurucu bir çalışma olmadığını gördüğümde Ayasofya gibi

bir hazinenin dehlizlerinin de mutlaka araştırılması gerektiğini düşündüm. Biliyorsunuz ben belgeselciyim. Bu büyük işe, 1994 yılında Kültür Bakanlığı'ndan aldığım izin belgesiyle giriştim. Yaklaşık yirmi yıldır, biri dalgıç, beş kişilik ekibimizle Ayasofya'nın dehlizlerinde deyim yerindeyse iğneyle kuyu kazıyoruz. Şu kadarını söylemeliyim ki Ayasofya'nın altı da üstü kadar esrarengiz. Hatta altının daha heyecan verici olduğunu söyleyebilirim.

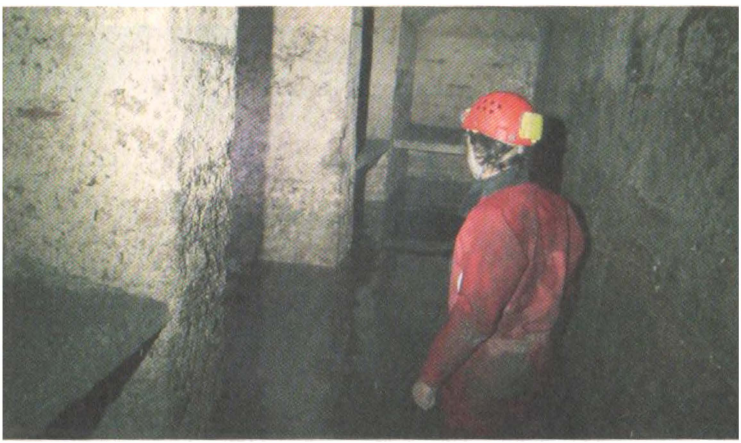
Pelin Çift yeraltında Hipodrom'un odalarından birinde

O halde bu nefes kesici serüveni, adım adım anlatalım. Ayasofya'nın altında, dehlizlerde nelerle karşılaştınız?

Yıllardır yaptığım çalışmalar sayesinde, artık herkes dehlizlerin efsane değil, gerçek olduğunu biliyor. Çünkü ben o dehlizlerde dolaşıyorum, tünellerin içinde sürünerek yol alıyorum, su yollarına dalışlar yapıyorum.

Ayasofya'nın altında yaptığımız çalışmalarda mabedin içinde dönen kutsal yağ yolları bulduk. Kutsal yağ, Hazreti İsa'nın insanları meşhetmesi gibi, günahların ve hastalıkların arındırılmasında önemli bir ritüel olarak kullanılıyordu.

Şifalı olduğuna inandıkları yağın bir gramının bile ziyan olmaması için kutsal yağ yolları Ayasofya'yı çevreliyordu.

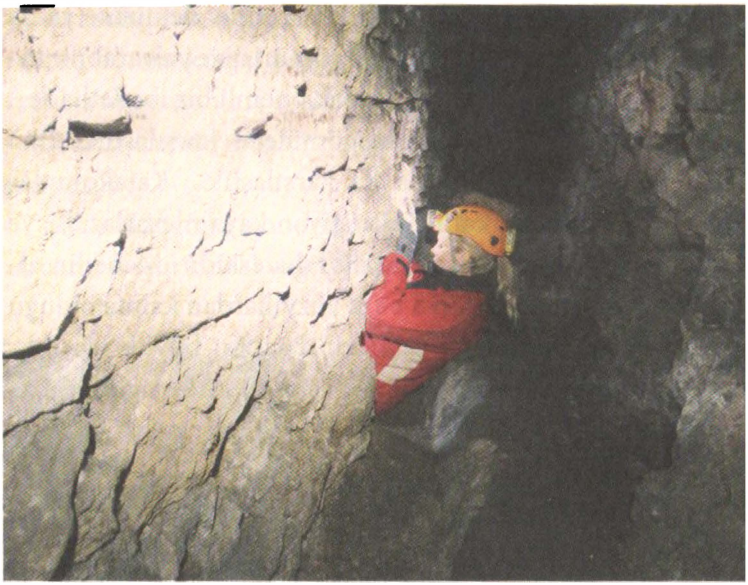
Ayasofya'nın dehlizlerinde katakomplar

İlginçtir, dehlizler karşımıza mezar odalarını da çıkardı. Aslında Bizans geleneğinde ömrünü kiliseye adamış kişiler, o kilisedeki mezar odalarına gömülüyor ve bu mezar odaları genellikle apsisin altında oluyordu. Bu gelenek Ayasofya'da yok çünkü Ayasofya bir tören kilisesi. Bu nedenle İmparator Justinyanus'un bile mezarı Ayasofya'da değil. Ancak Ayasofya öyle kutsal bir yer ki, herkes Ayasofya'nın herhangi bir yerine gömülmek isteyebilir.

Neresi olduğu önemli değil. Bahçesine, dehlizine ya da bir köşesine, nereye gömerseniz gömün diye yalvarabilir insanlar. Ayasofya çok büyük ve çok önemli bir ibadethane... Bu yüzden dehlizlerde toplu gömülerle karşılaştık. Ama daha ilginci katakomplarla da karşılaştık... Katakomplar Roma döneminden kalma Hıristiyan kaya mezarlarıdır ve bu kaya mezarları Ayasofya'dan daha eskidir. Mabedin altındaki mezar odalarının 3 ve 4. yüzyıllardan kalma olduğu düşünülüyor. Yani bu mezarların bazıları büyük olasılıkla birinci Ayasofya'dan, belki daha öncesinden günümüze kalmış. Ayasofya'nın altına sonradan mezar odası yapmak mümkün değil.

Bulduğumuz bir mezar odasında Antinegenos-Antigenos diye bir isme rastladık. Bu ismin bir çocuk azize ait olduğu zannediliyor. Ayrıca o odada bir patriğin de gömülü olduğu düşünülüyor. Bu tarz mezar odalarına "hipoje" deniyor. Bizdeki ermiş mezarları gibi diyebiliriz.

Biz Ayasofya'nın altındaki mezar odasına tünellerden girdik ama Bizans döneminde muhtemelen Ayasofya'nın bahçesinden giriliyormuş. Bu tüneller zaman içinde depremlerden hasar görünce, bahçeden oraya yeni bir giriş yapılmış. Tünellerin bahsettiğim girişi şu anda kapalı tabii. Aşağıdaki giriş ise hemen hemen kapanmış gibiydi. Oraya 160 santimetre boyunda, çok zayıf bir mağaracı nokta girişi yaptı. Hatta bir an için orada sıkışıp kaldı. Bizim için çok zor bir andı. Düşünün ki buraya girdiniz ve çıkamadınız, bu durumda hiçbir şey yapamazsınız. Ayasofya'nın tünellerini delmek mümkün olamayacağına göre yapılan bir yanlış, hayatımıza mal olabilirdi.

Pelin Çift Ayasofya'nın dehlizlerinde

"PAPAZ YAZIŞMALARININ GİZLENDİĞİ KRİPTO ODASINA ULAŞMAK İSTİYORUM."

Evet, hem belgeseliniz için kaydettiğiniz görüntüleri izleyince hem de dehlizlerdeki tehlikeleri bizzat yaşayınca, hakikaten cesaret gerektiren çok zor bir işe giriştiğinizi gördüm. Bu anlamda size teşekkür etmemiz gerekiyor. Ayasofya'nın altında yatan tarihe ışık tutacak tek bir bilgi kırıntısı dahi çok önemli. Ve çalışmanız sayesinde bütün bunlardan haberdar oluyoruz. Ayasofya'nın dehlizlerinde başka nelerin peşine düştünüz?

Ayasofya Vatikan'dan önce Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden biriydi. Dünyanın her yerindeki papazlarla yazışma-

lar buradan yapılıyordu. Aslında o dönemde her papaz adeta bir ajan niteliğindeydi. Dolayısıyla aralarındaki bilgi alışverişi çok fazlaydı. O yazışmaların yapıldığı ve tüm o belgelerin saklandığı oda, yani kripto odasına ulaşmak istiyorum.

Benim de en çok merak ettiğim konulardan biri kilisenin kripto odasına ulaşıp ulaşamadığınızdı...

Kripto odasının yeraltında bulunma olasılığı çok yüksek ama depremlerde yıkıldı mı bilemiyoruz. Nihayetinde defalarca büyük deprem geçirmiş bir yapıdan söz ediyoruz. Belki de son keşif gezimiz bize bu şansı verecek.

Kripto odasıyla ilgili üç ihtimal var; ya yeraltında keşfedilmeyi bekliyor, ya 1453'te Osmanlı'nın eline geçmiş ya da tüm belgeler Osmanlı'nın eline geçmesin diye kaçırılmış veya yakılmıştır.

Aynı durum Kutsal Emanetler için de geçerli. Ellerinde kalan Kutsal Emanetler'i tüneller vasıtasıyla Avrupa'ya kaçırmış ya da bir gün gelip almak için bir yerlere saklamış olabilirler.

Dehlizlerdeki yolculuğuma efsanelerden yola çıkarak başlamıştım. Ancak dehlizlerde efsanelerin gerçeğe dönüştüğünü gördüm. Bu nedenle Kutsal Emanetler'in bu tüneller vasıtasıyla taşındığı, kaçırıldığı ya da saklandığını düşünmek için çok nedenim var. Belki de bazı emanetler Ayasofya'nın dehlizlerinde gizlenmiştir. Çalışmalarımızın sürmesi bu yüzden çok önemli...

AYASOFYA'NIN DEHLİZLERİ NEREYE UZANIYOR?

Ben de sizin gibi efsanelerin gerçeği yansıttığına inanmaya başladım. Özellikle dehlizlere bizzat girince... Bazı yerlerdeki akrep ve çıyanlara, koca çivilere, çökmüş tavanlara, dar koridorlara ve çamura rağmen müthiş heyecan vericiydi. En çok merak ettiğim konulardan biri de Ayasofya'nın altındaki tünellerden nerelere geçiş olduğu.

İmparatorun yaşadığı Büyük Saray'a geçiş var örneğin. Hipodrom'a da var. Burada ilginç bir noktaya de-

ğinmek istiyorum. Turist akınına uğrayan Roma'daki Colosseum'da yıkıntı halinde gördüğümüz gladyatör odaları, İstanbul'daki Hipodrom'da bugün Sultanahmet Meydanı olarak bildiğimiz yerin altında tamamen korunmuş halde duruyor. Nasıl kıymetli bir hazinenin yerin altında yattığını düşünün. Bizans'ta Hipodrom savaşçı takımlarının dört rengi vardı. Kırmızı, mavi, yeşil ve beyaz takımlar. Biz son dönemde mavi ve yeşil takımları biliyoruz. Dehlizlerden bu takımların odalarına, atların bağlandığı hatta vahşi hayvanların tutulduğu bölümlere de ulaştık. Kitaptaki fotoğraflar gerçekten çok iyi durumda olduklarını kanıtlıyor.

Beni çok heyecanlandıran ve tarihte "Justinyanus Yolu" diye bilinen bir yol var. Efsanelerden biri de bununla ilgili zaten. Justinyanus'un istediği zaman sarayına, istediği zaman Ayasofya'ya, istediği zaman da Hipodrom'a gidebilen çok kudretli ve olağanüstü güçleri olan bir imparator olduğundan söz edilir. Halkın arasında dolaşmayan bir imparatorun bu üç ayrı yere nasıl gidebildiğinin yanıtı elbette yeraltındaki bu gizli dehlizlerdir. Bizans'ta bu tünellerden belli başlı yerlere çıkış yapmışlar. O dönem için hayatta kalabilmenin en büyük güvencesi de buymuş.

Aslında Justinyanus Yolu ile ilgili önemli bulgulara rastladık. Araştırmalarımız derinleştikçe bu sırları paylaşmaya devam edeceğiz. Özetle Ayasofya'nın altında birçok sır keşfedilmeyi bekliyor...

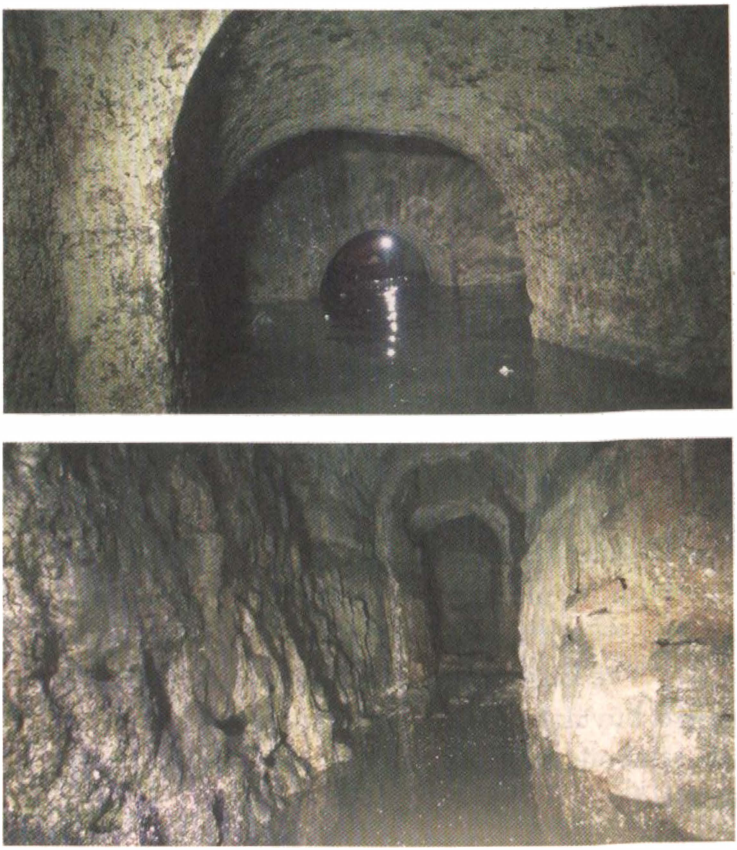
Sultanahmet Meydanı'nın altında sapasağlam duran Hipodrom
(fotoğraf: Pelin Çift)

Bu tünellerin Kınalıada'ya kadar uzandığı söyleniyor. Siz araştırdınız mı, ne dersiniz?

Oraya kadar gitmesi teorik olarak mantıklı ama pratikte çok zor bir geçit olduğunu söylemeliyim.

Adalar, "Prens Adaları" diye anılıyor ve Kınalıada bir nevi sürgün adasıymış. İmparator tarafından azledilmiş ve tehlikeli görülmüş kişiler oraya sürgüne gönderilirmiş.

Romen Diyojen de oraya sürgün edilmiş. Kınalıada'da sürgüne dair bazı izler bulduk. Ancak Şövalyeler, yetiştirildikleri geleneğe göre buldukları ve gördükleri sırlarla kaybolurlar.

Ayasofya dehlizleri

Dehlizlerde yakın tarihimize dair izler var mı?

1998 yılının Aralık ayında yaptığımız ilk dalışta birinci kuyunun altı tamamıyla balçıktı. Sualtı dalgıcımız bu balçık bölüme elini sokarak birçok malzeme çıkardı. En ilginçlerinden biri 1917'ye ait İngiliz asker mataraları.

Bilindiği gibi kutsal su Ortodoksların en önemli inançlarından biridir. Belli ki, işgal altındaki İstanbul'da İngiliz askerleri Ayasofya'nın kuyularından su dolduruyorlardı. Mataralar bunun önemli bir göstergesi.

Ayrıca o balçıktan Osmanlı dönemine ait şamdanlar ve tabancaya benzer bir obje de çıkardık. İşgal döneminde Osmanlı'nın Ayasofya'yı korumak için cansiperane davrandığını biliyoruz. Kuyunun altındaki balçık kurutulursa, o bölgenin bize daha çok sürprizler sunacağına inanıyorum.

Şöyle düşünün, 1500 yıldır ayakta kalan ve bu kadar iyi korunmuş bir yer daha yok. Ayasofya yapıldıktan 500 yıl sonra bile kubbesinin büyüklüğünü geçebilen olmamış. Dünyanın hayran kalacağı bir yapı olarak tasarlandı, hâlâ da öyle. Ayrıca burası bir zamanlar dünyaya hükmedilen noktaydı ve Vatikan'dan çok daha güçlüydü. Bugün Ayasofya hâlâ büyük bir güçtür. İnsanları bir şeylere inandırmak için sembollere ihtiyaç vardır ve Ayasofya çok kuvvetli bir semboldür.

Verdiğiniz bilgiler için, özel arşivinizi açarak dehlizlerde çektiğiniz fotoğrafları bizimle paylaştığınız için ve en çok da dehlizlerde rehberlik ettiğiniz için teşekkür ederim.

Erhan Altunay ve Pelin Çift
Sultanahmet Meydanı'nın altında Hipodrom'da

AYASOFYA'NIN GİZLİ TARİHİ

AYASOFYA, NEDEN HAÇLILARIN HEDEFİNDEYDİ?

Ayasofya'nın gizli tarihine ışık tutmaya Erhan Altunay'la devam edelim yine. Şimdi zamanı geriye saralım ve İstanbul'un en karanlık dönemlerinden birine gidelim.

Anlattıklarınızın ışığında Ayasofya'yı tarihi, gizemleri ve sembolleriyle daha yakından tanıyoruz. Artık bu kutsal mabedin gizli tarihini anlatmaya başlayalım.

Hıristiyanların İslam dünyasına düzenlediği Haçlı Seferleri'ni bilmeyen yoktur. Ancak Dördüncü Haçlı Seferi bir istisna. Çünkü hedefinde, o dönem Hıristiyan olan İstanbul ve Ayasofya vardır. Haçlılar İstanbul'u istila ettiğinde, kentle birlikte Ayasofya'nın da büyük bir zulme sahne olduğunu biliyoruz. Ayasofya neden Haçlıların hedefindeydi?

Aslında Bizans, Haçlılar açısından hep "öteki" olmuş ve Doğu'yla birlikte anılmıştır. 1054 yılında İstanbul ve Roma kiliseleri birbirini "aforoz" edince bu algı güçlenmiştir. Haçlılara göre Bizanslılar tıpkı Müslümanlar gibi öldürülmeyi hak eden taraftı. Tabii o dönemlerde "Bizans" diye bir isimlendirme söz konusu değildi. O bölge yine Roma'nın bir parçasıydı. Kentin ismi "Constantinopolis" ya da "Constantinople", imparatorluğun ismi de "Romania" idi. Ortaçağ yazarları da hep Romania ismini kullanmışlardır.

Tarih kitapları Dördüncü Haçlı Seferi'nin Kudüs hac yolculuğu için başladığını ancak İstanbul'un işgali ile sonuçlandığını yazar.

Bana göre, Haçlılar yola çıktığında hedeflerinde İstanbul ve Ayasofya vardı. Bu istila, tarihin her anlamda en karanlık dönemlerinden biridir ve günümüze kadar uzanan olayların başlangıç noktasıdır. Daha çok araştırılması ve üzerinde durulması gerekir. Aslında her şey, Haçlı Seferleri'nin rotasını değiştirecek kadar etkili bir tarikatla ilişkilidir: Tapınak Şövalyeleri ya da yaygın bilinen adıyla Tapınakçılar...

Tapınakçıları anlamadan Ayasofya'nın neden hedef haline geldiğini anlamamız zor.

Dördüncü Haçlı Seferi tasviri
Ortaçağ minyatürü

"TAPINAK ŞÖVALYELERİ GÜNÜMÜZDE DE VARLIKLARINI DEVAM ETTİRİYORLAR."

O halde adım adım ilerleyelim. Öncelikle tarihin en gizemli örgütlerinden biri olan Tapınakçıları tanıyalım. Ayasofya'nın kaderini etkileyen bu ezoterik örgütün geçmişinde neler var?

Tapınakçılar gerçekten tarihin en esrarengiz topluluklarından biri. İsimlerinin geçtiği her olayda bir gizem var.

Tapınakçılar söz konusu olduğunda işin içine her zaman Kutsal Emanetler, komplo teorileri, gizli inançlar, Ayasofya ve hatta paranın dünya üzerindeki akışı girer.

Fransızcada "Templiers", İngilizcede "Templars" olarak isimlendirilen bu şövalyelerin gizemli tarikatı hiç kuşkunuz olmasın günümüzde de varlığını koruyor.

Şimdi gelelim bunların kimler olduğuna...

Haçlılar, düzenledikleri ilk seferin sonucunda, yani 1099 yılında Kudüs ve Filistin'deki kutsal yerleri ele geçirdiler. Kudüs'te halka akla hayale gelmeyecek korkunç yöntemlerle işkenceler yaptılar. Camilere sığınan Müslümanları yaşlı, ka-

dın, çocuk demeden kılıçtan geçirdiler, kentin sinagogunda saklanan Yahudileri sinagogla birlikte ateşe vererek yaktılar. Mescid-i Aksa olarak adlandırdığımız kutsal alanda 70 bine yakın insanın öldürüldüğünü düşünürsek, Batı'nın Doğu'ya uyguladığı bu vahşet daha iyi anlaşılacaktır.

Haçlılardan Raymond D'Aguilers bu vahşeti şöyle aktarmıştır:[1]

> *"Kentin sokakları, kesilmiş kafalar, eller ve ayaklarla doluydu. Öyle ki yolda takılıp düşmeden yürümek zor hale gelmişti. Ama tüm bunlar Süleyman Tapınağı'nda yapılanların yanında hafif kalıyordu. Orada ne mi oldu? Eğer size gerçekleri söylesem, bana inanmakta zorlanabilirsiniz. En azından şunu söyleyeyim ki, Süleyman Tapınağı'nda akan kanların yüksekliği, adamlarımızın dizlerinin boyunu aşıyordu."*

Bu kadar büyük bir zulüm ve gövde gösterisinden sonra oraların tamamen Haçlıların eline geçtiği ve onlar için güvenli bir bölge oluştuğu söylenemez. Gerçekte bu bölgenin tam olarak sahibi olamamış, sadece cellat gibi ortalarda dolaşmışlardır. Buradaki Müslüman kuvvetler ve 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra bölgeye daha fazla akın eden Türkler, Haçlılara her zaman büyük kayıplar verdirmiştir.

---

1. *Histoire des Francs qui Prirent Jérusalem*, Raymond D'Aguilers, Les Perséides, Paris, 2006

Kudüs'ün Haçlılar tarafından zapt edilmesi
Ortaçağ minyatürü

Böylesi kanlı bir ortamda vahşet içindeki kutsal topraklara ulaşmak isteyen Hıristiyan hacı adayları için özel güvenlik önlemleri alınması gerekti. Bu koruma görevini gerçekleştirmeleri için Fransa'nın Champagne bölgesinde, Hugues de Payns önderliğinde şövalyeler toplandılar. İsimleri Hugues de Payns, Geoffroy de Saint-Omer, André de Montbard, Payen de Montdidier, Archambaud de Saint-Aignan, Geoffroy Bisol, Hughes Rigaud, Rossal ve Gondemare idi. Şövalye isimlerini özelikle belirtmek istedim çünkü "Payns" ve "Pa-

yen" isimleri eski Fransızcada pagan anlamına geliyor. Bu noktaya özellikle dikkat çekiyorum. Çünkü ileride bu şövalyelerin hem inanışlarında pagan izlere rastlayacağız, hem de bu bölgenin önemiyle yeniden karşılaşacağız. Tapınakçıların, Kilise dogmalarını kabul etmedikleri için kendilerini "pagan" olarak tanımlamaları ve bu kelimeyi kendileri için bir unvan olarak kullanmaları ilginçtir. Bu şövalyeler, Kilise ile dirsek temasını sürdürmüş ancak Kilise öğretisini benimsememişlerdir.

Roma sikkesi üzerinde Tapınak figürü

TAPINAK ŞÖVALYELERİ MESCİD-İ AKSA'YA NASIL YERLEŞTİ?

"Gündem Ötesi" TV programımızda ilk kez siz anlatmıştınız, hac yollarının emniyeti için yola çıkıp Kudüs'e varan bu şövalyeler, Kudüs Kralı II. Baudouin tarafından çok iyi karşılanıyor ve kendilerine kentte yer tahsis ediliyor. İlginç değil mi? Dokuz kafadar, dokuz maceracı geliyor ve kendilerini hemen kabul ettirebiliyorlar. Bunun açıklaması ne olabilir?

Kutsal bir amaçları varmış gibi gözüken şövalyelerin 1119-1120 yıllarındaki ilk isimleri "İsa'nın Yoksul Şövalyeleri" idi. Tapınakçı ismi Süleyman Tapınağı'ndan gelmektedir. Tapınakçılar bu ismi Mescid-i Aksa'ya yani kendi ifadeleriyle Süleyman Tapınağı'na yerleştikten sonra almıştır.

Bilindiği gibi 1099 yılında, Birinci Haçlı Seferi'nde Haçlılar Kudüs'ü ele geçirdikleri zaman Tapınak bölgesinde en sağlam yapılardan biri Mescid-i Aksa idi. Burayı yağmaladıktan sonra Haçlılar, mescidin ismini değiştirip Süleyman Mabedi olarak adlandırdılar ve krallık sarayı yaptılar. Kudüs kralı bir süre Mescid-i Aksa'yı kendi sarayı olarak kullandıktan sonra İsa'nın Yoksul Şövalyeleri'ne tahsis etti.

İsa'nın Yoksul Şövalyeleri, bu kutsal mekânın kendilerine devredilmesiyle birlikte "Tapınakçılar" olarak anılmaya başlandı. Şövalyelerin, tapınağı yeniden var etme amaçları ve Kutsal Emanetler'le olan ilişkileri de böylece gelişti. Kısacası onları İstanbul'a ve Ayasofya'ya kadar getirecek olan "Kutsal

Emanet" arayışlarının tohumları, Süleyman Mabedi'ne sahip olmalarıyla birlikte atıldı. Süleyman Mabedi her ne kadar yıkıntı halinde de olsa, Tapınakçılar artık yıkıntıların üzerinde yükselen Mescid-i Aksa'ya sahipti.

Bu yapının Tapınakçılara verilmiş olması kesinlikle üzerinde durulması gereken çok önemli bir konudur. Tapınak, Hazreti Süleyman'ın gücünün simgesidir ve Tanrı'nın kelamıyla ona gizemli güçler verilerek yaptırılmıştır. Tapınakçılar, Hazreti Süleyman'ın doğaüstü güçlerine inanmış, kendisine ve özellikle de yüzüğüne büyük ilgi duymuşlardır.

Aslında Tapınakçıların örgütlenmesine bir "güç yüzüğü hikâyesi" diyebiliriz:

"*Yüzük kimdeyse Süleyman odur.*"

Nitekim son yıllarda Süleyman Mabedi'nde yapılan arkeolojik çalışmalarda Tapınakçı kılıçları bulunmuştur. Buradan da anlaşılıyor ki, bu tapınağa yerleşen şövalyeler, mabedin içinde kazılar yapmış ve Kutsal Emanetler'i aramışlardır. Ancak bir şey bulup bulamadıklarına dair herhangi bir kanıtımız yok.

Süleyman Tapınağı'nın kral tarafından Tapınak Şövalyeleri'ne verilmesi
13. yüzyıl minyatürü

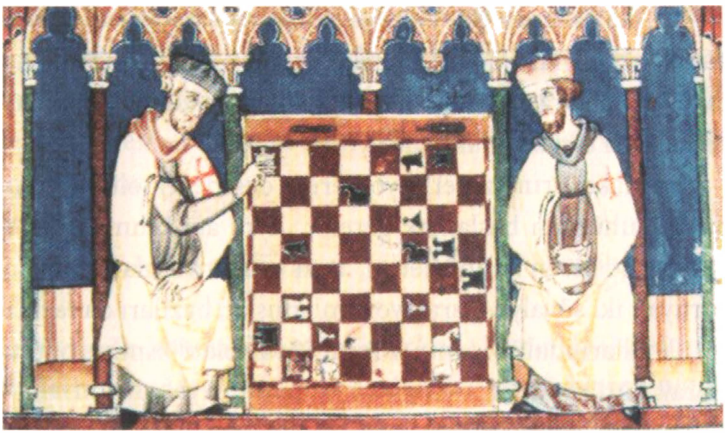
TAPINAKÇILAR TEHLİKELİ BİR TARİKAT HALİNE NASIL GELDİ?

Tapınakçıların zamanla büyük bir tarikat haline geldiklerini biliyoruz. Bu nasıl mümkün oldu? Gizli törenleri, ritüelleri nelerdi?

Aslında Tapınakçıların tarikatlaşmasında önemli rol oynayan isim Saint Bernard de Clairvaux'dur. 1090 doğumlu olan Clairvaux, genç yaşlarından itibaren etkili bir figür olmuştur. Öldüğü tarih olan 1153 yılına kadar, hem din adamı hem de karizmatik bir lider olarak saygı görmüştür.

Ölüm tarihi olan 20 Ağustos, bir kült gününe dönüşmeye başladığında Kilise duruma müdahale etmiş ama bu tarihin önemsenmesini engelleyebilmesi mümkün olmamıştır. Katolik kilisesinin kutsal günler takviminde 20 Ağustos günü Aziz Bernard'a adanmıştır ve günümüzde bile Aziz Bernard'ın öldüğü günde her yıl onun adına dualar okunmaya devam eder. Bu ritüel onun halk üzerinde ne kadar güçlü bir etkiye sahip olduğunun kanıtıdır.

Tapınakçılar Saint Bernard de Clairvaux gibi önemli bir kişiden destek alınca, hem savaşçı şövalyeler hem de dindar rahipler olarak kendi kurallarını uygulamaya başladılar. Günümüzde Tapınakçı dediğimizde aklımıza "kırmızı haç işlenmiş beyaz elbiselerin" gelmesi bu dönemden kalmadır.

Beyaz kıyafetleriyle Tapınak Şövalyeleri
1283 tarihli minyatür

Clairvaux; Tapınakçıları İsa'nın savaşçılarına dönüştürür. Bundan böyle tarikatın önemli kuralları da devreye girer.

Şövalyelerin bakir kalmaları gerekmektedir. Evlenmek, aile sahibi olmak, kadınlarla cinsel ilişkiye girmek yasaktır. Kimsenin kişisel bir hayatı olmasına izin verilmez. Tan sökerken uyanır, daha yataktayken şeytandan ve kötü güçlerden korunmak için bugün şeytan çıkarma ritüellerinde kullanılan Pater Noster duasını on üç kez okurlar.

Toplu yemek sofralarında iki kişi bir çanaktan yemek yer, eti ancak haftada üç kez tüketebilirler. Oburluk en büyük günahlardan biri olduğu için karınlarını tam olarak doyurmazlar.

Cuma günü, tövbe günleridir. Ölüme yakın yaşamaları ve sürekli can almaları tövbe ritüellerini etkili kılmıştır.

Tarihçi Jacques de Vitry'ye göre "savaşta aslan, barışta kuzu"durlar. Dünyadan el etek çekmiş olarak, İsa'nın düşmanlarıyla savaşırlar. Ancak tarikatın kurulduğu andan itibaren gizli bir amaçları vardır.

Tapınakçıların ezoterik yönlerine değinecek olursak, konuya mühürden başlamak gerekir. Aynı ata binmiş iki şövalyeyi gösteren mühürlerini, bazı araştırmacılar birbirini koruyan iki şövalye olarak yorumlamışlar, bazıları da tarikatın ilk yıllarındaki "İsa'nın Yoksul Şövalyeleri" ismine bir atıf olarak düşünmüşler.

Tapınak Şövalyeleri mührü

Ata binmiş iki şövalye görüntüsü, daha sonraki yıllarda Tapınakçıların eşcinsellikle suçlanmalarına bile neden olmuştur. Sembolün asıl anlamını Tapınakçılara büyük destek veren din adamı Saint Bernard de Clairvaux şöyle açıklamıştır:

"Çarpışma iki yönlüdür, yeryüzünde ve gökyüzünde."

Yani söz konusu bu mühür, aslında Tapınakçıların misyonlarını maddi ve manevi açıdan iki yönlü olarak temsil etmektedir.

Görünüşteki amaçları kutsal topraklara giden hacılara yardım etmek olan tarikatın bir de ruhani amacı vardır. Yeri geldiğinde bu ruhani amacı da açıklayacağım.

Tarikatın ezoterik yönünün bir başka göstergesi de inisiyasyon törenleridir. Bu törenler bütün ezoterik topluluklarda görülen törenlere benzer. Aday, kabul edilmeden önce çeşitli sınavlardan geçer. Bunlar, dört elementle ilgili birtakım ritüellerden oluşan ve kendi çizdikleri ahlaki değerlerin sorgulandığı sınavlardır. Sınavı geçen adayı, gece vakti on iki şövalye bekler. Dışarıda bekleyen adaya üç kez kapıya niçin geldiğini sorarlar. Yanıtı beğenirlerse içeri alırlar. Tarikata kabul edilme, törenle olur. Ancak kral olmadığı için vezir başkanlık eder. Törenlerde adayın soyunduğunu ve bazı tuhaf testlerden geçirildiğini de ekleyelim. Bu törenler günümüzde de sürmektedir.

FRANSA KRALI TAPINAKÇILARI NEDEN KAZIĞA BAĞLATIP YAKTI?

Yine sizden dinlemiştim. Gizemli tarikat, çok kısa sürede kutsal topraklara giden hacı adaylarının paralarını taşıyan bir güç halini alıyor. Üstelik bunu neredeyse dünyanın ilk bankacılık sistemini kurarak yapıyor. Para ile güçlenme serüvenleri nasıl başladı?

Tapınakçılar, sonradan dünyanın başına büyük belalar açan faiz ve komisyon işlemlerini sistematik hale getirmiş ve büyük faizlerle para kazandıkları ilk bankacılık sistemini kurmuşlardır.

Mesela Hıristiyan bir hacı adayı Fransa'dan yola çıkıp Kudüs'e varmaya çalışırken, yolculuğu boyunca pek çok tehlikeyle karşılaşır. Yol boyunca karşılaşabileceği Müslüman ve Türk askerler, yakalanabileceği amansız hastalıklar, hırsızlıklar ve zorlu iklim koşulları, hacı adayının üzerinde para taşımasını tehlikeli hale getirmektedir. İşte tam bu noktada Tapınakçılar devreye girer ve duruma müdahil olur.

Yola çıktığı yerde hacı adayından parasını alır ve karşılığında bir "senet" verir. Senedin üstünde tıpkı bugün kullanılan 1 Amerikan dolarında olduğu gibi ezoterik semboller vardır. Hacı adayı eğer hac yolundaki tüm zorlukları aşıp Kudüs'e varabilirse, elindeki senedi vardığı noktada Tapınakçılara gösterir ve hatırı sayılır bir "komisyon kesintisi" kar-

şılığında parasını geri alır. Komisyonları ve yolda ölen hacı adaylarını hesaba katacak olursak, Tapınakçıların servetinin büyüklüğü tahmin edilebilir.

Tapınakçılar, zamanla bankacılık işlemlerini de geliştirmiştir. Faiz karşılığında, para ve değerli eşyalara kasa görevi yapmalarının yanı sıra, Avrupa limanları ve Latin krallıkları arasında kredi mektubu ve çek işlemleri de uygulamışlardır.

Böylece tarikat, kısa sürede büyümüştür. 9 şövalyeyle başlayan oluşum, 1147 yılında tarikatın ikinci üstadı Robert de Craon öldüğünde sadece Kudüs'te 700 şövalye ve onlara hizmet eden 2 bin 400 kişiye ulaşmıştır.

13. yüzyılda ise artık Provence, Bourgogne, Catalogne, Portekiz gibi birçok eyalette etkin hale gelmişlerdir. Filistin bölgesinde üç büyük eyalet dışında Kudüs, Trablus ve Antakya'da krallık kuracak kadar güçlenmişlerdir. Bu yüzyılda Tapınakçıların 3 bin 468 şatosu olduğunu hatırlatmam, sanırım sahip oldukları güçle ilgili fikir edinmenize yardımcı olacaktır.

Kudüs Haçlı Krallığı sikkeleri

Tapınakçıların finansal gücü öyle bir noktaya geliyor ki, sizin ifadenizle artık krallara, devletlere borç para vermeye başlıyorlar. Ancak Fransa Kralı Güzel Philippe'e verdikleri borç, aslında kendi sonlarını getiriyor. Kral borcunu ödemek yerine Tapınakçılara nasıl bir komplo kuruyor?

Haçlı Seferleri 1096 yılından 1270 yılına kadar aralıklarla sürmüştür. 1187 yılında Selahattin Eyyubi, Latinlerin Kudüs hâkimiyetine son vermiş, Hıristiyan dünyasında efsaneleştirilen Tapınakçılar Latin Krallığı düşünce sorgulanmaya başlanmıştır. 1291 yılında büyük hezimet yaşadıkları Akka mağlubiyetiyle kutsal topraklarda etkileri iyice azalınca, güç odaklarını Avrupa'ya kaydırmışlardır. Merkezleri bir süre Kıbrıs'taki Limasol olmuştur.

Fransa Kralı Güzel Philippe, Tapınak Şövalyeleri'nden borç almış ve onlardan kurtulmak istemektedir. Sonunda borcunu ödemek yerine Tapınakçıları öldürmeyi tercih etmiştir. 13 Ekim 1307'de ustaca kurguladığı bir komployla Tapınakçıların büyük bir bölümünü sarayında vereceği ziyafete davet etmiş ve böylece onları bir araya getirip topluca tutuklamayı başarmıştır.

Aralarında Büyük Üstat Jacques de Molay'ın da bulunduğu bir grup Tapınakçı, ağır işkencelere maruz kalmış ve kendilerine atfedilen suçlardan büyük bölümünü kabule zorlanmıştır. Zira uğradıkları işkenceler hafife alınacak gibi değildir. Et ve tırnaklarının arasına çivi çakma, dişlerinin sökülmesi, huni ile boğulana kadar gırtlaklarından su boca edilmesi, kurşun dolu torbalarla kemiklerinin kırılması gibi insan bedeninin dayanamayacağı ağır işkencelerden geçirilmişlerdir. Tapınakçılara yöneltilen suçlamalar arasında, birbirlerini kalçalarından öpmeleri, eşcinsel ilişkide bulun-

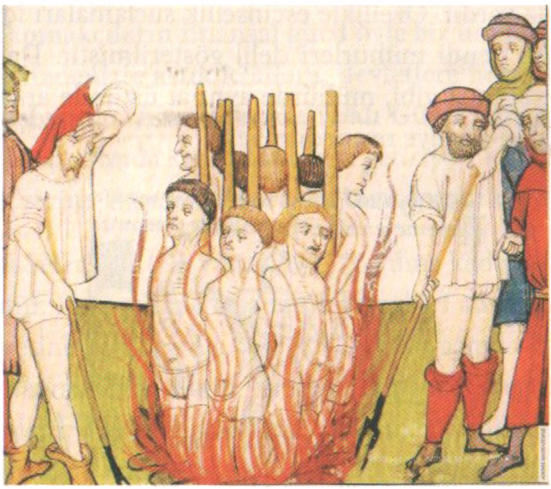
maları da vardır. Özellikle eşcinsellik suçlamaları için Tapınakçıların kendi mühürleri delil gösterilmiştir. Daha önce de aktardığımız gibi, mühürde aynı at üstünde arka arkaya oturmuş iki şövalye resmedilmiştir.

Ortaçağ çizimi

Tapınakçılar açısından en ağır cezayı gerektiren suçlamalar haça tükürmeleri ve Bafomet adlı bir puta tapmalarıdır. Tapınakçıların taptığı ileri sürülen Bafomet/Bahomet adlı putun aslında "Mahomet" yani "Muhammed" sözcüğünden geldiği ve gerçekte Hazreti Muhammed'e taptıkları için suçlandıkları da iddia edilmiştir. Burada, "Neden peygamberimize taptıklarından dolayı suçlanıyorlar da Müslüman olup Allah'a inanmakla suçlanmıyorlar?" diye düşünülebilir. Fakat bu tam anlamıyla Ortaçağ'da Batı'nın cehaletinin göstergesidir. Çünkü Batı, o zamanlar Müslümanların Hazreti Muhammed'e taptıklarını sanıyordu.

Suçlamaların bazılarını ağır işkenceler altında kabul eden Tapınakçılar, 1310-1314 yılları arasında kazıklara bağlanıp, büyük bir ateşin içine atılarak yakılıp öldürüldüler. Böylece Fransa kralı da borçlarından kurtulmuş oldu.

Tapınak Şövalyeleri'nin yakılma sahnesi
Ortaçağ minyatürü

Tapınakçıların bir bölümünün Fransa'da yakılmasından sonra tarikata ne oldu?

Doğal olarak, Fransa Tapınakçılar için güvenli bir ülke olmaktan çıktı. Bir bölümü yakılma olayından sonra o zamanlarda daha serbest olan İskoçya'ya kaçtı, ancak hazineleri Avrupa'nın çeşitli yerlerinde kaldı.

O dönemde Avrupa'da en rahat dolaşanlar elinde permi yani izin belgesi olan duvarcı ustalarıydı. Tapınakçılar da para vererek permi aldılar ve "Sonradan Kabul Edilmiş" oldular. Tanıdık geldi değil mi? Bundan sonrası "Hür ve Kabul Edilmiş" masonluğun tarihidir.

Ezoterik örgütlerin tarihini okuduğunuzda, yok olmaları bir anlam ifade etmez, başka bir ezoterik örgütün içinde varlıklarını devam ettirirler. Tarih boyunca hep böyle olmuştur. Tapınakçılar da masonluk içine gizlenmiş ve varlığını sürdürüp yeniden ortaya çıkmıştır.

TAPINAKÇILARLA HAŞHAŞİLER NASIL YAKINLAŞTI?

Tapınakçılara yöneltilen suçlamalarda en dikkat çekicilerden biri, Hazreti Muhammed'le ilgili olanı. Hazreti Muhammed'e tapmakla suçlanacak kadar İslam'a yakın oldular mı gerçekten?

Haçlı Seferleri sırasında kutsal topraklara giden Haçlılar arasında, Müslümanlarla en yakın ilişkileri kuranlar Tapınakçılardır. Ama tarikatın var olma amaçlarına uygun olarak Müslümanlığın içindeki en gizemli gruplarla ilişki içinde olduklarını söylemeliyiz. Özellikle İsmailiyye mezhebinden türeyen Haşhaşilerle.

Haşhaşiler, Hasan Sabbah'ın Alamut Kalesi'ni almasından sonra oraya yerleşen müritlerine verilen isimdir. Suikastlarını haşhaş içtikten sonra düzenledikleri öne sürülen bu topluluk, aslında dejenere olmuş bir ezoterik öğretiye bağlıdır. Ancak Hasan Sabbah'ın kişiliğinden kaynaklanan nedenlerle siyasete de karışan Haşhaşiler, Tapınakçıların ezoterik İslam'ı tanımalarında etkili olmuştur. Batı'da "katil" anlamına gelen "Assassin" kelimesi, Haşhaşi isminden türemiştir.

Alamut Kalesi, sarp kayalıkların üzerinde olduğundan zapt edilmesi güç bir kartal yuvası görünümündedir. Hasan Sabbah aslında İsmailiyye mezhebine bağlıdır ancak tarikatını kendisi şekillendirmiş, dailer, refikler ve fedailerden oluşan gizemli bir öğreti oluşturmuştur. Dailer, mezhebe kabul edecekleri adayları sorgular ve müritleri yönetirdi, mezhebe girenler refikler olarak adlandırılırdı. Fedailer ise suikast timi, katiller ordusuydu. Suikast düzenledikleri kişiler kadar, kendi yaşamlarını da gözünü kırpmadan feda eden savaşçılardı.

Tapınak Şövalyeleri aynı coğrafyada komşu oldukları İsmailiyye mezhebi ve Haşhaşilerden ezoterik bilgiler edinmiş, bu sırları kendi tarikatlarına da taşımışlardır. Örneğin, Tapınakçıların ve daha sonra masonların el sıkışırken işaretparmaklarını karşısındakinin bileğine bastırarak "ne olduklarını" anlatan parolası Haşhaşilerden alınmıştır.

TAPINAK ŞÖVALYELERİ İSTANBUL'UN KADERİNİ NASIL DEĞİŞTİRDİ?

Tapınakçıların İstanbul ve Ayasofya ile ilişkisine dönecek olursak... Sizin iddianıza göre, başından beri Dördüncü Haçlı Seferi'nin hedefi İstanbul'du. Hedefi belirleyen ise, "seferin rotasını değiştirecek güçte bir tarikat" olan Tapınakçılardı. Oysaki biz, hep Dördüncü Haçlı Seferi'nin başlangıçtaki hedefini Kudüs olarak öğrendik. Siz iddianızı neye dayandırıyorsunuz? Malum bu konuda yeterince bilgi, belge ve anlatım yok.

Bu bilgiler ezoterik örgütlerin içinde sözlü olarak anlatılmıştır, ispatı da gizli yazmalardadır. Sır olarak saklanan bu bilgilerin izlerini masonlukta sürmek mümkündür. Ancak bilgiler aynı zamanda masonluğun da sırrıdır. Bu konunun sadece bir bölümü, ünlü bir masonik kitapta açıklanmıştır.

Bu bilgi, popüler kültüre de yansımıştır. Meraklıları bilir. Tapınakçılar ve Ayasofya ilişkisi, günümüzün en popüler bilgisayar oyunlarından birinde, Assassin's Creed'de de karşımıza çıkar. Oyunda, Tapınakçılar Ayasofya'da Kutsal Emanetler'i ararlar.

Tapınak Şövalyeleri, gizli belgelere göre papadan önce İstanbul patriğine gitmiş, onun tarafından kutsanmışlardır. Albert Pike buna biraz olsun değinir. Burada patriğin amacı aynen Tevrat'ın Hezekiel bölümünde geçtiği şekliyle tapınağı kurmaktır ve Tapınakçılar bu konuda ona yardımcı olacakla-

rını söylemişlerdir. Bu, patriğin papaya üstünlük kazanması anlamına geldiği gibi, Tapınakçıların patrikle bir anlaşması olduğunu da gösterir.

Yine Albert Pike'a göre Tapınakçılar Johannit'tir yani Vaftizci Yahya'nın Mesih'i haber verdiğini kabul ederler ama Hazreti İsa'yı Mesih olarak görmezler. Yani Mesih'i beklemeye devam ederler. Bilindiği gibi, Hıristiyanlık tarihine baktığımızda Hazreti İsa'nın gelişinden önce Vaftizci Yahya'nın kişiliği öne çıkar. Yahya, kabul edilen İncil'lerde Hazreti İsa'nın geleceğini haber verip onu vaftiz eden kişidir. Hatta Matta İncili'nde şöyle der: "Gerçi ben sizi tövbe için suyla vaftiz ediyorum, ama benden sonra gelen benden daha güçlüdür. Ben O'nun çarıklarını çıkarmaya bile layık değilim. O sizi Kutsal Ruh ve ateşle vaftiz edecek."

Tapınakçılar, Yahya'yı Hazreti İsa'dan daha önemli tutmuş hatta bu düşüncelerini çağlar boyu, Hazreti İsa betimlemelerinde aslında Yahya'yı resmederek sürdürmüşlerdir.

Başka bir görüşe göre dokuz şövalyeden biri olan Hugues de Payns da, bu Johannit topluluğa mensuptur. İsimlerdeki bu pagan unvanlar, daha önce de değindiğim gibi İsa'yı tanımadıklarının şifresidir adeta. Bu detaylar, Hıristiyanlığın içine gizlenen, Hazreti İsa'yı tanımayan ve aslında bambaşka bir inancı yaşatan bir tarikatın işaretleridir.

Yani size göre İstanbul patriği, Roma'daki papaya üstünlük sağlamak için Tapınakçılarla iş birliği yaptı ve İstanbul'un kaderini değiştiren gelişme bu oldu, öyle mi?

Aynen öyle... 1054 yılında "Vatikan" ve "Konstantinopolis" kiliselerinin ayrılığı sonrası kiliselerin en büyük amacı Roma İmparatorluğu'nun mirasını paylaşmaktı. Doğu

Roma kendini imparatorluğun asıl vârisi görürken, Batı da Kutsal Roma İmparatorluğu'nu kurmanın derdindeydi. Bu hedef, aynı çıkar uğruna savaşanların yollarını birleştirdi. Tapınakçılar bu yüzden İstanbul'da sadece İstanbul patriğiyle değil, kendi inançlarına benzer bazı ezoterik örgütlerle de işbirliği yaptı.

Tapınakçıların işbirliği yaptığı örgütlerin en tehlikelisi Batı usulü çalışan ezoterik örgüt "Doğu Biraderleri"dir. Bu örgüt filozof olarak anılan ve bazı kaynaklarda büyüyle ilgilendiği ima edilen Mikhael Psellos tarafından 1090 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Dikkatlerden kaçmayacaktır ki Batı'da da Tapınakçıların ilk tohumları aynı tarihlerde atılmıştır. Doğu Biraderleri'nin Ayasofya'da toplandığı bilinmektedir. Tahminen mabette bulunan bazı ezoterik semboller de bu dönemden kalmadır.

Kudüs'teki Süleyman Tapınağı'nın kurulması için çalışan kabalistler de Tapınakçıların ilişki kurduğu ilgi çekici ezoterik bir yapılanmadır. Tapınakçılar, Yahudilerden uzak dururken, kabala düşüncesini yaşatanlarla iyi ilişkiler içinde olmuşlardır.

Tarihin ileri safhalarında Mesih bekleyen Sabetaycılar da sahneye çıkacak ve gizli planların yeni adresi olacaklardır. Tarihin karanlık noktalarında, suikastlarda, darbelerde Sabetaycıların rolü komplo teorilerinde yer alacaktır. Bu inanç gruplarının İstanbul'da varlık gösterdiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz zira yapılan araştırmalarda o dönemde Eyüp'te bir Johannit manastırının varlığı ortaya çıkmıştır. Üstelik bu bölge aynı Osmanlı padişahları gibi Bizans imparatorlarının taç giydikten sonra ziyaret ettikleri bir yerdir. Yani Osmanlı'nın kılıç kuşandığı, Bizans'ın ise, taç giydikten sonra imparatorluk merasimi düzenlediği kutsal alandır.

Bizans imparatorluk merasimi
Bizans yazması

Unutmayalım ki ezoterik örgütlerin yapısı böyledir.

Yıllar boyu sistemleri değişmemiştir. Hedef aldıkları ülkelerde ezoterik yapılar kurar, nüfuzlu kişileri içine alır ve derin yapılanmalarıyla ülkelerin kaderiyle oynarlar. Güçlüyseniz sızmalara karşı durabilirsiniz.

Örneğin küresel güçler uzun süre Osmanlı'ya dokunamamıştır. Ayasofya da bu sayede korunmuştur. Ama daha sonra devlet gücünü yitirdiğinde, askeri yenilgiler ve ekonomik çalkantılar başladığında, istikrar bozulup kendi özünü kaybettiğinde sızmalar başlamıştır.

KUTSAL EMANETLER, EZOTERİK ÖRGÜTLER İÇİN NEDEN ÖNEMLİ?

Hikâye tanıdık geldi. Tarih boyunca büyük yıkımların pek çok kez içeriden başladığını biliyoruz...

Olayların akışı tezi güçlendiriyor. Dördüncü Haçlı Seferi sırasında yaşanan olaylara baktığımızda mesele daha da anlam kazanacak.

Dördüncü Haçlı Seferi'nden önce İstanbul ve Doğu hakkında bir algı yönetimi başlamıştı. Halk arasında uydurma hikâyeler yayılarak, Bizans hedef gösterilmiş ve muhtemel bir İstanbul işgali meşrulaştırılmıştı. Bu algı yönetimine konu olan efsanelerden çarpıcı bir tanesini aktarırsak çok daha iyi anlaşılacaktır. Charlemagne 800 yılı Noel'inde papanın elinden taç giyen Frank imparatorudur. Ortaçağda Kral Arthur gibi ideal bir kral tiplemesi olmuştur.

Charlemagne'ın ölümünden yıllar sonra türeyen bir efsane şöyledir:

> *Kral hac yolculuğuna çıkmaya karar verir ve bu yolculuk sırasında İstanbul'a gelir. Bizans imparatoru ona türlü oyunlar oynamaya çalışır. Charlemagne tuzağın farkına varır ve hatta Bizans imparatorunu hiddetle tokatlar. Aslında bırakın hac yolculuğu sırasında fikir değiştirip İstanbul'a gelmeyi, Charlemagne Fransa'nın dışına bile hiç çıkmamıştır ki bir de gelip imparator tokatlasın...*

Charlemagne İstanbul önünde
15. yüzyıl minyatürü

Tarihi gerçeklerden oldukça uzak bu efsane, o dönemde Avrupa'da en çok dillendirilenlerden biriydi. Ama sonrasında yaşananlara adeta zemin hazırlamıştır. Dördüncü Haçlı Seferi kutsal topraklara yolculukla başlamış ve İstanbul'un işgaliyle sonuçlanmıştır. Tıpkı Charlemagne'ın efsanesinde olduğu gibi... Bu efsanenin en eski versiyonu 1140'lı yıllara dayanır.

O dönemde algı yönetimi başka şekillerde de yapılmıştır. Öncelikle Doğu, daha önce belirttiğimiz gibi, hem dinen hem siyasi olarak düşman gösterilmiş ve "pagan" olarak adlandırılmıştır. Ortodoksluğun Katolikliğe uymayan tarafları abartılmış, örneğin resimlere taptıkları iddia edilerek, Bizans dinsiz gösterilmiştir.

Öte yandan bir başka algı yönetimi de fakir Avrupa'ya

karşı Doğu'nun olağanüstü zengin gösterilmesidir. Bunun en güzel örneği Harun Reşit devridir. O dönemdeki Arap zenginliği Binbir Gece Masalları'na konu olan abartılarla süslenmiş, Batı'nın ilgisi bu bölgeye çekilmiştir. Bu algı aynen Bizans için de geçerli olmuş, İstanbul her tarafı altın kaplı kent olarak anlatılagelmiştir. Bu ilginç algı yönetimi çeşitli edebiyatçılar tarafından da desteklenmiştir.

Şimdi gelelim bu algı yönetiminin arkasında gizlice planlananlara... Her şey ele geçirmeye çalıştıkları Kutsal Emanetler'le alakalı...

Bilinmesi gereken en önemli husus, tüm ezoterik örgütlerin büyüyle ilgili olduklarıdır. Ezoterik örgütlerin iç çemberindekiler yani asıl üyeler çok karanlık büyüleri bilirler. Onlar için "Kutsal Emanet" diye adlandırılan tılsımlı eşyalar büyük önem taşır. Zira Kutsal Emanetler bu örgütlere asıl gücünü veren objelerdir.

Ayasofya'dan Avrupa'ya kaçırılmış ikona

TAPINAKÇILAR HANGİ KUTSAL EMANETLER'İN PEŞİNDE?

O halde Kutsal Emanetler'i biraz daha açalım. Hangi Kutsal Emanetler'in peşindeler ve ne gibi güçler taşıdıklarına inanıyorlar?

Önce kutsal eşya kavramının ne olduğunu açıklayarak konuya girelim. *Paganizm 1, Kadim Bilgeliğe Giriş* kitabımda belirttiğim gibi kutsal eşyayı en yalın şekilde, "kendi özelliği dışında sembolik bir anlam ithaf edilmiş eşya" olarak tanımlayabiliriz. Kutsal eşyalar daha sonraki dönemlerde majik ve dinsel anlamlar kazanarak "Kutsal Emanetler"e dönüşmüştür.

Bizim burada ele aldığımız Kutsal Emanetler, Tevrat ve İncil'de adı geçen peygamberlere ve kutsal kişiliklere ait eşyalardır. Bunun dışında azizlere adanmış eşyalar ve İslam'ın kutsallarını da sayabiliriz. Kutsal Emanetler'in peşinde olanlar büyük bölümünün majik işlevi olduğuna inanmaktadır. Örneğin Hazreti Musa'nın asasını ele geçirdiklerinde asanın aynı işlevi göreceğini yani denizleri yarabileceğini, bu kutsal eşya ile majik güçlere sahip olabileceklerini düşünüyorlardı.

Ezoterik örgütler için İstanbul'un hedef haline gelmesinin esas nedeni budur.

Bir kilisenin önemi, içinde barındırdığı Kutsal Emanetler'le ölçülmüştür. O dönemde Bizans Kutsal Emanetler'iyle ünlüdür. İmparatorluk Kilisesi Hazreti İsa'ya ait eşyaları; bugün bir bölümü oteller arasında kalan bir bölü-

mü de Yerebatan Sarnıcı'nın üzerinde açılmış olan Aya Maria Khalkoprateia ya da Theokotos Khalkoprateia Kilisesi de Hazreti Meryem'in kemerini barındırıyordu. Yani her Bizans kilisesinde Kutsal Emanet'e rastlamak mümkündü.

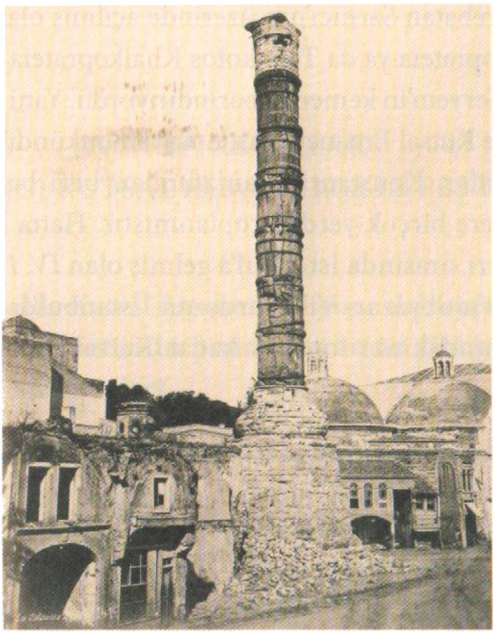
Emanetler, Konstantin zamanından beri başta Kudüs olmak üzere birçok yerden toplanmıştır. Hatta Dördüncü Haçlı Seferi sırasında İstanbul'a gelmiş olan *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*'nin[1] yazarı Villehardouin "İstanbul'da dünyanın geri kalanındakinin toplamı kadar Kutsal Emanet vardı" demiştir.

Kutsal Emanetler'in büyük bir bölümünü İstanbul'a getiren kişi imparatorun aşırı dindar annesi Helena'dır. Kudüs'e gitmiş ve Hıristiyanlığın tarihine ait ne varsa hepsini toplayıp getirmiştir.

Çemberlitaş'ın altında da Kutsal Emanetler olduğu söyleniyor. İhtimal veriyor musunuz?

Birtakım kaynaklarda Konstantin'in Kudüs'ten gelen ve Kutsal Haç'ın kalıntılarını da içeren bazı emanetleri, Çemberlitaş'ın altında bir kilise yaptırıp oraya koyduğu belirtilmiştir. Kaynakların bazılarında buraya girenlerin olduğundan da bahsedilir. Tabii uzun süren restorasyondan sonra neler bulunduğunu bilemiyoruz.

1. *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, Geoffroide Villehardouin-Henri de Valenciennes, çev. Ali Berktay, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008

Çemberlitaş Sütunu

Bizans için Kutsal Emanetler'in çok önemli olduğunu anlıyoruz. Bildiğim kadarıyla Avrupa'da da bu tür emanetlerin korunduğu yerler var. Tüm Hıristiyan dünyası için önemli midir Kutsal Emanetler?

Ortaçağ Avrupası'nın manastırlarında adeta kutsanmışlığın işaretiydi. Birçok kişi oraları ziyaret eder, hacı olurdu. Bu hac yerlerinde aynı zamanda ticaret de gelişirdi.

Hıristiyan dünyasına ait Kutsal Emanetler'in ne derece gerçek olduğu tartışmalıdır. Hazreti İsa'nın gerildiği çarmıhın birçok manastır ya da kilisede olan parçaları toplansa, herhalde ortaya onlarca çarmıh çıkardı.

Villehardouin'in yazdıklarına bakılırsa durum daha iyi anlaşılacaktır. Dördüncü Haçlı Seferi'ndeki en büyük sorun, Haçlı ordusuna katılanların sonradan vazgeçip geri dönmeleriydi. Villehardouin bunların ayıplandığını söylese de kaçan kaçıyordu. Kaçmalarını önlemek için çok büyük yeminler etmeleri isteniyordu. Bu da çoğunlukla Kutsal Emanetler üzerine oluyordu.

O ve yanında giden şövalyeler Suriye'ye varıp mesajlarını ilettikten sonra on beş gün içinde orduya geri döneceklerine dair sağ ellerini kaldırıp Kutsal Emanetler üzerine yemin ettiler" diyen Villehardouin emanet üzerine yeminle ilgili şunu da açıklar: "Donanmaya pek çok silahlı soylu insan katılmıştı. [...] Kont Baudouin'e nereye giderse gitsin, Fas Boğazı'ndan geçerek Venedik ordusuna ve ona katılacaklarına söz vermiş ve Kutsal Emanetler üzerine yemin etmişlerdi."

1070'ten kalma halı motifi
Şövalye Kutsal Emanet üzerine yemin ediyor.

KUTSAL EMANETLER AYASOFYA'DA MI SAKLI?

Kutsal Emanetler denince hakkında en çok efsane üretilenler kuşkusuz Kutsal Kâse ve Ahit Sandığı... Bunların Ayasofya ile herhangi bir bağlantısından söz ediliyor mu?

Kutsal Emanet denince aklımıza ilk olarak Kutsal Kâse ve Ahit Sandığı gelir, doğru. Hatta bu efsaneler popüler kültüre de sirayet etmiştir. En önemli örneği, çocukluğumun kahramanlarından olan ve benim de hep benzemek istediğim "Indiana Jones"tur. Hem bilimadamı hem de maceracı kişiliğiyle sanıyorum birçok kişiyi etkilemiştir. Bu film serisinin ilkinde Kutsal Ahit Sandığı, üçüncüsünde Kutsal Kâse konu edilmiştir.

Kutsal Kâse efsaneleri Avrupa'da 11 ve 12. yüzyıllardan itibaren ortaya çıkar ve çok popüler olur.

Hıristiyanlıktan önce Kutsal Kâse inancına Keltlerde rastlıyoruz. Avrupa'nın Kutsal Kâse efsanesiyle tanışması dönemin en popüler yazarı Chrétien de Troyes sayesinde olmuştur. Yani Dördüncü Haçlı Seferi'nden hemen önce yazar, Avrupa'ya Kutsal Kâse'yi tanıtmıştır. Chrétien de Troyes Kutsal Kâse'yi anlatırken onu herhangi bir kâse, un graal olarak yazmıştır, hatta bir mızraktan da bahsetmiştir yanında. Daha sonra Ortaçağ yazarı Robert de Boron apokrif İncil'lerle paralel bir anlatımla, bu kâseyi Hazreti İsa'nın çarmıha gerildiğinde kanının konduğu kâse olarak belirtince, mızrak da doğal olarak Hazreti İsa'nın böğrünü delen mızrak olmuştur.

Yani ilk başta sembolik bir pagan motifi olduğu halde, sonradan dini bir anlam kazanmıştır. De Boron, meşhur *Merlin* romanının da yazarıdır. Kral Arthur efsaneleriyle de birleşince, Kutsal Kâse, şövalyenin arayışının simgesi olmuştur.

Kutsal Kâse, Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri'ne gözüküyor.
15. yüzyıl minyatürü

Anlatılanlara göre Kutsal Kâse ölümsüzlüğün sembolüdür. Onu eline geçirene ölümsüzlüğü bahşeden olağanüstü bir güçtür. Kâse'nin varlığına inananlar efsaneyi hâlâ yaşatmaktadır. Bazı Ortaçağ kaynaklarında, bu Kâse'nin Avrupa'ya bizzat Hazreti İsa'nın bedenini çarmıhtan alan ve gömen Aramatyalı Yusuf tarafından getirildiği yazmaktadır. Maria Magdalena yani Mecdelli Meryem tarafından getirildiğini yazan kaynaklar da mevcuttur.

Bizi burada asıl ilgilendiren konu, Kutsal Kâse'nin Ayasofya'da olduğu iddiasıdır. İstanbul'un zaptını yazan Robert De Clari[1] Kutsal Emanetler'i sayarken, Hazreti İsa'nın kanının konduğu billur kap ve böğrünü delen mızraktan da söz etmiştir.

Kayıtlara baktığımızda Robert de Clari dışında hiçbir yerde Kutsal Kâse ile Ayasofya arasında bir bağlantıya rastlayamıyoruz. Ama özellikle son dönem eserlerde kaynak göstermeden bu iddiayı savunanlar da az değildir.

Ayasofya'da Kutsal Kâse motifi

Rahmetli Aytunç Altındal bir söyleşimizde "Kutsal Kâse diye bir şey var mı ki Ayasofya'da olsun?" demişti.

Sembolik anlamının dışında efsanevi Kutsal Kâse'nin olmadığını düşünüyorum. Ama bu efsanelerin özellikle Tapınakçıların en yoğun propaganda yaptığı zamanlarda yayılması manidardır.

---

1. *İstanbul'un Zaptı*, Robert de Clari, çev. Prof. Dr. Beynun Akyavaş, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000

"AHİT SANDIĞI EFSANE DEĞİL, GERÇEKTİR."

Kutsal Emanetler'den Ahit Sandığı, Tevrat'ta ve Kuran'da geçiyor. Özellikle Kuran'da yer almasından dolayı, hayali bir obje olmaktan çıkıyor. Neler biliyoruz Ahit Sandığı hakkında?

Kutsal Kâse daha çok sembolik anlam taşısa da Ahit Sandığı, tarihsel olarak var olduğu bilinen bir nesne. Aynı zamanda Ahit Sandığı Tevrat'ta ve Kuran-ı Kerim'de geçiyor. Bu da var olduğunun en önemli kanıtıdır.

Tevrat'ta, Ahit Sandığı'nın bizzat Rab tarafından Hazreti Musa ve İsrailoğullarına yaptırıldığı anlatılır. Tevrat'ın ilk beş kitabını içeren Tora'nın Mısır'dan Çıkış bölümünde şu ifadeler yer alır:

"Rab Musa'ya şöyle dedi: (...) Meskeni ve eşyalarını sana göstereceğim örneğe tıpatıp uygun yapın. Akasya ağacından bir sandık yapsınlar. Boyu iki buçuk, eni ve yüksekliği birer buçuk arşın olsun. İçini ve dışını da saf altınla kapla. Çevresine altın pervaz yap. Dört altın halka döküp dört ayağına tak. İkisi bir anda, ikisi öbür yanda olacak. Akasya ağacından sırıklar yapıp altınla kapla. Sandığın taşınması için sırıkları yanlarındaki halkalara geçir. Sırıklar sandığın halkalarında kalacak çıkarılmayacak.

↳

Antlaşmanın koşullarını belirten taş levhaları sana vereceğim. Onları sandığın içine koy. Saf altından bir bağışlanma kapağı yap. Boyu iki buçuk eni bir buçuk arşın olacak. Kapağın iki kenarına dövme altından birer Keruv yap.

Keruvlardan birini bir kenara diğerini öteki kenara, kapakla tek parça halinde yap. Keruvlar yukarı doğru açık kanatlarıyla kapağı örtecek. Yüzleri birbirine dönük olacak ve kapağa bakacak. Kapağı sandığın üzerine, sana vereceğim taş levhaları ise sandığın içine koy... Seninle orada buluşacağım ve Levha Sandığı'nın üstündeki Keruvlar arasından söyleşeceğim ve İsrailoğulları için sana buyruklar vereceğim."

Bu alıntıda da görülmektedir ki Tevrat, Ahit Sandığı'nın yapımı için gereken ölçüleri, malzemelerin kullanımını ve her tür ince ayrıntıyı açıkça veriyor. Konunun en can alıcı noktası da şudur ki Rab, bir cins melek olan Keruvlar aracılığıyla Ahit Sandığı üzerinden Musa ve seçtiği halkıyla konuşuyor. Buradan Kutsal Ahit Sandığı'nın Yahudiler için bir nevi Tanrı ile iletişim aracı olduğunu anlıyoruz.

AHİT SANDIĞI'NIN İÇİNDE NE VAR?

Yahudiler, Kutsal Ahit Sandığı'nı yeniden bulduklarında Rabb'in onlarla tekrar konuşacağına mı inanıyor?

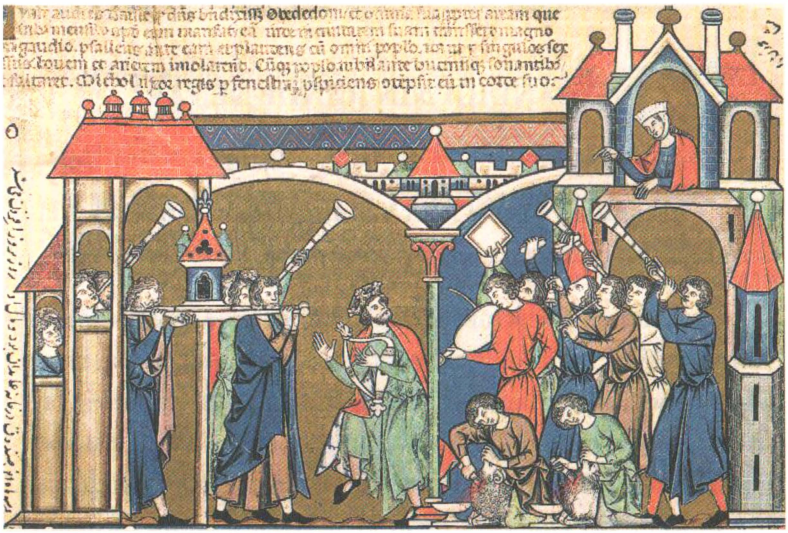
Evet, İsrailoğullarının kutsal kitabı böyle diyor. Ayrıca dini tarihleri de bu minvalde anlatımlarla dolu. Savaş meydanlarında, önemli kararlarda, sandıktan gelen sese göre doğru ya da yanlış yaptıklarını anlıyorlardı. Savaşa gittiklerinde onu el üstünde taşıyor, sandıktan bir ses işittiklerinde muzaffer olacaklarını düşünüyorlardı. Aslında bu inanç Mısır'da da vardı. *Paganizm 2*[1] kitabımda anlattığım gibi, Eski Mısır'da rahipler tanrı heykelini yılın belli günlerinde bir sandığa koyup gezdiriyordu. Halk da sandığa yaklaşıp soru soruyordu. Sandığın içinden tıkırtılar gelirse soru soran kişi bir yanıt aldığını düşünüyordu.

Ahit Sandığı'nın içinde sadece On Emir'in yazılı olduğu levhalar yoktur, Rabb'in isteğiyle içine başka kutsal eşyalar da konmuştur.

Bunlardan biri İsrailoğullarına Mısır'dan çıkarken çölde Rab tarafından sunulan ve "Man" adı verilen mucize yiyecektir. Kuran, bu yiyecekten "Menne/Kudret Helvası" diye söz eder.

Sandıkta ayrıca Hazreti Harun'un değneği de bulunur.

1. *Paganizm* 2, Mezopotamya ve Mısır, Erhan Altunay, Hermes Yayınları, İstanbul, 2015

Hz. Davut Ahit Sandığı'nı Kudüs'e getiriyor.
13. yüzyıl minyatürü

İsrailoğulları, kendileri için bu kadar kutsal olan emaneti koruyamamışlardır. Ahit Sandığı Hazreti Süleyman sonrasında, krallar döneminde Babil Kralı Nebukadnezar Kudüs'ü ele geçirdiği ve Süleyman Tapınağı'nı yerle bir ettiği sırada, MÖ 587 yılında kaybolmuştur.

KURAN'DA AHİT SANDIĞI NASIL ANLATILIYOR?

Ahit Sandığı Bakara Suresi'nde de geçiyor. Kuran da Yahudiler için kutsiyetinden bahsediyor mu?

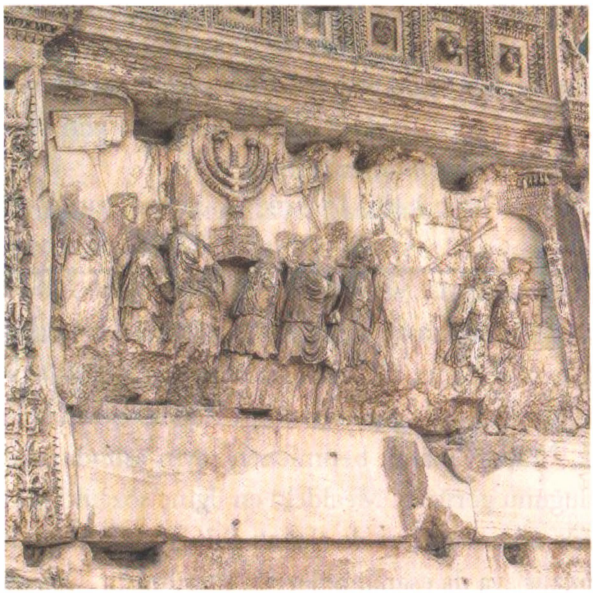
Kuran, Ahit Sandığı konusuna oldukça etkileyici bir anlatım getirir.

> *Peygamberleri, onlara şunu da söylemişti: "Haberiniz olsun onun melikliğinin alameti size o Tabut'un gelmesi olacaktır ki onda Rabb'inizden bir sekine ve Musa ile Harun'un metrukâtından bir bakiye vardır, onu Melaike getirecektir, elbet bunda size kati bir alamet vardır, eğer müminlerseniz."*
>
> – Bakara 248, Elmalılı Hamdi Yazır meali

Kuran, içinde İsrailoğulları'nın kutsal eşyaları bulunan Ahit Sandığı'nı tasdik eder. Ve sandığın Yahudiler için olan önemini belirtir. Ayetin içinde geçen ifadelere dikkat ederek ilerleyecek olursak, "Tabut" olarak betimlenen şeyin aslında tahta sandık olduğunu görürüz. Mealdeki en ilginç sözcük "sekine"dir. Türkçede sakin/sükûnet ile alakalı olduğu düşünülen bu sözcük, "huzur" ya da eşanlamlılarıyla çevrilmiştir. Oysa bu sözcük, İbranice Shekinah sözcüğüdür ve yine sükûnet ile aynı kökten olan "iskân/mesken" sözcüğüyle ilgilidir. Aslında İsrailoğullarını bir arada tutan, ilahi bir tecellidir ve zaten ilahi tecellinin olduğu yer de İbranice misken olarak adlandırılır.

Ahit Sandığı kayıp ve nerede olduğu bilinmiyor. Yahudiler Kutsal Emanetler'in peşinde... Ancak bu sandığın, başka grupların da hedefinde olduğunu biliyoruz. İstanbul'da hatta Ayasofya'da saklanmış olabileceğine dair ipuçları var mı?

Ahit Sandığı'nın İstanbul'da saklı olduğuna dair varsayımlar çoktur. Bunlardan biri Romalı komutan Titus'un, Süleyman Tapınağı'nı ikinci kez yıktığında, Ahit Sandığı'nı, bulduğu eşyalarla birlikte Roma'ya götürdüğü yönünde. Roma'dan da İstanbul'a geldiğini iddia edenler var ama elimizde net bilgi yok.

Titus'un Zafer Takı-Roma
Titus MS 44 yılında Kudüs'ü işgal ettiğinde Süleyman Mabedi'ni yağmalayıp yıkmıştır. Bu resimde tapınaktan çıkarılan kutsal eşyalar arasında bulunan yedi kollu şamdan Menorah ve Kutsal Ahit Sandığı görülmekte.

Bir başka varsayım da yine bu sandığın Kudüs ya da yakın bir yerde kaldığı, Kutsal Emanet olarak İstanbul'a getirildiği yönündedir. Bu iddia, Bizans'ın ne kadar Kutsal Emanet varsa topladığı bilgisine dayandırılmaktadır.

Ayasofya'nın kubbesindeki dört meleğin Ahit Sandığı ile alakalı olabileceğini düşünüyorum. Bu melekler için Dört Baş Melek diyenler vardır. Oysa Gabriel ve Mikail, bebek İsa'yı taşıyan Meryem mozaiğinin iki yanına resmedilmiştir.

Kubbedeki dört melek ise Keruvlar olarak bilinir.

Hatırlarsanız az önce Tevrat'ın Mısır'dan Çıkış bölümünden yaptığımız alıntıda Rab aynen şunu söylüyordu: "Levha Sandığı'nın üstündeki Keruvlar arasından söyleşeceğim."

Kubbedeki dört Keruv

Peki, siz ne düşünüyorsunuz? Onlarca belgeyi incelediniz, bu konu uzmanlık alanınıza giriyor. Aklınıza yatan sonuç hangisi?

Kalbimden geçen, Ayasofya'da hâlâ Kutsal Emanetler'in saklı olduğu ve bulunmayı beklediği.

Kutsal Kâse benim için sembolik bir anlatım, içinde kadim bilgeliği barındırıyor. O nedenle ben Kutsal Kâse'nin fiziksel varlığına inanmıyorum. Ahit Sandığı her yerde olabilir. Ayasofya'da saklanmış olması büyük olasılık. Fakat Ayasofya'da olmasa bile, mabedin sırrı Kutsal Emanetler'le sınırlı değil.

Bizans'ın savaşlarda kullandığı Rum Ateşi "Grejuva"

HAÇLILAR İSTANBUL'U NASIL YAĞMALADI?

Ayasofya'nın gizli tarihini anlatırken tarih sahnesindeki aktörlerini tanımak için Dördüncü Haçlı Seferi'nin etrafında deyim yerindeyse turluyoruz. Artık Latin istilasını ayrıntılarıyla anlatabilir misiniz?

Dördüncü Haçlı Seferi diğer Haçlı Seferleri'nden çok farklı... Çünkü bu kez Haçlı ordusuna Katolik Kilisesi'nin komuta etmesi istenmiştir.

Papa, sefere katılıp bir yıl boyunca kalanların tüm günahlarının affedileceğini söylemiştir. İşin başına da Champagne Kontu III. Thibaut geçmiştir. Tapınakçıların tarihini anlatırken sözünü ettiğimiz dokuz şövalyenin yolculuğa başladığı Champagne bölgesi burada da karşımıza çıkar.

Champagne bölgesinin paganizm konusunda en esnek yer olduğunu ve orada pagan geleneklerin devam ettiğini biliyoruz. Öte yandan Tapınakçıların da bu bölgeden çıktığı bilgisine sahibiz. Bunları göz önünde bulundurduğumuzda Dördüncü Haçlı Seferi'nin başına bu bölgeden birinin geçmesi epey anlam kazanıyor.

Kont Thibaut 1201 yılında öldükten sonra yerine kimin geçeceği tartışılırken yine Champagne bölgesi şövalyelerinin isteğiyle Monferro Markisi Bonifacio komutan olmuştur. Bonifacio, Notre Dame Kilisesi'nde yapılan bir törenle, apar topar Haçlı yapılmıştır.

Yani size göre, Tapınakçılar Dördüncü Haçlı Seferi'nde işin başına geçtiler ve hedefleri olan İstanbul için koskoca Hıristiyan dünyasını harekete geçirdiler, öyle mi?

Tapınakçıların Bizans'la olan ilişkilerini, daha doğrusu gizli ilişkilerini biliyoruz. Bu sefer de Champagne bölgesi şövalyelerinin bu kadar egemen olması zaten işin içinde Tapınakçı parmağı olduğuna işaret ediyor. Öte yandan Thibaut'nun ölümünden sonra Bonifacio'nun komutan olması çok anlamlı. Bizans'la ilişkileri olduğu söylenen ve taht kavgalarına karışmaya hazır birinin evinden alınıp başa geçirilmesi, Dördüncü Haçlı Seferi'nin İstanbul'u hedef olarak seçtiğini kanıtlıyor. Bu da kuşkusuz Tapınakçıların bir oyunu...

Bu sırada Venediklilerin plan içindeki rollerini de atlamamak lazım. Venedikliler, Haçlılarla ticari bir anlaşma yaparak onları gemiyle Mısır'a taşımayı kabul etmişlerdi. Venedik filosunun başına da Venedikli Enrico Dandolo adında kör topal, yaşlı bir dük geçmişti.

Ayasofya'da mezar taşı olan Dandolo'dan mı söz ediyorsunuz?

Ayasofya'da Dandolo'nun mezarının olması ilgi çekici bir konudur. Dandolo'nun aklında İstanbul var mıdır bilinmez ama Venediklilerin her zaman, İstanbul emellerinin olduğu bir gerçektir. Öyle ya da böyle, Dandolo, Haçlıları İstanbul'a yönlendiren kişilerden biri olarak tarihe geçmiştir.

Dandolo'nun Ayasofya'daki mezar taşı

Tapınakçıların Haçlıları Kudüs yerine İstanbul'a yönlendirmek için bir gerekçeleri olmalı. Basitçe "Hadi gidip Kutsal Emanet arayalım" ya da "İstanbul'un zenginliklerini aramızda paylaşalım" demiş olamazlar. "Kutsal"a dair ikna edici bir argümanları olmalı...

Aslında Haçlıları İstanbul'un zenginlikleriyle kandırmak kolaydı ama yine de Kudüs yerine İstanbul'a yönlendirmek için "ulvi" bir gerekçe lazımdı. Haçlıları İstanbul'a yöneltecek olan bahane, Bizans'ın kendi içindeki taht kavgalarından çıktı.

Kardeşi III. Aleksios Angelos tarafından Bizans tahtından indirilen II. İsaakios Angelos'un oğlu IV. Aleksios Angelos, her yerde Bizans'ın gerçek vârisinin kendisi olduğunu iddia ediyor ve en önemlisi Avrupa'da kendisine yardım edecek bir güç arıyordu. IV. Aleksios Angelos, Villehardouin'in deyimiyle "iyi kalpli adamlar" olan Haçlılardan söz edildiğini

duydu ve komutanları Bonifacio'dan, amcası Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos'un yerine kendisini imparator yapmasını istedi. Tabii bunun karşılığında başta yüklü miktarda para ve altın olmak üzere birçok vaatte bulundu. "İyi kalpli adamlar" teklifi hemen kabul etti. Böylece rotayı İstanbul'a çevirmenin geçerli bir nedeni bulundu ve devreye "Bizans taht kavgaları" oyunu girdi.

İstanbul'a yapılacak sefer aslında her grubun işine geliyordu. Kilise, Doğu Kilisesi üzerinde üstünlük kazanacak, Haçlılar yağmaya girişecek ve servet elde edeceklerdi. Buna Venedikliler de ortak olacak, bölgede hükümranlık sağlayacaklardı. Tapınakçıların ve diğer güç odaklarının amacını aklımızda her zaman tutalım.

Haçlıların kenti işgal etmeden önce yaptıklarını, dönemin tarih yazarları anlatmıştır. Meraklıları Villehardouin gibi yazarlardan okuyabilir.

Dördüncü Haçlı Seferi'nin ilk kuşatması sırasında Haçlıların, Kadıköy'ü yağmalamaları ve Aya İrini taraflarında bir Müslüman mahallesini ve mescidini yakmaları tarihe geçmiştir.

Müslüman mahallesini yakmaları, Müslümanlara karşı olan düşmanlıklarıyla açıklansa da Haçlıların iki kere daha İstanbul'da yangına sebep olduklarını ve Hıristiyan mahallelerini de yaktıklarını biliyoruz.

Sonuçta Haçlılar Bizans'ın kontrol edebileceği bir güç olmaktan çıktı. 5 Temmuz 1203'teki ilk kuşatmada Galata

tarafında, Haliç'i kapatan zincirin bulunduğu kule bölgesini, 12 Nisan 1204'teki ikinci kuşatma sırasında zorlansalar da kentin Haliç tarafındaki kuleleri ele geçirdiler. Bütün bu kuşatmaların ardından bir kapının "yıkılarak" açılması sayesinde kenti almaya gelen düşmanlar olarak girdiler İstanbul'a.

Haçlılar kenti alırken çok stratejik davrandı. Tabii ki içeriden yardım almış olmaları da mümkün... Ancak her ne olursa olsun, bu tarihin gördüğü en büyük yıkımlardan biriydi. Evler ve kiliseler yıkıldı, yangınlar çıkarıldı, kent yağmalandı, oturulamaz hale geldi. Kiliselerden katır yüküyle altın, gümüş eşyalar ve kutsallar çıkarıldı.

IV. Haçlı Seferi esnasında 1203 yılındaki ilk kuşatma
Ortaçağ minyatürü

Haçlılar geldiğinde İstanbul ne haldeydi? Gözümüzde nasıl bir manzara canlandıralım?

Haçlılar, geldiklerinde çok etkilenmiş olmalılar. İstanbul o dönem sarayları ve manastırlarıyla her bir köşesi muazzam güzellikte bir kentti. Haçlılar bile elde ettikleri ganimete ve zenginliğe şaşmıştı.

Ünlü tarihçi Robert de Clari o zamanki İstanbul'un ihtişamını şöyle anlatıyor:

"Dünya kuruldu kurulalı, ne İskender zamanında ne de Charlemagne devrinde, ne önce ne de sonra bu kadar büyük, bu kadar zarif, bu kadar fevkalade servet ne görülmüş ne alınmıştır. Kanaatimce, dünyadaki en zengin kırk kentte Konstantinopolis'te bulunan servet bulunmaz.

Rumlar dünya servetlerinin üçte ikisinin Konstantinopolis'te, üçte birinin de orada burada bulunduğunu öne sürüyorlardı.

Kilisenin içinde çepeçevre, muhteşem kubbeler vardı. Bu sütunların akikten, somakiden veya kıymetli taşlardan olmayanı ve şifa vermeyeni yoktu. Bazısı sürtününce böbrek ağrısına iyi geliyormuş, bazıları böğür, bazıları da başka hastalıkları iyileştiriyormuş. Bu kilisedeki kapı, menteşe, sürgü ve bunlara benzer şeyler demirden değil gümüştendi. Büyük mihrap değer biçilemeyecek kadar kıymetliydi, çünkü mihrabın üzerindeki masa altından ve karıştırılarak bir araya getirilmiş kıymetli taşlardandı. Zengin bir imparator yaptırmış bunu. [...] Mihrabın etrafında mihrap üstündeki kuddas dolabını taşıyan gümüş sütunlar vardı. Çan şeklindeki dolap som gümüşten olup paha biçilemeyecek kadar kıymetliydi. [...] Kilisenin büyük gümüş kapısının halkasında hangi karışımdan yapıldığı bilinmeyen, çoban kavalı boyunda bir boru

asılıydı. Bu borunun şöyle bir hassası varmış: Vücudunda şişlik gibi, karın şişliği gibi bir dert olan bir hasta boruyu ağzına koyar koymaz boru onu tutuyor ve bütün hastalığını emerek zehri ağzından çıkartıyormuş; boru hastayı öyle kuvvetli tutuyormuş ki, hastanın gözleri yuvalarından fırlıyor ve adam hastalığı kökünden sökülünceye kadar boruyu bırakamıyormuş. Boru hasta olmayan biri ağzına alınca hiç tutmuyormuş."

Robert de Clari'nin kentte gördüğü çok ilginç bir yapı daha vardı ve onu da şöyle anlatıyordu:

"Kentteki bir başka harika da, tunçtan yapılmış, tabii ve fevkalade güzel iki kadın heykeliydi. Bunlar yirmi ayak boyundaydı. Heykellerden biri elini batıya doğru uzatıyordu ve üzerinde şunlar yazılıydı: 'Konstantinopolis'i zapt edecek olanlar batıdan gelecekler.' Öteki heykel elini çirkin bir yere uzatıyor ve şöyle diyordu: 'Onlar buraya sokulacaklar.' "

İlginç olan şudur ki, Konstantinopolis'i zapt edeceklerin batıdan geleceği kehaneti tutmuştur. İkinci heykelin kehaneti ise altmış yıl sonra gerçekleşecektir. Latinler altmış yıllık karanlık bir dönemden sonra İstanbul'dan gideceklerdir.

Bu heykeller günümüze ulaşmamıştır. Büyük olasılıkla istilacılar tarafından diğer tunçtan heykeller gibi eritilerek para yapımında kullanılmışlardır.

Robert de Clari, gördüklerini şu şekilde yazmaya devam etmiştir:

"Kentte daha büyük bir harika vardı: Her biri hemen üç kulaç eninde ve elli kulaç boyunda iki sütun. Bu sütunların üzerindeki küçük kulübelerde bir keşiş yaşıyordu. Sütunların içinde yukarıya çıkmak için bir merdiven vardı. Sütunların dışında, Konstantinopolis'te olmuş ve olacak her hadise kehanet yoluyla yazılıp resmedilmiş. Bununla beraber

hadise olmadan önce bilinemezmiş. Resimlerde kuşatmada kullanılan gemiler de görülüyormuş. Lakin Rumlar kentin zapt edileceğini önceden bilememişler. Sonradan bu sütunlara gidip bakmışlar ve resmedilmiş gemiler üzerindeki yazıların, batıdan uzun saçlı ve üzerine zırh giymiş insanların geleceklerini ve Konstantinopolis'i zapt edeceklerini ifade ettiğini anlamışlar."

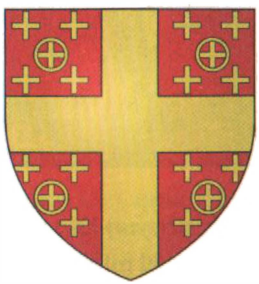
Konstantinopolis kent haritası, 1422

"HAÇLILAR, AYASOFYA'NIN MİHRAPLARINI YAKIP DEĞERLİ EŞYALARI TALAN ETTİLER."

Robert de Clari'nin aktardığı bilgilerin bir kısmının kulaktan dolma bilgiler olabileceğini not düşmemiz gerekir sanırım. Zaman zaman Evliya Çelebi gibi mübalağa etse de dönemin tanıklarından biri olması bizim açımızdan önemli. Aktardıklarından İstanbul'un ne kadar gizemli, zengin ve güzel olduğu anlaşılıyor. Haçlılar İstanbul'da artık. Peki, Ayasofya'ya nasıl girdiler? Orada neler yaptılar?

Ayasofya, Haçlıların gözünde yağmalanması ve ele geçirilmesi gereken bir pagan tapınağıdır. İçindeki Bizans kutsallarının onlar açısından pek bir önemi yoktur.

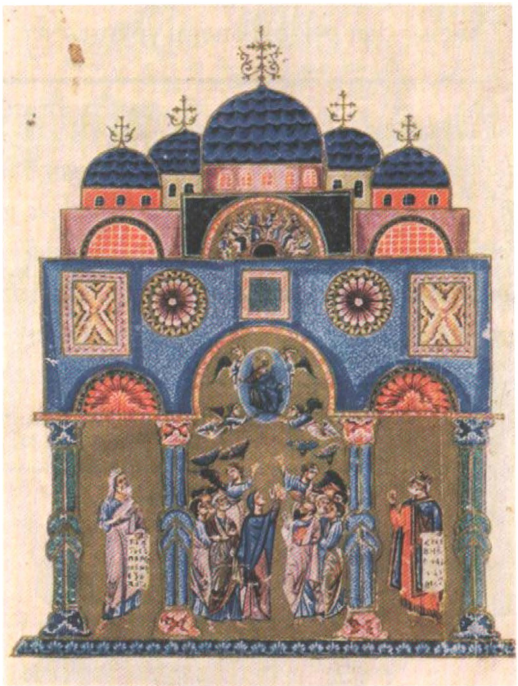
Kaynaklarda öyle korkunç detaylar yazıyor ki insanın söylerken bile içi acıyor. Yazılanlara göre, Haçlılar Ayasofya'ya girdiklerinde bütün zenginlikleri ele geçirmiş, mihrapları yakıp yıkmışlar, kutsal görmedikleri mabedi türlü sapkınlıklarla kirletmişler. Mihrapta dansöz oynatmış, manastırlardan topladıkları genç rahibelere tecavüz etmiş ve buraya fahişeler getirerek sapkın ayinler düzenlemiş, rahiplerin ve yaşlı rahibelerin çoğunu öldürmüşler.

Latin İmparatorluğu arması

Hepimiz için kutsal olan Ayasofya'yı bu haliyle düşünmek bile istemiyor insan. Korkunç bir tablo. Bütün mihrapları sunakları yakılıp yıkılmış, değerli eşyaları çalınmış, yer yer yıkıntıya dönüşmüş bir Ayasofya ve içinde her yeri kazarak Kutsal Emanet arayan şövalyeler... Ve tabii olmadık rezaletler.

Tüm bu vahşetin sonunda Haçlı Kralı Baudouin, Ayasofya'yı kendine almış ve bu mabedi bir katedrale dönüştürerek burada taç giymiştir. Böylece Ayasofya biraz olsun toparlanmış ancak içerideki hazine ve Kutsal Emanet arayışı hep devam etmiştir. Haçlıların diğer kiliseleri nasıl yakıp yıktıkları göz önüne alındığında Ayasofya'yı koruyan ilahi gücün gerçekten var olduğunu düşünüyorum.

Havariyyun Kilisesi
12. yüzyıl minyatürü

"BİRÇOK MUKADDES EMANET BURADAYDI."

Söz yine dönüp dolaşıp Kutsal Emanetler'e geldi. Bu noktada artık Haçlı istilası zamanında Kutsal Emanetler'e ne olduğunu konuşabiliriz.

Haçlılar İstanbul'u aldığında tüm kiliselerdeki kıymetli eşyaları ve Kutsal Emanetler'i toplamıştır. Yine Robert de Clari, bu Kutsal Emanetler'i gördüğünü, hatta bazılarının Corbie Manastırı'na verildiğini söylemiştir.

Robert de Clari Bizans imparatorluk sarayı Bukoleon'un bugüne ulaşamamış olan Nea Kilisesi'nde gördüğü Kutsal Emanetler hakkında şunları aktarmıştır:

"Bu kilise o kadar zengin, o kadar muhteşemdi ki, menteşeleri, sürgüleri ve buna benzer diğer kısımları demirden değil gümüşten, sütunları akikten, somakiden veya fevkalade kıymetli taşlardandı. [...] Bu kilisenin içinde fevkalade mukaddes emanetler bulundu. Bacak kalınlığında ve yarım kulaç uzunluğunda hakiki haçtan iki parça, Hazreti İsa'nın böğrünü delen mızrağın demir ucu, elleriyle ayaklarına çakılan iki çivi, billurdan küçük bir şişe dolusu mukaddes kan, Golgota Tepesi'ne götürüldüğü zaman üstünden çıkarılan gömlek ve sivri deniz kamışlarından yapılarak başına geçirilen, takdis olunmuş taç... Hazreti Meryem'in elbiseleriyle Yahya Peygamber'in başı ve saymaktan âciz bulunduğum daha başka birçok mukaddes emanet de buradaydı."

Ahırkapı'daki Bukoleon Sarayı kalıntıları
Fotoğrafta denizin olduğu yerden günümüzde otoyol geçmektedir.

Kayıtlara geçen başka emanetler de vardır. Robert de Clari bugünkü Fatih Camii'nin yerinde bulunan *Havariyyun Kilisesi*'ni anlatmış, kilisede yedi havarinin yattığını ve Hazreti İsa'nın çarmıha gerilmeden önce bağlandığı mermer sütunun da orada olduğunu söylemiştir. Başka örnekler de verebiliriz, mesela Hazreti İsa'nın yüzünün suretinin çıktığı kefen, Pantokrator Manastırı'ndan yani bugünkü Zeyrek Camii'nden çıkan gerçek çarmıh parçaları ve kutsal kan gibi... Ayrıca diğer kiliselerden toplanan azizlere ait kemik ve eşyalar da kayıtlara geçen emanetler arasında bulunuyor. Belki daha yüzlerce eşya bu şekilde toplanmıştır.

Bunlardan bir bölümünün izlerini sürdüğümüzde Avrupa'da nerelerde olduklarını görüyoruz ancak bir bölümü daha önce de söylediğimiz gibi kayıptır.

KUTSAL EMANETLER KİMLERİN ELİNE GEÇTİ?

Bazı araştırmacılar imparatorun kaçarken birçok emaneti aldığını ve İznik'te bir yerlere sakladığını söylüyor. Her emanetin bir öyküsü var kuşkusuz. Bu öykülere örnek verebilir misiniz?

Bu emanetlerin kaçırıldığına dair söylentiler var tabii. Akla ilk gelen, imparatorluk ailesinin kaçtığı İznik kuşkusuz.

Her Kutsal Emanet'in bir öyküsü olduğu da doğru... İki ilginç hikâye aktarayım:

Johannitler için Hazreti Yahya yani Vaftizci Yahya çok önemli demiştik. Hatta Tapınakçılar Vaftizci Yahya'nın kafatasına atıfla kafatası sembolünü kullanmıştır.

364-378 yılları arasında hüküm süren Roma İmparatoru Valens, o zamanlar Kilikya'da bulunan Hazreti Yahya'nın kafatasının İstanbul'a getirilmesini ister. Kafatası İstanbul'a getirilirken emaneti taşıyan katırlar bugünkü Pendik civarında Kosilaos denilen yerde durur ve daha fazla ilerlemez. Bunda bir hikmet olduğu düşünülür ve Kutsal Emanet oradaki bir manastırda saklanır. Zaman içerisinde Kadıköy'e, ardından da İstanbul'a götürülür. Dördüncü Haçlı Seferi sırasında yağmalanan bu Kutsal Emanet en son Fransa'ya Amiens Katedrali'ne kaçırılmıştır. Bugün de orada sergilenmektedir. Burada, İstanbul-Pendik arasındaki bölgeyi hafife almamak gerek. Yakın zamanda Küçükyalı'da Kutsal Emanet barındıran manastır kalıntıları bulunmuştur.

Hz. Yahya'nın başı
Amiens Katedrali-Fransa

Topkapı Sarayı'nda mukaddes emanetler arasında Hazreti Yahya'nın kafatası kemiği ve kolu vardır. Hazreti Yahya'ya ait kafatası kemiği önce Sırbistan'a gitmiş ve uzun yolculuklardan sonra 1790 yılında İstanbul'a geri dönmüştür. Kolu ise VII. Konstantin zamanında Antakya'dan İstanbul'a gelmiş, Haçlılardan kurtulan ender emanetlerden olmuştur. İstanbul'da çeşitli yerleri gezdikten sonra Osmanlı sarayına geçen ve II. Bayezid tarafından kardeşi Cem Sultan'ı ellerinde tutmaları için Rodos Şövalyeleri'ne verilen bu emanet daha sonra Kıbrıs'a gitmiş ve III. Murat tarafından yeniden İstanbul'a getirilmiştir.

Değinmek istediğim ikinci Kutsal Emanet de, "Mandylion" olarak anılan, Hazreti İsa'nın yüzünün suretinin çıktığına ve hastalıklara şifa olduğuna inanılan kutsal örtüdür. Dilimize yerleşen mendil kelimesinin kökeni de "mandylion"dan gelmektedir.

Hikâye, Urfa Kralı V. Abgar'ın veba olmasıyla başlar. Kral amansız hastalıktan Hazreti İsa'nın iyileştirici gücü ile kur-

tulacağına inanmaktadır. Urfa kralı, Hazreti İsa'yı davet etmesi için saray kâtibi ve ressam Hannan'ı Kudüs'e gönderir. Hazreti İsa kralın davetini kabul edemeyeceğini bir mektupla bildirir. Kilise tarihçiliğinin kurucusu kabul edilen Eusebius 300'lü yıllarda kaleme aldığı yazılarında bu mektuptan söz etmektedir. Hikâyenin devamında, Hazreti İsa boynundaki dua örtüsüne yüzünü siler ve yüzünün sureti örtüde kalır. Urfa kralına giden bu örtü mucizevi şekilde kralın iyileşmesini sağlar. Hazreti İsa'dan yadigâr Kutsal Mendil, şehre yapılan saldırılardan korunmak için Sur Kapısı'na saklanır ve zamanla unutulur.

525 yılında bir sel sırasında bu örtü ortaya çıktığında, şehir halkında büyük bir heyecana yol açar.

Tarihçi Evagrius Shoclasticus 544 yılında üzerinde Hazreti İsa'nın yüzünün olduğu mendilin ilahi gücü sayesinde Urfa'nın Pers saldırılarından kurtulduğunu yazar. Ancak ileriki tarihlerde "Mandylion" önce Perslerin sonra da Bizans'ın eline geçer ve Ayasofya'da korunur. Bu kıymetli Kutsal Emanet 1204 yılında Ayasofya yağması sonucu Avrupa'ya kaçırılmış, Fransa'da IX. Louis zamanında, Sainte Chapelle'de ortaya çıkmış ve Fransız Devrimi sırasında yine ortadan kaybolmuştur. Kutsal mendilin yolculuğunun Vatikan arşivlerinde son bulduğu ifade edilmektedir. Ancak Vatikan'da bulunan mendilin orijinal "Mandylion" olduğu konusunda kuşkular vardır.

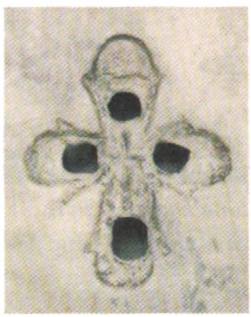
Mandylion İkonası
Rutkovyiç Skvariava, 17. yüzyıl

Ayasofya'nın Bizans dönemi üzerine birçok inceleme yapıldığı halde Latin dönemine ait çok az araştırma var. Halbuki dönem oldukça ilgi çekici ve Latinler kaldıkları sürece deyim yerindeyse varlıklarını Ayasofya'da sürdürüyorlar. Neden Ayasofya'da izleri yok?

Özellikle Ayasofya içinde bu döneme ait buluntu yok gibi kabul edilir. Latinlerden nefret eden Bizanslıların bütün izleri silmesi tabii ki bir olasılık, ancak yine de fiziksel bazı izlerin kaldığı kesin. Bu konuda hiçbir ciddi inceleme yapılmamış olması araştırmacıların işini zorlaştırıyor. Özellikle Ayasofya'nın sütun ve duvarlarındaki graffiti benzeri çizimlerin her tür olanak varken ayrıntılı olarak incelenmemiş olması büyük bir ayıptır.

Burada akla gelecek ilk soru, bu çizimlerin Ayasofya'da yüzyıllar boyunca hangi dönemde yapıldığıdır. Bir çizimin hangi yılda yapıldığını ispatlamanın yöntemleri karmaşıktır ve ancak dönemin benzer figürleriyle kıyaslayarak sonuç çıkarılabilir. Açıkçası çizimlerin birçoğunun Latin istilası dö-

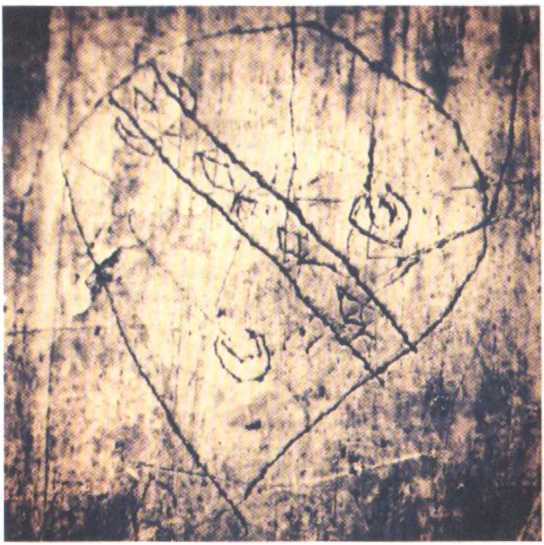
neminden kaldığını düşünüyorum. Çünkü Latin istilasına kadar, bu çizimlerin çokça bulunduğu üst kat duvarları ve girintileri, azizler ve dini kişiliklerin sunaklarıyla doluydu. Büyük ihtimalle bu bölümler örtülerle kaplıydı ve önlerinde masalar, kutsal eşyalar vardı. Latin istilası döneminde bunlar parçalanmış, duvarlardaki örtüler ve kaplamalar sökülmüş, duvarlar bugünkü halini almıştır. Hatta para eden haçlar sökülmüş, bugün gördüğümüz boşluklar kalmıştır.

Latin istilası sırasında Ayasofya'dan çalınan haç yeri

Latin istilası sonrasında Ayasofya eski ihtişamına kavuşamamış olsa da genel olarak sunaklar yenilenmiş ve kullanılmıştır. Çizimlerin bu dönemde yapılmış olma ihtimali düşüktür. Osmanlı dönemi, camiye gösterilen hürmet gereği çizimlerin yapılamayacağı geç bir dönemdir.

Bu bilgiler ışığında kalan işaret ve sembollere bakarak ilerleyelim. Latin istilası sırasında Ayasofya Haçlılarla doluydu. Bazıları kiliseyi talan ederken, bazıları da duvarlara ve sütunlara resimler kazıyor, tahrip ediyordu. Bu resimlerin bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Eğer temizlik bahanesiyle yok edilmeye kalkışılırsa insanlık tarihinin hafızasından çok şey eksilmiş olacaktır.

Ayasofya'da sütuna kazınmış tipik bir şövalye arması
Bir soyluya ait olması muhtemel, armadaki hilal dikkat çekici.

La Dame à La Licorne halısı
Paris Cluny Ortaçağ Müzesi

Avrupa'dan doğuya giden Ortaçağ şövalyelerinin armalarında hilal sembolünü kullandıkları bilinmektedir. Fransa'da Cluny

Müzesi'nde bulunan esrarengiz La Dame à La Licorne halısında da Ayasofya'dakine benzer şekilde hilalli kalkan motifi bulunur.

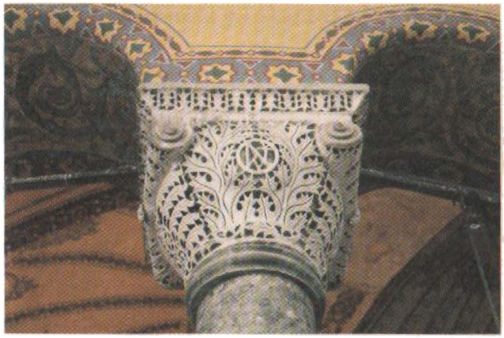

Ayasofya'da sütuna kazınmış ejderha figürü Ortaçağ Avrupası halk inançlarını yansıtmaktadır.

Kartal figürü
Mermer kapı

Ayasofya'daki en önemli sembollerden biri kartal figürüdür. Üst galeride Haçlılar tarafından duvara kazınmış bir başka kartal figürü de mevcuttur.

Ayasofya'da sütunların üzerinde imparator ve imparatoriçenin monogramları görülmektedir.

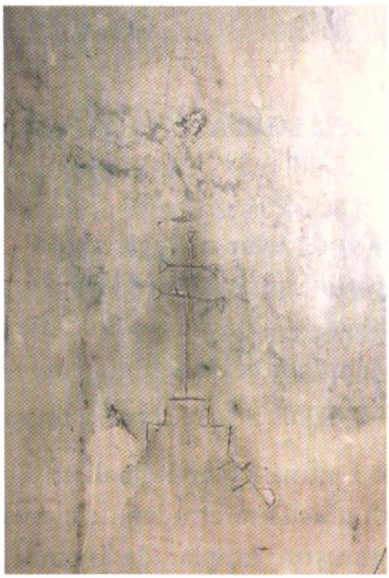

Dünya'yı pergelle yaratan Tanrı sembolizmi
Ortaçağ tasviri

Gönye ve pergel çok önemli masonik figürlerdir. İnanışa göre Tanrı ya da "Evrenin Ulu Mimarı" yaratılış eylemini pergelle yapmış ve gönyeyle ölçmüştür. Bazı gösterimlerde pergelle bir çember çizilmiş ve pergelin bacaklarının arası boş bırakılmıştır. Bu, yaratılış eyleminin devam ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda gönye, pergel ve Eski Mısır'ın Ankh işaretine benzeyen Justinyanus monogramının alt kısmının kırılması çok anlamlı bir "rastlantı"dır.

Kırık pergel, Ayasofya
Ezoterik kaynaklarda bu monogramdan bir işaret olarak söz edilmektedir.

Haçlılardan kalan krokiye benzeyen bu çizim acaba Ayasofya'nın altındaki tünelleri mi işaret ediyordu? Bu çizimin yıllar sonra Göksel Gülensoy'un dalış yaptığı ve araştırdığı dehlizlerin kroki çizimine benzemesi şaşırtıcıdır.

AYASOFYA'NIN FATİH'İ

Ayasofya'yı da içine alan gizemli bilgiler ve Kutsal Emanetler'in Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar olan yolculuğunu böylece aktarmış olduk. İstanbul'un artık Fatih Sultan Mehmet'i beklediği dönemdeyiz. Bu esnada Bizans'ta neler oluyor?

İstanbul 1453 yılına kadar Romalılar, Bulgarlar ve Latinler gibi farklı uluslar tarafından defalarca kuşatılmış ve alınmaya çalışılmıştır. Araplar da Hazreti Peygamber'in "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordudur" hadisini gerçekleştirebilmek güdüsüyle birçok kez kenti almaya gelmişlerdir ve aynı ilahi duyguyla Türkler İstanbul'a yönelmişlerdir.

Ancak bu kuşatmalarda İstanbul'da yaşanan birtakım olağanüstü olaylar, Bizanslıların kentin "ilahi koruma" altında olduğuna inanmalarını sağlamıştır. Bizans tarihçileri kuşatmalar esnasında Tanrı'nın kendilerine mucizeler göstererek yardımcı olduğunu yazmışlardır. Hatta kuşatmalardan birinde göklerin açıldığı, kendilerine refakat eden azizlerle Meryem Ana'nın görüldüğü bile aktarılmıştır. Kent tehlike altında olduğunda, Meryem Ana ikonası Hodegetria tövbekârlar alayı eşliğinde, kentin dar sokakları ve yokuşları boyunca dolaştırılır, önde haç taşıyıcı, ardında siyah cüppeleriyle papazlar ve onlara eşlik eden cemaat, kutsal ilahiler söyleyerek ilerlermiş. Düşman saldırısı olduğunda surlar kutsanır, askerler ilahi yardım aldıkları inancıyla, büyük bir şevkle savaşırmış. Böylece kuşatmalar def edilirmiş.

Tarih boyunca, ilahi korumadan nasiplenemedikleri tek olay, Latin istilası olmuştur. Zaten bu korkunç istiladan, "dünyanın son gününü" bekleyecek kadar karamsar çıkmışlardır. Latinler gittikten sonra yıkılıp viraneye dönen yapıları ve kiliseleri onarmaya çalışırken "deisis" yani "kıyamet sembolü" kullanmaya başlamışlardır. Hazreti İsa'dan insanlığın son gününde şefaat dilediklerini anlatan Deisis figüründen daha önce bahsetmiş, etraflıca açıklamıştık.

FATİH ŞEHRİ KUŞATTIĞINDA HANGİ İŞARETLER GÖRÜLDÜ?

Avrupa'nın "kıyamet halkı" dediği Türkler ve "Deccal" diye tanımladıkları Fatih, İstanbul'un kapılarına dayanmış durumda. Fatih Sultan Mehmet kenti kuşattığında, Bizanslılar bu kez de ilahi koruma altında olduklarını düşünüyorlar mıydı?

Bizans, kehanetlerin, ilahi mesajların ve ritüellerin çok etkin yaşandığı bir imparatorluktu. Türklerin kuşatması sırasında kentte yine olağanüstü birtakım olaylar yaşanmaya başlanmıştı. Ama bu kez yaşananlar ilahi korumanın kentin üzerinden kalktığı ve Tanrı'nın Bizans'ı kaderine terk ettiği şeklinde yorumlandı. Deyim yerindeyse "ilahi kalkan" oluşturabilmek için, birbiri ardına ritüeller yapılıyor ama gelen işaretler gönüllerine su serpmek yerine onları daha büyük bir korkuya sürüklüyordu.

Dönemin tarihçisi Kritovulos hayra yorulmayan olayları şöyle sıralamıştır:[1]

1. *Kritovulos Tarihi 1451-1467*, Kritovulos, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2012

"Kente yapılacak saldırılardan dört gün kadar önce erkekler ve kadınlar Tanrı'nın kendilerine yardım etmesi için Meryem Ana İkonası'nı kurtuluş temennisi olarak sokaklarda dolaştırırken, ortada hiçbir sebep yokken ikona ellerinden yüzüstü çamura düştü. Orada bulunanlar bağırarak ikonayı kaldırmaya çalışsalar da adeta kurşun gibi ağırlaşmış, sanki yere yapışmış ve yer tarafından çekilmekteydi. Bir hayli uğraşıdan sonra dualar eşliğinde, papazlar ve resim taşıyıcılar Meryem Ana İkonası'nı kaldırılabilmişti. Kutsal tören alayı, morali bir hayli bozuk biçimde yoluna devam edebilmişti. Ancak bu olağandışı hal, hayırlı bir olay sayılmadı. Ve halkın içine korku ve dehşet yerleşti. Zaten sonradan olacak olaylar da bunu doğrulayacaktı.

İkonayı taşıyan grup öğle vakti tufan gibi bir yağmura yakalandı. Ardı kesilmeyen şimşek, yıldırım ve dolu ile karışık olarak yağmurların şiddetinden kalabalık ne bir adım atabilmiş ne de yerinde durabilmişti. Öyle bir felaket oldu ki, ufak çocuklar büyükleri tarafından zapt edilmese, sele kapılarak gideceklerdi. Böyle alışılmadık ve dehşet verici yağmur, gelecek olan felaketin ne şiddette olacağının bir göstergesiydi. Bu, felaket selinin bütün ülkede akarak, herkesi sürükleyerek götüreceğinin bir işaretiydi."

Bizans tarafından şerre yorumlanan işaretler gelmeye devam ediyordu. Ertesi sabah kenti büyük bir sis tabakasının kapladığı görüldü. Bu olay da büyük bir korkuya neden oldu.

Sis bir doğa olayı, üstelik İstanbul'un sisi de meşhurdur. Bizans İstanbulu'nda o güne kadar sis olmadığını düşünmek saflık olur. Neden korkuyorlar kenti sis kaplamasından?

Sis bulutlarının neden olduğu korkuyu anlamak için, Hıristiyan inancındaki "Tanrı-bulut" ilişkisini anlamamız gerekir. Matta'ya göre İncil'de Petrus, Yakup ve Yakup'un kardeşi Yuhanna, Hazreti İsa ile birlikte dağda iken bir bulut onları sarar. Bulutun içinden Tanrı'nın sesi gelir. "Sevgili oğlum budur ve ondan hoşnudum" der. Bu betimleme yüzünden Hıristiyanlarda "Tanrı bulutla gelir, bulutla gider" inancı yerleşmiştir.

Rum tarihçi Kritovulos, sis olayını aktarırken bu inancın altını çizerek, Tanrı'nın bulutla hareket ettiğine vurgu yapmıştır. Meryem Heykeli'nin çamura düşmesinden sonraki gün sabahtan akşama kadar tüm kenti saran kesif bir sis görüldüğünü belirtir. Bu da Tanrı'nın gittiğinin ve kentten yüzünü çevirdiğinin işaretidir.

Sis kalktıktan sonra kutsal mabet ekseninde başka bir olağanüstü olay daha yaşanır. Bizanslılar ve Türkler tarafından görüldüğü aktarılan olayda Ayasofya üzerinde ışıklar görülmüş, hatta ışık huzmesi Türk tarafına hareket etmiştir. Bizans tarafından bu olay "Tanrı Türklerin tarafına geçti" ve "Işığımız cennete çekiliyor" diye yorumlanmıştır. Bu garip titreşimli ışık huzmesi Fatih'in otağında

heyecan yaratmış ve mollalar bu alameti İslam açısından olumlu bulmuştur.

Arka arkaya yaşanan bu olağanüstü olaylar yüzünden Bizanslılarda kentin düşeceği endişesi iyiden iyiye yerleşmiştir. Korku ve endişe içindeki Bizans halkı tüm kiliselerde yakarış ayinleri yapmaya başlamış, Bizans kiliselerinden sokaklara dualar, ilahiler yankılanmıştır.

Yalnız tek bir kilisede yakarış sesleri yükselmemiştir, o da Ayasofya... Bir tören kilisesi olan Ayasofya, halk için son çare, son dayanaktır. Halkın bu tutumu, "son umut", "son kurtuluş" kehanetiyle ilgilidir.

Şiddetli çatışmalar yaşanırken, büyük bir kalabalığın Ayasofya'ya sığındığını biliyoruz. Bizans halkı Ayasofya'da hangi kurtuluş kehanetinin gerçekleşmesini bekliyordu?

Aslında uzun süredir ortalarda konuşulan bir kehanetten bahsediyoruz. Bu kehanet gösteriyor ki kentin düşeceğini önceden anladılar ve kabullendiler.

Kehanete göre, kent düşecek ama Bizans ilahi bir yardımla kurtulacaktı. Müslümanlar surları aşacak, kente girecek, halkı bugünkü adıyla Tavuk Pazarı olan, Forum Tauri'ye yani Boğa Meydanı'na kadar kovalayacak, ancak Konstantin Sütunu'na gelindiğinde işler değişecekti. O anda gökler yarılacak, bir melek inecek, kınından çıkarılmış kılıcı bir erkeğe vererek ona "Bu kılıcı al ve Tanrı'nın kullarının öcünü al!" diyecekti. O da Türkleri sürecek ve imparatorluğu kurtaracaktı. Beklenen kurtuluş kehaneti buydu.

Çemberlitaş Sütunu MS 330 yılında İmparator Konstantin'in İstanbul'u Roma İmparatorluğu'nun başkenti yapması şerefine dikilmiştir.

"ZEKÂSI VE YETENEKLERİYLE TARİH YAZAN BİR PADİŞAH."

Ama kehanet gerçekleşmedi ve Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetti. 21 yaşında, genç, gözü kara, zeki, iyi eğitimli, gizemli bir padişah...

Fatih Sultan Mehmet'i sadece İstanbul'un fethi bağlamında incelesek bile çok sıra dışı bir zekâ ile karşı karşıya olduğumuzu rahatlıkla söyleyebilirim.

İstanbul'un alınmasında şahi toplarının önemini hepimiz biliriz. Bu topların balistik hesaplamaları, yani hangi açıyla, hangi mesafedeki hedefleri vuracağının planlanması tamamıyla Fatih Sultan Mehmet'e aittir.

Çağının en iyi eğitimini aldığını, kütüphane dolusu kitap okuduğunu ve eğitimde geleneksel yöntemleri aşmış bir kişilik olduğunu belirtmek gerekir.

Fatih Sultan Mehmet'in parlak zekâsına ilişkin verilebilecek en iyi örnek, çocukken tuttuğu özel defterinin sayfalarındadır. Küçük şehzade karalama defterinde resimler çizmiş, notlar almış, Arap, Fars ve Yunan alfabeleri çalışmıştır. İslam coğrafyasında yaşadığı halde insan resimleri yapan, perspektif kullanan, çevresindeki olayları çizerek gözlemleyen bir şehzade olduğu, defterinin gün yüzüne çıkmasıyla anlaşılmıştır.

Fatih'in çocukluk defteri uzun bir müddet kaybolmuş, yıllar sonra torunu Sultan II. Abdülhamit tarafından bulunup saray mücellithanesinde ciltlenerek Hazine-i Hümayun'da özenle saklanmıştır. Bu defterin Fatih'e ait olduğu, Ordinaryüs Profesör Süheyl Ünver tarafından belgelenmiştir.

Fatih Sultan Mehmet'in çocukluk defterinden çizimler

Fatih, Manisa döneminde İtalyan hümanistlerden ders almıştır. Tarih onun, Grekçe, Latince ve Sırpçayı iyi bildiğine tanıklık etmiştir. İlk hocalarından biri Sırp asıllı Molla Ayas Efendi'dir. Gizemli bir kişiliği olan Molla Ayas'ın ezoterik öğretilerle ilgili bilgisi ve ledünni ilimlerde uzmanlaşması dışında kerametleri de meşhurdur. Örneğin, Bursa'da bulunduğu sırada kendisini hacda görenler olmuştur.

Muazzam bir eğitimden geçmiş çok özel bir padişah Fatih Sultan Mehmet... Gerek fen bilimleri gerekse İslami ilimler konusunda ciddi bir birikime sahip... Malumunuz bazı araştırmacılar, Fatih'in Müslümanlığı terk edip Hıristiyanlığı seçmiş olduğu iddiasında bulundular. Buna cüret ettiler. Siz buna ihtimal veriyor musunuz?

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u aldıktan sonra, patriğe ve Patrikhane'ye dokunmaması, Patrik Gennadios'tan Hıristiyanlık hakkında bilgi alması, Ayasofya'da Meryem ve Çocuk İsa Mozaiği'nin tahrif edilmesine müsaade etmemesi ve Ortodokslara büyük haklar vermesi sadece hoşgörüsünün göstergesidir. Tabii bu tutumunun aynı zamanda Batı'ya karşı kullandığı siyasi bir hamle olduğunu da unutmamak gerekir.

Fatih Sultan Mehmet, çok müstesna bir kişilik... Hıristiyanlığı, ritüellerinden gizemlerine varıncaya dek bildiğine dair elimizde çok kaynak var. Bilginin güç olduğunun kuşkusuz farkındaydı. Hem batını olanın, hem zahiri olanın peşindeydi.

Fatih'in ritüeller konusunda ne kadar bilgili olduğu, Limni Adası'ndaki "mühürlü toprak"a duyulan ihtiyaç sırasında ortaya çıkmıştır.

1455 ve 1467'deki iki büyük veba salgınıyla on binlerce insan ölmüş, veba illetinden İstanbul da payını almıştır. Limni Adası'nda, oraya mahsus kızıl bir toprak türü vardır. Tin-i Mahtum yani "mühürlü toprak" denilen bu toprağın

yılan sokması ve zehirlenmelere iyi geldiğine dair bir inanç hâkimdir. Bu toprağın vebayı dahi iyileştirdiğine ve önlediğine inanılmıştır. Fatih de bunun üzerine Limni Adası ve Tin-i Mahtum ile ilgilenir. Vebaya çare olarak mühürlü toprağı ister ve toprağın çıkarılması ritüelini de aynen korur. Bu Hıristiyan ritüellerine ve kutsala saygı gösterdiğinin bir kanıtıdır.

Mühürlü Toprak, Hazreti İsa'nın dirildiği gün olduğuna inanılan 6 Ağustos dışında başka hiçbir günde çıkarılmaz. Bu günün dışında kaçak yoldan çıkarılıp satılmasının cezası ise ölümdür. Limni Adası'ndaki bir tepecikte yaşayan Hıristiyan bir aile tarafından dini tören yapılıp kazılarak çıkarılan toprak, çeşmede yıkanmakta, bezlere sarılıp mühürlenerek saraya gönderilmektedir. Fatih'in Tin-i Mahtum'dan yapılma kaplar kullandığı da bilinmektedir. Bu kaplar, Topkapı Sarayı'nda mevcuttur.

Fatih, Hıristiyanlığı, Batı kültürünü merak etmiş ve kendini "Doğu Roma İmparatoru" olarak tanımlamış bir padişah olsa da onun hayatı Müslümanlığının kesin kanıtlarıyla doludur. Bunu asla unutmamak gerekir.

Ayasofya'yı derhal İslamlaştırması, şükür namazını ve cuma namazını burada kılması bile, Müslümanlığı terk ettiği iddialarını çürütmeye kâfidir.

Papa II. Pius'un Fatih'i Hıristiyanlığa daveti ve Fatih'in papaya şeyhülislamlık teklifi de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Profesör Doktor Kemal Beydilli'nin çevirdiği *Rönesans Papalarının Türklerle İşbirliği 1* eserinde Papa II. Pius'un

Fatih'e göndermeye niyetlendiği ama belki de cesaret edemediği bir mektup yer almaktatır. "Epistola ad Mahumetem" yani "Mehmet'e mektup" diye başlayan belgeye göre, Fatih birkaç damla kutsal su aracılığıyla vaftiz olup İncil'e inanırsa, bütün Hıristiyan dünyasına hükmedebilecektir. Mektup bizzat Fatih Sultan Mehmet'e ulaşmasa da, sağlığında 1469'da Köln'de, 1475'te ise Treviso'da basıldığı bilinmektedir. Fatih'in bu mektuptan haberdar olup olmadığı net değilse bile, Vatikan arşivlerinde bulunan ve papaya cevaben yazıldığı düşünülen bir başka mektup çıkar karşımıza.

Yine Profesör Doktor Kemal Beydilli tarafından Papa II. Pius'un mektupları arasında tespit edilen bu ilgi çekici belgede, Müslümanlığı kabul edip sünnet olması şartıyla papaya şeyhülislamlık teklif edilmiştir.

Mektubun Fatih tarafından yazılıp yazılmadığı kesinlik kazanmasa da, tarihleri karşılaştırıldığında birbiriyle uyumlu olan bu iki mektup merak uyandırmaktadır.

Bir başka merak uyandıran konu da Fatih Sultan Mehmet'in portreleridir. Fatih'in resim yaptığını çocukluk defterindeki çizimler sayesinde biliyoruz. İleriki yaşlarında kendi portresini de yaptırıyor. Geleneksel İslam'ın insan portresine karşı o güne kadar tutumu ortada. O yüzden Fatih Sultan Mehmet'in resimleri her yönüyle incelenmeyi hak ediyor. Kendi portresini yaptırmasını nasıl yorumlamak gerekir?

İstanbul'un alınmasından sonra Osmanlı ile Venedik arasında 1479 yılına kadar sürecek savaşlar olmuş, bu savaşların sonunda imzalanan antlaşmada Fatih Venediklilerden yüklü

miktarda para istemiştir. İlginç olan şudur ki, böyle bir antlaşmanın içinde Venediklilerden, kendi resmini yapacak bir ressam da talep etmesidir. Venedikliler ressam Gentile Bellini'yi gönderirler. Bellini, ilginç bir ressamdır. Dini konulu resimlerin yanı sıra Kutsal Emanetler'le ilgili resimler de yapmıştır. Kutsal Emanetler'e merakı bulunan Fatih, Bellini'ye birçok resim yaptırmıştır. Ancak bu koleksiyon da Sultan II. Bayezid döneminde yok olmuştur. II. Bayezid veli/sofu olarak anılan bir padişahtı ve resimden de nefret ediyordu. Babasının ölümünden sonra sarayda bulduğu tabloları pazarda satışa çıkardığı bilinmektedir. Uygunsuz bulunanlar hemen yok edilmiş, Bellini'nin İstanbul'da yaptığı eserlerin önemli bir bölümü de, ardında iz bırakmadan yok olup gitmiştir.

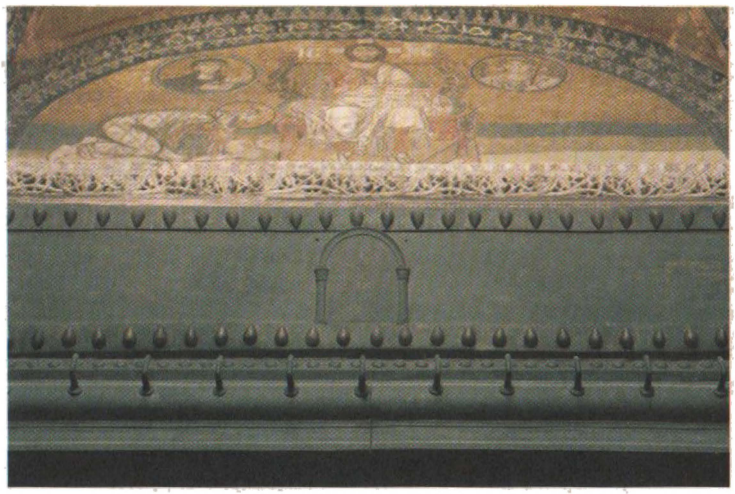
Bu arada Bellini'nin meşhur Fatih tablosu da bir Venediklinin eline geçmiş ve yolculuğu İngiltere'de son bulmuştur. Tarih kitapları dönemin ünlü Venedikli ressamı Gentile Bellini'nin Fatih'in resmini yaptığından bahseder fakat çok az kişi bu resmin öyküsünü bilir. Bugün Londra'da bulunan bu tablo ilgi çekici detaylar içermektedir.

Fatih Sultan Mehmet'in portresi, aynı tapınak sembolizminde olduğu gibi iki sütun üzerinde bulunan bir kemerle oluşturulmuş çerçevenin içindedir. Bu figürün, Ayasofya'nın İmparator Kapısı üzerinde "tabut" diye bilinen levhadaki tapınağa benzerliği dikkat çekicidir.

Enteresan bir başka ayrıntı da çerçevenin dışına taşan desenli örtüdür. Örtü, Bizans'ın Kutsal Emanet kutularını fazlasıyla andırmaktadır. Tabloda Kutsal Emanetler'le ilgili bir göndermeden söz edilebilir, hatta Fatih'in gücünü dünyaya haykırmasının zekice bir yöntemi olarak da değerlendirilebilir.

Fatih Sultan Mehmet'in Bellini tarafından yapılan portresi

Tabut olarak bilinen levha üzerindeki Tapınak sembolü

Avrupa'da sık rastlanan Kutsal Emanet kutularından bir örnek

Bellini, Kutsal Emanetler'le ilgili çokça eser vermiş bir ressam. Fatih Sultan Mehmet'in portresini yaparken sevdiği figürleri kendi üslubunda aktarmış olabileceği yorumunu yapamaz mıyız?

Batı sanatında ezoterik sembolizm çok kullanılmış hatta o dönemin vazgeçilmezi olmuştur. Zaten o dönemde soylular genelde ezoterik örgütlenmelerin içinde yer almışlar, dönem sanatçıları da eserleri beğenilsin diye bu tür sembolleri yapıtlarında sıkça kullanmışlardır.

Bellini tipik bir Rönesans ressamı olduğundan, ezoterik sembolleri bilmesi ve kullanması çok mümkün. Ancak karşısındaki kişinin de Fatih Sultan Mehmet olduğunu, Kutsal Emanetler ve semboller konusunda ne kadar bilgili olduğunu unutmamak gerekir. Bu yüzden portresinde kullanılan sembollere hâkim olduğunu ve o sembollerin tabloda boşuna yer almadıklarını düşünüyorum. O resmi yaptıran Fatih Sultan Mehmet değil de başka biri olsaydı, tablodaki detayları göremediği ihtimalini konuşuyor olurduk. Ayrıca Fatih, Bellini'ye her ne kadar misafirperverlik gösterse de, sonuçta bir Osmanlı padişahıdır. Dolayısıyla onun karşısındaki ressamın ürkmeden, kendi istediği sembolleri padişahın tablosuna yerleştirebileceğine inanmıyorum.

Fatih Sultan Mehmet'in içinde ezoterik semboller olan başka resimleri var mı?

Fatih'in bir başka ilginç resmi de Sinan Bey'e ya da Şiblizade Ahmet'e yaptırdığı düşünülen, elinde gül tuttuğu resmidir. Yapılışı 1480'lere dayanan bu resim, ilginç, hatta sıra dışı ayrıntılar içermektedir.

Fatih Sultan Mehmet'in elinde gülle tasviri

Fatih Sultan Mehmet, bu resimde aynı Timur Hanedanlığı ikonografisinde olduğu gibi oturmakta ve hükümdarlığını göstermektedir. Ancak elinde tuttuğu üç güllü demet, ilginç bir sembolizmdir. Dönem ressamlarının çok iyi bildiğini varsayabileceğimiz gibi üç gül "Hermetizmin" üç gülünü tasvir etmektedir. Gül sembolizmi aynı zamanda Hazreti İsa ile de alakalıdır. Burada biraz daha ileri giderek Kutsal Emanetler'i de kastettiğini düşünebiliriz, kaldı ki Kutsal Emanetler'in bir bölümü Fatih'in koleksiyonunda bulunmaktadır.

Fatih'in elinde tuttuğu mendilin özellikle tutuş şekline bakarak, açılmış bir örtüyü temsil ettiğini düşünebiliriz ki bu da dönem sembolizminde tapınak örtüsüne uymaktadır. Yani Fatih, saklandığı yerden Kutsal Emanetler'i aldığını belirtiyor olabilir. Ayasofya dehlizlerinde uzun yıllardır çalışmalar yapan Göksel Gülensoy'un da kanaati bu yöndedir. Kim bilir, belki de Fatih, Kutsal Emanetler'in elinde olduğunu böyle ilan etmiştir...

Tabii bazı akademisyenler bu resmin Timurlu ikonografisi ile olan benzerliklerini sıralayabilirler. Timur hanedanları elinde çiçek tutmasa da çiçekler içinde resmedilmiştir, doğrudur. Ancak Fatih bu resmi 1480'lerde yaptırmıştır, Topkapı Sarayı'nda örnekleri bulunan Timurlulara ait benzerleri 1490'lı yıllara aittir.

Peki, bu sembol dolu resimler neden yapıldı sizce? Fatih bir yerlere gücünün, ihtişamının ve elinde bulunanların mesajını mı veriyordu?

Evet. Fatih'in Batı'ya bu tür mesajlar yollaması çok da mantıksız gelmiyor bana, özellikle Bellini'ye yaptırdığı resmi bir kez daha düşününce, elbette gücünün, ihtişamının ve elinde bulunan Kutsal Emanetler'in mesajını vermek istemiş olabilir. Ayrıca Batı kültürünü çok iyi bilen Fatih'in Batı ezoterik sembolizmini kullanması hiç yadırganmamalı. Tüm bunlar aslında Fatih'in sıra dışı bir düşünce yapısının olduğunun göstergesidir.

Fatih'in düşünce yapısına örnek olarak, İstanbul'un alınmasından sonra, Roma ve Bizans imparatorlarının lahitlerinin bulunduğu Havariyyun Kilisesi'ni yıktırıp kendi adına cami ve külliye yaptırması, buraya gömülmek istediğini açıklaması ve hatta kendini "Roma İmparatoru" olarak adlandırmasını da sayabiliriz. Fatih her hareketinde tutarlı olarak cihan imparatorluğunun temellerini atmıştır.

Fatih Sultan Mehmet'in Kutsal Emanetler koleksiyonunda neler vardı?

Haçlıların Kutsal Emanetler'i kaçırdıklarını, Bizans'ın da bazı emanetleri korumak için gizlediğini biliyoruz. Tapınakçıların ve sonrasında içlerine sızdıkları örgütlerin hâlâ Kutsal Emanetler'i aradıkları muhakkak. Ancak o dönemde Osmanlı'nın başında Kutsal Emanetler'i çok iyi bilen bir padişah vardı. Böyle bir koleksiyon yaptığı birçok kaynakta geçer. Hatta daha sonraki yıllarda oğlu Sultan II. Bayezid'in taht kavgası yaşadığı kardeşi Cem Sultan'ın ülkeye dönüşünü engellemek için Rodos Şövalyeleri'ne ve Papa VIII. Innocent'e Hıristiyan dünyasının Kutsal Emanetler'ini göndermesi, Fatih'in koleksiyonu hakkında önemli ipuçları verir.

> *Rodos Şövalyeleri'ne binlerce altınla birlikte verilen Kutsal Emanetler'in arasında Vaftizci Yahya'ya ait emanetler de vardır. Papaya ise, Hazreti İsa'nın böğrünü deldiğine inanılan mızrak ile çarmıha gerilmeden önce çektiği susuzluğun artması için sirkeye batırılarak dudaklarına sürülen süngeri de göndermiştir.*

Yine başka bir kaynakta[1] II. Bayezid'in babasından kalan yirmi dört tane Meryem Ana ve yüzlerce Bizans azizi ikonalarıyla, diğer kutsal objelerin 1489 yılında bir envanterini çıkararak Fransa kralına satmayı teklif ettiği öne sürülmüştür.

Bunların dışında bazı kaynaklarda Fatih'in elindeki Kutsal Emanetler koleksiyonunda, İsa Peygamber'in dikişsiz giysisi, başındaki dikenli tacın dikenleri, Yeşaya Peygamber'in, Aziz Yannis Khrysostomos'un ve Azize Euphemia'nın naaşları, Aya Yorgi'nin giysisinden bir parça gibi emanetler bulunduğu da belirtilmektedir.

Bizans'tan kaçırılan Hz. İsa'nın kanının saklandığı billur kap

1. *Belliniand The East*, Caroline Campbell & Alan Chong & Deborah Howard & J. Michael Rogers, National Gallery London Publications, London

AYASOFYA'DA İLK EZAN SESİ NE ZAMAN DUYULDU?

Küçüklüğünden beri yabancı kültürlere meraklı olan, resim çizen, Kutsal Emanetler koleksiyonu olan sıra dışı bir karakterin Ayasofya'ya karşı tutumu nasıldı?

Fatih kente girdiği sırada Ayasofya'nın bronz kaplı dokuz kapısı kilitlenmiştir. İçeride büyük bir cemaat bir mucize olması için dua etmektedir.

Her zaman olduğu gibi kadınlar üst galeride, erkekler aşağıda toplanmıştır. Rahipler mihrapta ayini yönetmektedir. Bronz kapılar Osmanlı askerleri tarafından balta vuruşlarıyla açıldığında, Ayasofya'da direnen çok az kişi öldürülmüştür.

Fatih Sultan Mehmet ertesi gün at sırtında Harisios Kapısı'ndan kente girer. Zafer alayında İslam'ın yeşil bayrağıyla Sultan'ın kırmızı sancağı dalgalanmaktadır.

Fatih askerlerine söz verdiği üç günlük talanı bir günle sınırlandırır çünkü kentin ve Ayasofya'nın yağma ve talanla zarar görmesini istememiştir. Kente girdikten sonra, Ayasofya'ya yönelmiş, büyük mabedin ön kapısında atından inmiştir. Mabedin içine atıyla girdiğini iddia eden ve yazan tarihçiler olmuştur ancak gerçeği yansıtmamaktadır. Bunun delilleri Fatih'in Ayasofya'yı camiye çevirişinden, vakfiyesinin de inceliklerle hazırlanmasından bellidir. Zaten Fatih için Ayasofya'nın özel olması kaçınılmazdır.

↳

Sultan, Ayasofya'da önce secde etmiş, Allah karşısında sadece bir kul olduğunu unutmamak için sarığına bir avuç toprak sürmüştür. İçeri girdiğinde, mermer döşemeyi iman adına kırdığını açıklayan Osmanlı askerini bir kılıç darbesiyle öldürmüştür.

Ardından Ayasofya'da ezan okutup kendisi de mihraba yüz sürerek şükür namazını kılmış ve büyük kilisenin camiye çevrilmesini buyurmuştur.

Bu aslında geleneğin bir parçasıdır. Yüzyıllardır Müslüman Türklerde bir memleket ya da kale alındığında önce burçlara bir bayrak dikilir ve hemen ezan sesi yükselirdi. Kentin en büyük kilisesi ya da mabedi camiye çevrilir, ilk cuma namazı orada kılınırdı. İslam fıkhında da var olan kiliseyi camiye çevirme, İslam tarihinin birçok döneminde görülmüştür. Fatih hem bu uygulamalara, hem de "kılıç hakkı"na dayanarak Ayasofya'yı cami yapmıştır.

Ayasofya'yı camiye çevirme inşası hemen başlatılır. Ahşap bir minare yapılır ve mabedin içinde sadece namaz kılarken görülecek hizada olan insan figürlü mozaikler beyaz boya ile kapatılır. Ancak bilinenin aksine, Fatih Sultan Mehmet kubbenin altındaki dört melek figürünün üstünü örttürmez. Mabedin dört koruyucu meleği yerlerinde kalır. Ta ki meşhur Fossati restorasyonuna kadar.

1 Haziran Cuma günü cami olan Ayasofya'dan ilk ezan sesi duyulur. Akşemseddin tarafından Fatih Sultan Mehmet adına hutbe okunur ve cemaatle cuma namazı kılınır.

FATİH'İN AYASOFYA VAKFİYESİNDE BEDDUA YAZILI MI?

Fatih Sultan Mehmet tıpkı Bizans imparatorları gibi Ayasofya'yı özel mülkü ilan ediyor ve kılıç hakkı olarak camiye çevirdiği mabedi vakfiye ile koruma altına alıyor. Bu arada meşhur bedduasına da değinelim. Fatih'in Ayasofya'nın ve vakfiyesinin korunması için beddua ettiği doğru mu?

Fatih'in vakıf kurumuna ne kadar önem verdiği ve bunu halkın yararına nasıl cömertçe kullandığı bilinir. Örneğin buradaki aşevleri ile ilgili olarak vasiyeti de ortadadır:

> *"Ayrıca külliyemde bina ve inşa eylediğim imarethanede şehit ve şühedanın kavimleri ve medine-i İstanbul fukarası yemek yiyeler.*
>
> *Ancak yemek yemeye veya almaya bizatihi kendüleri gelemeyenlerin yemekleri güneşin loş bir karanlığında ve kimse görmeden kapalı kaplar içerisinde evlerine götürüle..."*

Kimseyi rencide etmeden aşevlerinin kullanımı hakkında büyük incelik göstermiştir.

Yine kendi mülkiyetine aldığı dükkânların geliriyle ilgili olarak, "On cerrah, on tabip ve üç de yara sarıcı tayin ve nas-

beyledim. Bunlar ki ayın belli günlerinde İstanbul'a çıkalar, bila istisna her kapıyı vuralar ve o evde hasta olup olmadığını soralar; var ise şifası şifa yap olalar. Değilse kendilerinden hiçbir karşılık beklemeksizin Darülaceze'ye kaldıralar, orada salah bulduralar" diye vasiyet ederek adalete ve yardıma verdiği önemi vurgulamıştır. Fatih vakfiyesinde de Ayasofya üzerinde durmuş ve gelirlerini belirlemiştir.

Bir bedduası olduğu doğrudur ama bu beddua, vakıf gelirleri ve onların harcanmasıyla ilgili olup bütün malları kapsamaktadır. Yoksa Ayasofya'nın cami olmaktan çıkarılması hakkında özel bir beddua değildir. Fatih Sultan Mehmet'in Ayasofya'nın cami dışında bir yapıya dönüştürüleceği gibi bir endişe taşıması zaten mümkün değildir. İnternet sitelerinde ya da bazı kitaplarda dolaşan Ayasofya cami olmaktan çıkarılırsa ya da sahte evrak düzenlenirse diye belirtilen beddua sonradan kaleme alınıp siyaseten kullanılan bir metindir.

Fatih Sultan Mehmet'i anlatıp, fethin manevi mimarı Akşemseddin'i anlatmadan olmaz. Nasıl bir kişiliktir Akşemseddin?

Osmanlı tarihinin en önemli kişiliklerinden biri kuşkusuz Akşemseddin. 1389 doğumlu, asıl adı Şemseddin Muhammed ya da Muhammed bin Hamza. Akşemseddin ismini ona Hacı Bayram-ı Veli vermiştir. Bu ismi kendisine neden layık gördüğü bilinmez. Onda bir hikmet gördüğünden mi, insanların kirini pasını temizlediğinden mi yoksa yüzünün beyazlığından dolayı mı bu ismi aldığı belli değildir.

Akşemseddin önce Hacı Bayram-ı Veli'nin yanında olmak istemez. Başka bir şeyh için Halep'e yola çıkar ama gece

rüyasında boynundan zincirle Hacı Bayram-ı Veli'ye çekildiğini görünce geri döner. Burada çok kısa sürede halifelik makamına erişir.

Akşemseddin, Hacı Bayram-ı Veli ile Edirne'ye gittiğinde Sultan II. Murat ile de görüşür. Meşhur hadise, burada geçer. II. Murat Hacı Bayram-ı Veli'ye İstanbul'u kimin alacağını sorunca "İstanbul'un fethi, şu yanımdaki köse ile ha şu beşikte yatan bebeye nasip olacak" der. Köse Akşemseddin'dir, bebe de küçük şehzade Mehmet'tir.

Akşemseddin'in ak sakallı resimleri yanlıştır. Fatih'in sonradan çizilen İstanbul fethi resimlerinde Akşemseddin ak saçlı, ak sakallı, nur yüzlü bir molla görünümündedir. Hacı Bayram-ı Veli'nin menkıbesine baktığımızda, Akşemseddin'in sakallarının olmaması gerekir.

İstanbul'un kuşatması sırasında Fatih'in yanında olan Akşemseddin, Fatih'e her zaman moral olmuş ve onun akıl hocalığını yapmıştır.

Sonrasında nedendir bilinmez, Akşemseddin Zeyrek Camii'nde ders verirken İstanbul'u terk eder ve Göynük'e yerleşir. Fatih ne yaptıysa, ne hediyeler yolladıysa da onu bu kararından vazgeçiremez.

Akşemseddin, Ebu Eyyub el Ensari Halid bin Zeyd, yani halk arasında Eyüp Sultan olarak tanınan sahabe başta olmak üzere İstanbul'da birçok sahabenin mezarını bulmasıyla ünlüdür. 16. yüzyılda yazılan *Menakıb-ı Akşemseddin*'de konu şöyle aktarılır:

"Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinden sonra Ebu Eyyub el Ensari Halid bin Zeyd'in kabrinin bulunması konusunda Akşemseddin'in görüşlerine başvurdu. Şeyh bir ormanın içinde kabri şerifi bularak asasını Ebu Eyyubel Ensari Halid bin Zeyd'in mezarının başına dikti. Bazı kimseler bu değneği kaldırıp yerine başka, gizli bir nişan koymuşlar ve Hazreti Şeyh'e giderek, kabrin tekrar bulunmasını istemişler. Şeyh geç vakit gelip tekrar aynı yere asasını dikmiş."

Menakıb-ı Akşemseddin'de mezarın ne şekilde bulunduğu bildirilmiyor. Ancak "Mezar yerini kazarken kabri şerife yakın bir yerde şifalı olduğuna inanılan tatlı bir su kaynağı ortaya çıktı. Sultan Mehmet Han devlet adamlarıyla birlikte kabri şerife geldi. Ebu Eyyub el Ensari Halid bin Zeyd'in daha önce defnedildiği yer kazıldığında taş ile yapılmış olan mübarek bir kabir ortaya çıktı" şeklinde açıklanıyor. Tatlı su pınarı orijinal metinde ayazma olarak geçer.

Başka kaynaklarda Akşemseddin'in bu mezarları rüyasında bulduğu belirtilir. Bazı kaynaklar da mezar bulma öyküsünün tam İstanbul'un kuşatması sırasında ortaya çıktığının altını çizer.

Ünlü tarihçiler Joseph von Hammer ve Halil İnalcık bu hikâyelerin, kuşatma sırasında askere moral vermek için psikolojik bir ihtiyaçtan kaynaklandığını söylerler, daha modern bir ifadeyle bu, Akşemseddin'in bir "algı yönetimi"dir. Tabii Eyüp El Ensari'nin kuşatma sırasında Kadıköy tarafından geldiğini ve Eyüp tarafına hiç geçememiş olabileceğini de unutmak gerekir. Nitekim Akşemseddin başka sahabelerin de aynı şekilde mezarlarını bulmuştur.

Her ne olursa olsun Eyüp Sultan, makam olarak kutsal bir yerdir. Kültürümüzde kutsalın tezahür ettiği makam yerleri

mevcuttur ve naaşın orada olmasına gerek duymadan kutsal kabul edilir. Eyüp El Ensari'nin mezar taşının bulunması bana çok akla uygun görünmüyor. Tabii o dönem Arap kültüründe mezar taşı âdetinin olmadığını da söylememiz gerekir. Günümüzde Medine'de yer alan Cennetül Baki Mezarlığı'nda binlerce sahabenin yanı sıra Hazreti Muhammed'in akrabalarından yakınlarına kadar birçok isim, kimliğini belirleyecek bir işaret, ismi yazılı bir taş olmaksızın yatmaktadır.

Kuşatma esnasında Eyüp El Ensari için bir mezarın nasıl yapıldığı düşündürücüdür. Ancak her ne olursa olsun bu bir makam yeridir ve Akşemseddin tarafından İstanbul'un kutsanmasında ve İslamlaşmasında önemli bir yer tutar.

Bu konuda aynı fikirde değiliz. Ben Eyüp Sultan'da bizzat kendisinin yattığına inanıyorum. Eyüp el Ensari İstanbul'u fethetmek için yola çıkan Muaviye'nin oğlu Yezid'in ordusuyla ilerlemiş yaşına rağmen İstanbul önlerine gelmiş ve burada şehit olmuştur. Hazreti Peygamber'in hadisine mazhar olacak orduya ve komutana bir nişane olarak mezarının burada bırakıldığını hatta kendisinin de bunu arzuladığını düşünüyorum. Olağanüstü şartların yaşandığı, mucizelerin gerçekleştiği bir dönemde, keramet gösteren Akşemseddin tarafından bulunması bana şaşırtıcı gelmiyor.

AYASOFYA NASIL CAMİ HALİNE GETİRİLDİ?

Fatih'in İstanbul'u fethiyle Ayasofya için bambaşka bir dönem başlıyor. Ayasofya artık bir cami... Neler yaşanıyor bu dönemde? Ayasofya'nın içi ve etrafı nasıl düzenleniyor?

Fatih Ayasofya'dan içeri girdiğinde kuşkusuz mihraplar, ikonalar ve değerli eşyalarla karşılaşır ama bunlar eskiye kıyasla çok azdır. Bizans giderek fakirleştiği için Ayasofya doğru düzgün bir onarım görmemiştir ve yer yer harabe halindedir. Kuşkusuz Ayasofya en ihtişamlı dönemini Latin istilasından önce yaşamıştır. Latin istilası sırasında gidenlerin hiçbiri yeniden yerine konulabilecek şeyler değildir. Ayasofya 1261 yılında İstanbul'un Latinlerden geri alınmasından 1453'e kadar tıpkı İstanbul gibi bir daha asla eski ihtişamına kavuşamamıştır. Kronikler, kaçırılan katır yükü altın ve gümüşten bahseder. Bunlara yıkılan mihraplar, parçalanan eşyalar, ikonalar ve diğerlerinin de eklendiğini düşününce artık yoksullaşmış bir imparatorluk için yerine yeniden konması olanaksız değerler olduğunu anlarız.

Fatih Sultan Mehmet Ayasofya'nın camiye çevrilmesini emrettiğinde, Hıristiyanlığa ait eşyalar kaldırılmış, kıble tarafına mihrap yapılmış ve bir minber oturtulmuştur. Bu arada Fatih, Ayasofya içindeki birçok esere saygılı olduğu halde, dini içerikli heykellere bu hoşgörüyü göstermez.

Heykelleri Okmeydanı'na gönderir ve okçuların hedef taşı yaptırır. Okmeydanı o çağda bağlık bahçelik bir yerdir. Fatih bu bölgenin talim ve yarış alanı olmasını ister. Veziri Faik Paşa bu bölgedeki bağ bahçeleri ve evleri satın alır. Bu istimlak sonrası Okmeydanı hakkında bir ferman çıkartılır.

Fatih Sultan Mehmet bölgeye ölü gömülmesini, ev, bağ ya da bahçe yapımını yasaklar. Ayrıca Okmeydanı'na bir tekke ve mescit inşa edilmesini emreder.

Burada ilginç bir nokta Fatih'in Ayasofya'dan çıkartıp gönderdiği heykellerin hedef taşı olmasından kaynaklanan bir ok atma türünün oluşmasıdır. Bu heykellere yani putlara atılan ilk oka "puta oku" adı verilir. Bu olaydan sonra nişan atışlarında küşat edilen ilk oka kemankeşler arasında "puta oku" denilmeye başlanmıştır. Fatih'in gönderdiği bu heykeller günümüze ulaşmamıştır; ya yok edilmiş ya da daha sonraki yıllarda Fatih'in emri çiğnenerek kentin karmaşasında binaların temelleri altında kalmıştır. Okmeydanı İstanbul'un en kalabalık ve en bitişik nizam binalarının olduğu bölgelerden biri olmuştur.

Okmeydanı nişan taşları minyatürü

Fatih'in Ayasofya için bir de ahşap minare yaptırdığı söylenir. O zamanlar Ayasofya'da çan kulesi de vardır. Kaynaklarda çan kulesinin ne zaman yıkıldığıyla ilgili net bilgi bulunmamaktadır. Ahşap minare ise, Sultan II. Selim devrine kadar kalmış, sonra yeni minareler yaptırılmıştır.

İstanbul'da diğer kilise ve manastırlar cami ve medreselere çevrilirken, Ayasofya'da da büyük bir onarım çalışması başlar. Latin istilasından beri harap halde olan bazı bölümleri bu dönemde onarılır.

Fatih, Ayasofya'ya bir de medrese ekler. Bugün avlunun olduğu yerde bulunan ve çağlar boyu hep kıymet verilen bu medrese ne yazık ki Sultan Abdülaziz döneminde tamamen yıktırılmıştır. Daha sonra yeniden bir medrese yapılmış ancak o da Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında 1935'te ortadan kaldırılmıştır.

Ali Kuşçu Fatih Sultan Mehmet'e matematik kitabını veriyor

OSMANLI'NIN GÖZBEBEĞİ AYASOFYA

Biliyoruz ki Fatih döneminde Ayasofya, vakfiyesinin gelirleriyle korunan ve giderleri rahatlıkla karşılanan bir yapı. Sonraki dönemlerde neler oluyor? Osmanlı zamanında Ayasofya huzur içindeydi diyebilir miyiz? Nasıl bir ortam vardı?

Osmanlı dönemi Ayasofya'sında 19. yüzyıla gelene kadar gizli tarihi ilgilendiren çok az olay vardır. Bunun en önemli nedeni Osmanlı'nın en güçlü dönemlerinde kimsenin Ayasofya'ya yaklaşamaması, İstanbul üzerindeki emellerinin mecburen zamana bırakılmış olmasıdır. Batı hegemonyası Osmanlı ve İstanbul üzerine kurdukları planlarını Osmanlı zayıflayana kadar ertelemiştir.

Ayasofya'nın Osmanlı dönemi daha çok binanın onarımları ve güzelleştirilmesiyle geçer.

Halk her zaman ve özellikle ramazan aylarında Ayasofya'ya büyük ilgi göstermiştir. Saray camisi olan Ayasofya, büyük olaylarda, cülus törenlerinde, cenaze namazlarında padişah ve saray erkânının teşriflerine sahne olmuş, hatta hanedandan biri öldüğünde sala buradan verilmiştir.

↳

Ayasofya ayrıca padişahların çoğunlukla cuma namazlarını kıldıkları yerdir. Saray taşındığında da önemini yitirmemiş, Fatih'ten başlayan geleneklerin bir bölümü devam etmiştir. Padişah cuma veya bayram namazına başka bir camiye gidebilir ama Kadir Gecesi'nde mutlaka Ayasofya'da olurdu.

Cuma selamlıkları padişahın devlet erkânıyla katıldığı görkemli törenlerdi. Bu gösterişli merasim, sabahın erken saatlerinde padişahın kavuğunun görevliler tarafından elden ele taşındığı "kavuk alayı" ile başlardı. Yeniçeriler, padişah atına bindiği ve camiye yöneldiği anda kalabalığa bu haberi duyurmak amacıyla havaya yaylım ateşi açardı. Padişahların cuma selamlıkları tören alayında bulunan her sınıfın farklı renklerdeki değişik ve gösterişli elbiseleriyle tam bir cümbüş gibiydi.

Yeniçeri ağası padişahın namazla ilgili eşyalarını daha önceden camide hazır eder, sultanı kapıda cami mütevellisi karşılardı. Cuma vaazları, ünü tüm Osmanlı'ya yayılmış olan ve büyük hürmet duyulan Ayasofya kürsü şeyhi tarafından verilirdi.

Bayram namazlarında usul daha farklıydı, sadrazam padişahı kapıda yeri öperek karşılardı. Hazinedar başı padişahın namaz seccadesini ve eşyalarını hazırlar, camide buhur yakardı.

Osmanlı döneminde Ayasofya
Fossati'nin Ayasofya Albümü'nden

Ayasofya'da Cuma selamlıklarından, bayram namazlarından çok daha ihtişamlı yaşanan olay Kadir Gecesi'ydi. Padişah, devlet erkânı ve halk için Kadir Gecesi'nde Ayasofya'da bulunmak bir yücelik olarak kabul edilirdi. Bu durum giderek bir gelenek haline dönüştü. İnsanlar Osmanlı'nın başkentinde, ramazanın en kutlu gecesinde o görkemli kubbenin altında olmak için günler öncesinden hazırlık yapıyordu.

Ayasofya'da kadir gecelerine yabancı elçiler de konuk olurdu. Ayasofya'da Kadir Gecesi'nde iki rekât namaz kılabilenlerin büyük sevap kazandığına inanılırdı. Cami sabaha kadar dolup taşıyordu. Ayasofya'da kutsal kabul edilen Terleyen Direk, Altın Top gibi yerlerde dualar okunuyor, adaklar adanıyordu. Altı bin kandilin yakıldığı mabet, adeta ilahi bir nur içinde yüzüyordu.

↳

Vaizlerin vaazlarını, güzel sesli hafızların ilahilerini dinleyenler Ayasofya'dan ayrılmak istemiyordu.

Bunların dışında maksurelerde tarikat şeyhleri, din âlimleri de kendi mezhep ve tarikatlarının gerektirdiği usullerde ibadet edebiliyorlardı. Bütün bu ihtişama kendilerine ayrılan galeriden yabancı elçiler ve misafirler de şahit oluyordu.

Ayasofya her haliyle Osmanlı'nın kutsal mabedidir. Padişahlar Ayasofya'yı onarmak ve süslemek için özel çaba göstermişlerdir.

Osmanlı döneminde Ayasofya

Sultan II. Bayezid, Ayasofya tarihi için önemlidir. Bugün gördüğümüz tuğla minare, o dönem yapılmıştır.

Ayasofya'nın tahta minaresinin görüldüğü 15. yüzyıl minyatürü

Mihrap bugünkü şekline yakın halini almış olup onarımlar geçirmiş, zaman içinde hat sanatının en güzel örnekleriyle bezenmiştir. Sultan II. Bayezid aynı zamanda vakfiyeyi özünü bozmadan düzenlemiş ve vakfiye varlıklarına ilavelerde bulunmuştur.

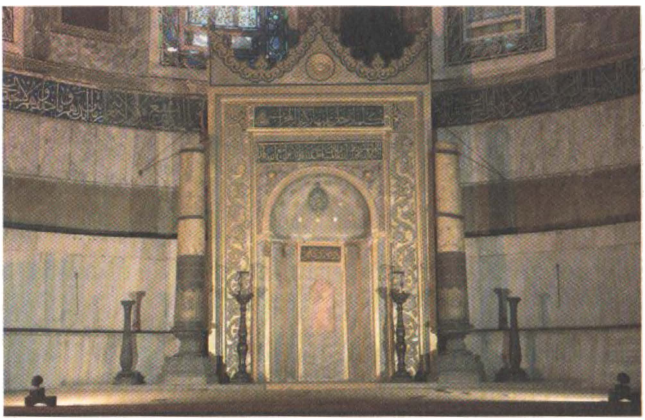
Yavuz Sultan Selim dönemiyle ilgili bir rivayet Ayasofya açısından çok önemlidir. Bilindiği üzere Sultan Selim, Mısır Seferi'nden İslam'ın Kutsal Emanetler'iyle dönmüş, hatta Halife III. Mütevekkil Alellah da İstanbul'a gelmiştir. Ancak ilginçtir dönem kayıtlarında, halifenin hilafeti Osmanlı sultanına devrettiğine dair not düşülmemiştir.

Osmanlı sultanlarının Yavuz Sultan Selim'den önce İslam Devleti halifesi anlamına gelmese de halife unvanını kullandıklarına rastlanır. Osmanlı için, hilafetin siyasal ağırlığı anlaşıldıkça bu unvan da önem kazanmıştır.

18. yüzyıldan itibaren yabancı yazarlara da dayandırılarak hilafetin Osmanlı'ya geçmesi hakkında rivayetler tarih kitaplarında boy göstermeye başlamıştır.

Kaynaklarda Halife III. Mütevekkil'in Ayasofya'da minbere çıkarak hilafeti devrettiğini ilan ettiği ve sırtındaki Peygamber hırkasını (Hırka-i Saadet) çıkararak kendi elleriyle Yavuz Sultan Selim'e giydirdiği yazılmıştır. Hadisenin doğruluğu tartışma konusu olsa da, geçtiği yer olarak Ayasofya'nın gösterilmesi, belki de özellikle seçilmesi aslında mabedin önemini gözler önüne sermektedir.

Kutsal mabede büyük önem atfedenlerden biri de Kanuni Sultan Süleyman olmuştur. Kanuni, Budan Seferi'ndeyken bir kiliseden, bugün mihrapta duran tunç şamdanları getirmiş ve 1526 yılında Ayasofya'ya koydurmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman tarafından Budan Seferi'nden getirilen şamdanlar

Ayasofya'nın zarar gördüğü depremlerden biri de Kanuni Sultan Süleyman döneminde 10 Mayıs 1556 tarihinde olmuştur. Bu depremin öncesinde, 1556 Kuyrukluyıldızı diye de anılan bir kuyrukluyıldız görülmeye başlanmış ve mart ayında Dünya'ya en yakın konuma gelmiştir.

Bir de Ay tutulması gerçekleşince, dönemin Avrupa'sında doğa olayları birleştirilip, Ayasofya'nın yıkıldığını gösteren meşhur gravür çizilmiştir. Nurnberg'de taş baskı olarak yapılan bu gravür, Ayasofya'nın yıkılmasını betimleyen ilginç bir eserdir.

Ayasofya üzerinde kuyrukluyıldız, Ay tutulması ve 1556 İstanbul depremini bir arada gösteren minyatür

İstanbul'da 1577 yılında da bir kuyrukluyıldız görülmüştür ve hatta ünlü Türk astronom Takiyüddin bin Maruf tarafından gözlemlenmiş ama bu kez Ayasofya'ya bir şey olmamıştır.

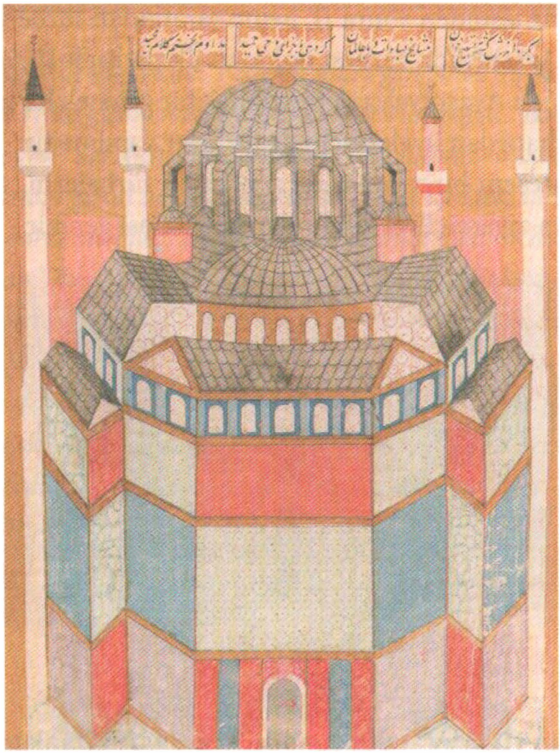

Takiyüddin bin Maruf 1577 Kuyrukluyıldızı'nı gözlemlerken

Ayasofya için bu dönemdeki en önemli olaylardan biri Mimar Sinan'ın Ayasofya'yı onarmasıdır. 1573 yılında Sultan II. Selim devrinde başlayan onarım, Sultan III. Murat döneminde devam etmiştir. Bizans döneminde uygulandığı gibi Ayasofya'yı depremlere karşı sağlamlaştıracak payandalar konulmuştur.

Mimar Sinan'ın muhteşem dokunuşu Ayasofya'yı ayakta tutan en önemli unsurlardan biridir. Çünkü yapı, kubbenin baskısını taşıyamadığı için tüm depremlerde büyük zarar görmüştür.

Mimar Sinan Ayasofya'nın kusurlu yanını tespit etmiş ve onun sağlam şekilde varlığını sürdürmesini sağlamıştır.

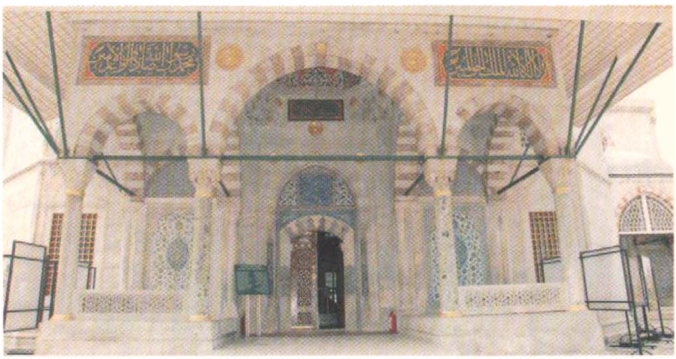
Ayasofya Camii
Nakkaş Osman, *Şahname-i Selim Han*, 16. yüzyıl

II. Selim, Ayasofya'ya minare ilave etmiş ama Fatih Sultan Mehmet'in ahşap minaresini korumuştur. Ancak bu minare, 1574 tarihinde Mimar Sinan'ın onarımı döneminde yıkılacaktır. Sultan II. Selim Ayasofya ile en çok ilgilenen padişahlardan biridir. Zamanında Ayasofya'nın çevresi cami duvarlarına kadar evle dolmuş hatta Ayasofya külliyesi dört tarafını çeviren bu sarmaşık misali yapılaşmadan dolayı ışık dahi alamaz olmuştur. Padişah camiyi gölgeleyen bu evlerin hepsinin yıkılmasını ve Ayasofya'nın çevresinin düzenlenmesini emretmiştir.

Bir ilk, bu dönemde yaşanmıştır. Ayasofya'nın etrafının

temizlenmesinden sonra II. Selim tarafından türbe yaptırılmıştır. Ayasofya'da türbesi bulunan ilk padişah II. Selim'dir, sonrasında Ayasofya'ya defnedilmek bir gelenek halini almış ve bazı hanedan üyeleri için de türbeler yapılmıştır.

Muhteşem birer sanat eseri olan bu türbelerin, mutlaka Ayasofya ziyaretçileri tarafından görülmesi gerekir.

II. Selim Türbesi
Ayasofya

Sultan III. Murat döneminde Ayasofya'ya hünkâr mahfili ve bugünlere taşınan müezzin mahfili eklenmiş, meşhur minber yapılmıştır. III. Murat aynı zamanda Bergama antik kentinde bir köylü tarafından bulunan ve Helenistik döneme ait olan iki büyük mermer küpü de Ayasofya'ya getirtmiştir.

Ayasofya'daki küplerin, Bergama'da Mehmet Hatiboğlu isminde bir çiftçi tarafından bulunduğu söylenir. Bir gün tarlasında çalışırken, altın dolu üç küp, sabanına takılır. Küplerin yerine işaret koyar ve kalkar İstanbul'a gelir, devrin padişahının huzuruna çıkar, meseleyi anlatır. Padişah bir vezirini ve birkaç askerini Bergama'ya yollar.

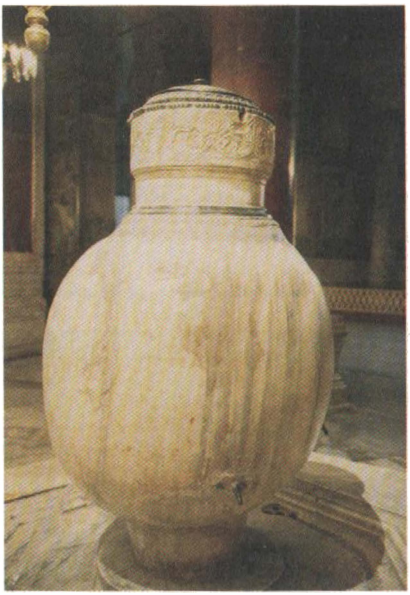
↳

Üç küpü de çıkarırlar. Padişah emri gereğince bu küplerden biri kendisine verilince, Mehmet Hatiboğlu "Boşaltın ki alayım" der. Sebebini soranlara, "Efendimiz, bulunacak küplerden birini bana ihsan ettiler. Fakat içindeki altınlardan bahsetmediler. Bu durumda altınlar benim hakkım değildir" der. Dürüstlüğüne mükâfat olarak, küplerden kabartmalarla süslü olanı kendisine verildiği gibi, civarındaki geniş arazi de çiftçiye bağışlanır. Uzun yıllar Bergama'da muhafaza edilen süvari işlemeli bu küp, sonrasında II. Mahmut tarafından Fransa kralına hediye edilmiş olup günümüzde Louvre Müzesi'nde bulunmaktadır.

Günümüzde Louvre Müzesi'nde bulunan küp

Ayasofya'da muhafaza edilen küpler yekpare mermerden yapılmış ve ortalama 1250 litre sıvı alabilen küplerdir. Bu küplerle kandil ve bayramlarda şerbet dağıtılmıştır. Altlarına musluklar yapılan mermer küplerin içinde sair günlerde su bulundurulmuştur.

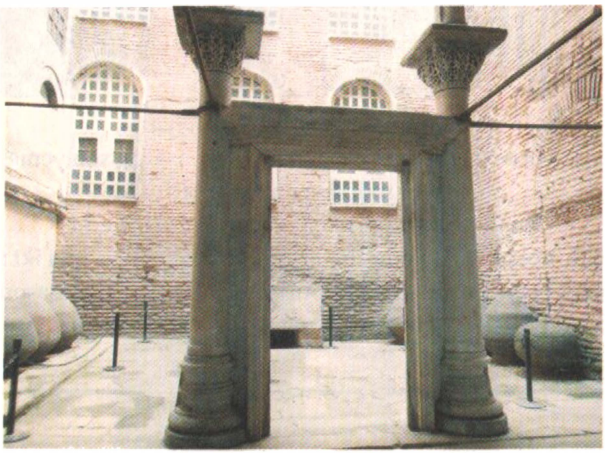
Ayasofya'da sergilenen mermer küp

Sultan III. Murat'ın Ayasofya'ya en büyük katkısı kubbe üstündeki haçın yerine koydurduğu dev alemdir. Altınla yaldızlanan alem, Ayasofya'nın görkemini taçlandırmıştır. Bu devirde Ayasofya'ya III. Murat'ın şehzadelerinin türbesi ve sonunda kendi türbesi eklenmiştir. 1603'te vefat eden Sultan III. Mehmet de buraya gömülmüştür.

Türbe denince Osmanlı'nın en şanssız padişahı Sultan I. Mustafa akla gelir. Tahta çıktıktan üç ay sonra indirilmiş, Osmanlı'nın en sıra dışı vakası Genç Osman'ın katlinden sonra tekrar tahta çıkmıştır. Ancak bir yılı biraz aşkın bir saltanattan sonra 1623'te vefat etmiştir.

Ölen padişahın nereye defnedileceği tartışılırken akla yine Ayasofya gelir. Buna uygun mekân ise eski vaftizhanedir. Ayasofya Kilisesi'nin dışında kalan ancak önemli bir parçasını teşkil eden vaftizhane daha sonra Ayasofya'daki kandiller için yağhane olarak kullanılmıştır.

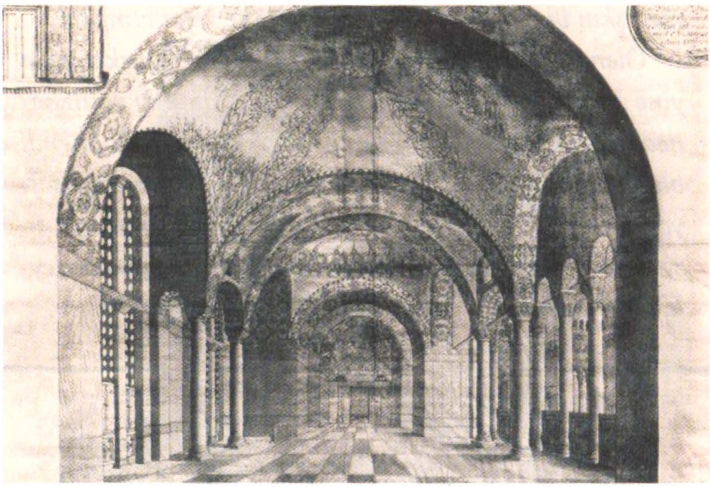
I. Mustafa'yı defnetmek için binanın bir bölümü aceleyle türbeye çevrilmiş, hatta toprağı dışarıdan getirilmiştir.

Vaftizhane

Ayasofya Osmanlı döneminde Devlet-i Âli'nin gizli toplantılarına da tanık olmuştur. 1687'de Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa, devlet yetkililerini ve ulemayı Ayasofya'da top-

layarak, onlara Sultan IV. Mehmet'in tahttan indirilmesi ve Şehzade Süleyman'ın padişah olması gerektiğini anlatmış, IV. Mehmet'e hal kararı burada verilmiştir. Tahta II. Süleyman olarak geçen şehzade ise Fazıl Mustafa Paşa'yı daha sonra sadrazam yapacaktır.

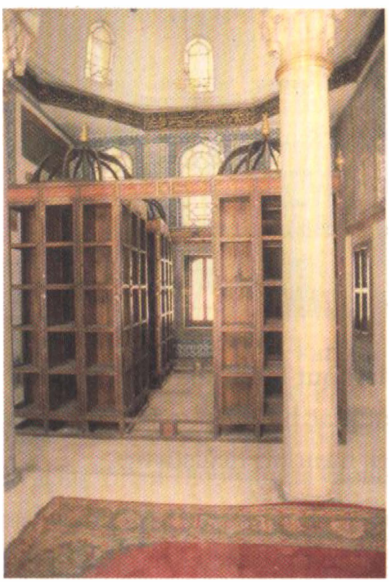
Grelot Gravürü'nde Ayasofya
Bu gravürde kubbedeki melekler ve "Hz. İsa'nın son yemeği" mozaikleri yer almaktadır.
Bu mozaikler günümüzde görülmemektedir.
Bir ilginç nokta da yer mermerlerinin satranç tahtası gibi iki renkli olarak resmedilmesidir. Hz. Süleyman Tapınağı'nın masonik gösteriminde yer döşemesi aynı bu şekildedir.

Ayasofya'da en büyük değişikliklerden bazıları 1730-1754 yılları arasında hüküm süren Sultan I. Mahmut döneminde gerçekleşir. Dindar bir padişah olarak ünlenen I. Mahmut döneminde, o zamana kadar açık olan birçok mozaiğin üzeri badana ile kapatılmıştır.

↳

Osmanlı'nın külliye anlayışı gereği Ayasofya'nın çevresinde de bu tarz düzenlemeler yapılmış, Sübyan Mektebi, Hünkâr Kasrı, imarethane, aşevi ve şadırvan eklenmiştir. Özellikle cami içinde yaptırdığı kütüphanenin ayrı bir önemi vardır. Sultanın dört bin cilt eserle büyük katkı yaptığı kütüphanede çok değerli yazma eserler de bulunmaktadır. Kütüphanenin kıymetli eserleri arasında Hazreti Osman'ın Mushaf'ı ve Hazreti Ali'nin eliyle yazdığı Kuran da vardır. Kütüphane kapıları "Ya Fettah" yazan kapı tokmaklarıyla dikkat çekmekte ve direkt caminin içine açılmaktadır. Bu haliyle kütüphane, Ayasofya'da ilmin de var olması gerektiğinin altını çizmektedir.

İlginçtir ki, Sultan I. Mahmut 13 Aralık 1754'te Ayasofya'da namaz kıldıktan sonra saraya dönerken at üstünde vefat etmiştir.

I. Mahmut Kütüphanesi

Sultan III. Osman saltanatında Osmanlı payitahtı ve Ayasofya büyük felaketler yaşar. 1755 yılında çıkan Hocapaşa yangını Ayasofya'ya kadar ulaşır ve alevler kurşun kaplı kubbeyi sarar. İstanbul'un üçte ikisi çığlıklar, feryatlar ve yangının acımasız alevleri arasında yok olur.

Ayasofya da bu felakette büyük zarar görür. Sultan III. Osman Ayasofya'nın ve İstanbul'un yaralarını henüz sarmışken, 1766 yılında çok şiddetli bir deprem olur.

Sultan II. Mahmut tahta çıktığında Ayasofya'yı büyük ölçüde bakıma muhtaç bulmuştur. Onarımlarını yaptırır, cami içindeki halıları, hasırları değiştirtir.

Onarımlar görmüş, çevresi genişletilmiş, depremler atlatmış Ayasofya için en çok araştırılması gereken dönem kuşkusuz Sultan Abdülmecit dönemi. O dönemde Ayasofya büyük bir restorasyon geçiriyor. Neler yaşanıyor?

1847-1851 yılları arasındaki ünlü Fossati restorasyonu bu dönemde yapılmıştır.

Sultan Abdülmecit saltanatının daha ilk yılından itibaren Ayasofya için bakım ve onarım çalışmalarını başlatmasına rağmen çalışmalar düşük bütçeli, geçici onarımlardan öteye gidememiştir. Aslında Sultan Abdülmecit Ayasofya için daha kapsamlı bir değişiklik arzulamaktadır. Aranan kan, o sıralarda İstanbul'da adı parlayan bir mimar olan Gaspare Fossati ile bulunur.

1809 İsviçre doğumlu olan Gaspare Fossati, İtalya'da eğitim almış, sonra Rusya'ya gitmiştir. Rusya'da aristokratlar için çalışan Fossati henüz otuz yaşındayken "saray mimarı" unvanını almıştır.

Ayasofya'da yapılan birçok değişikliğin Fossati'ye ait olduğu düşünülürse, bu gizemli mimarın yolunun İstanbul'la nasıl kesişmiş olduğunu da bilmemiz gerekir.

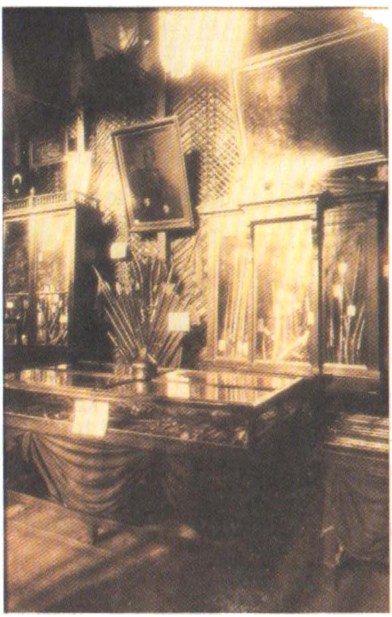
Gaspare Fossati'nin İstanbul ve Ayasofya macerasını başlatan olay meşhur İstanbul yangınları olmuştur. 1831 yılında ahşap bir bina olan Rus Sefareti de yanmış, Rus Çarlığı bu binayı yeniden yapmak için Gaspare Fossati'nin projesini beğenip onu İstanbul'a göndermiştir. İstanbul'a gelen Fossati, kardeşi Giuseppe'yi de yanına almış ve neo-Rönesans veya neo-klasik denebilecek bir üslupta bugün de yerinde duran Elçilik Sarayı'nı inşa etmiştir. Elçilik Sarayı'nın açılış töreni 1845 yılında yapılmıştır.

Bu bina Fossati kardeşlere büyük ün kazandırmış, birçok sipariş getirmiştir. Galata'da Bankalar Caddesi'nin yanındaki San

Pietro Kilisesi, Naum Tiyatrosu ve Devlet Arşivi binası Fossati kardeşlerin en önemli eserlerindendir. Fossati İstanbul'daki ilk yılında ona bu büyük görev verilmeden önce de Ayasofya'ya ilgi göstermiştir. Fossati'nin bugün St. Petersburg'da bulunan suluboya Ayasofya resminden bu ilgi anlaşılmaktadır.

Gaspare Fossati'nin ünü Sultan Abdülmecit'e kadar gitmiş olacak ki, yüzünü Batı'ya çevirmiş olan padişah Ayasofya'nın bakım ve onarımı için onu seçer ya da birileri Fossati'yi önerir.

O döneme bakarsak saray işlerinde daha çok Ermeni Balyan ailesinin hâkimiyetini görürüz. Ayasofya'nın geniş çaplı restorasyon işi Balyan ailesine verilmiş olsaydı kuşkusuz hiç kimse şaşırmazdı. Oysa genç padişah bunu tercih etmemiş, Rus Çarlığı'nın mimarını seçmiştir. Bu kararda ne gibi siyasi olaylar rol oynadı bilemiyoruz ancak eski bir Ortodoks kilisesi olan Ayasofya işinin, Rus Çarlığı'nın mimarına verilmesi düşündürücüdür.

Fossati'nin çalışma odası

Peki düşünmeye başlayalım, Fossati Ayasofya'da neler yaptı? Restorasyon mekânın ruhuna uygun oldu mu?

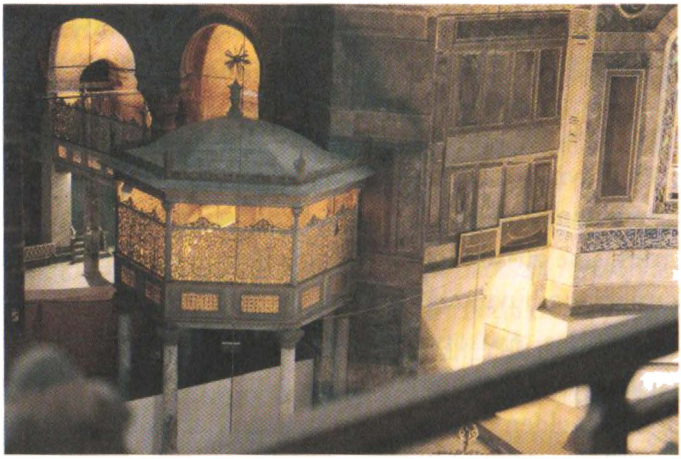
Ayasofya'nın restorasyonu için önceleri daha mütevazı bir bütçe ayrılmışken çocuksuz ölen Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi'nin mirası da bu işe katılarak büyük bir onarım işine girişilmiştir. Sekiz yüz işçinin çalıştığını söylersek onarımın büyüklüğü anlaşılacaktır.

Fossati işe, Ayasofya'nın fiziksel onarımı ve güçlendirilmesi ile başlar. O dönemde birçok sütun, kubbe ve diğer yapı elemanları elden geçirilmiştir. Sadece onarım ile yetinilmemiş, mabede eklemeler de yapılmıştır.

Bugün Ayasofya'daki eşsiz hünkâr mahfili Fossati'nin eseridir. Ancak sanat tarihiyle ilgilenenlerin bileceği gibi hünkâr mahfili Bizans stilindedir.

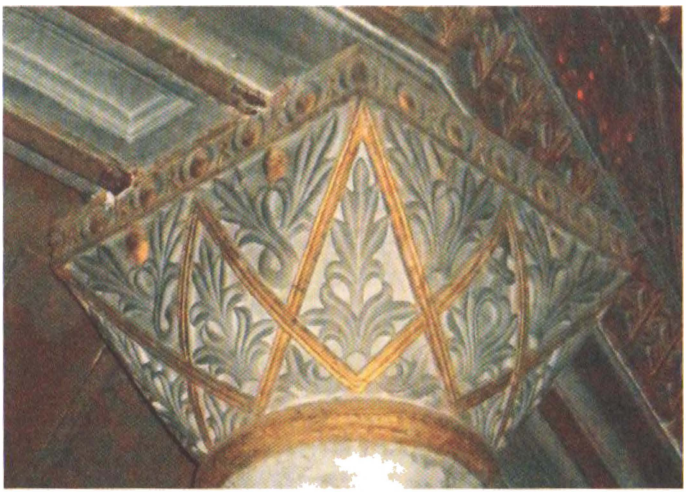
Fossati mihrabın solunda bulunan ve duvarı çinilerle kaplı hünkâr mahfilinin yerine Bizans mimarisinin özellikleriyle bezenmiş, sütunlara oturan yeni bir hünkâr mahfili yapmıştır.

Osmanlı mimarisinde, yapının asli unsurlarına saygı ve dokusuna uygun inşaat prensibi her zaman mevcuttur. Zaten hünkâr mahfili Ayasofya ile o kadar uyumlu olmuştur ki, yadırganmamıştır. Yine de ünlü mimarın, mahfili, neden Bizans stilinde yaptığı sorusu sorulmaya değerdir.

Fossati'nin yaptığı hünkâr mahfili

Fossati ile ilgili gizemli noktalardan biri de, hünkâr mahfilini taşıyan sütunların üzerinde bıraktığı işarettir. Dikkatle bakıldığında stilize masonik gönye ve pergel işareti gözlerden kaçmaz.

Hünkâr mahfili taşıyıcı sütun üzerinde gönye pergel detayı

MİMAR FOSSATİ AYASOFYA'YA MASONİK İŞARETLER BIRAKTI MI?

Fossati, mason olabilir mi? Mason olması durumunda, mabede giren ve Kutsal Emanetler'i arayan Tapınakçıların izinden gitmiş olması güçlü bir ihtimal. Ne dersiniz?

Bir açıdan baktığımızda, o dönemin koşullarında yaşayan başarılı bir mimarın mason olması kaçınılmazdır. Elimizde net bir belge olmasa da şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki Sultan Abdülmecit'in etrafında birçok mason vardı. Sultan Abdülmecit'in tahta çıktığı yıl olan 1839'da Tanzimat hareketleri başlamış, Batılılaşma günün modası haline gelmişti. Masonların bu topraklarda etkin bir şekilde cirit attığını bildiğimiz yıllardır. Şunu vurgulayalım, Fossati'nin mason olması başarısını gölgelemez ancak eserlerde bıraktığı masonik izler gözden kaçmamalıdır. Masonlarla Tapınakçıların derin bağları hatırlandığında, Fossati'nin onarım esnasında Tapınakçıların amaçları doğrultusunda ne tür adımları attığı merak konusudur. Kutsal Emanetler'e dair hangi ipuçlarına ulaştı? Restorasyonda nelerle karşılaştı? Padişah tarafından görevlendirilmiş korumalara rağmen neler yaptı? Soruları akla düşüyor. Fossati acaba Kut-

sal Emanetler'e ulaştı mı? Bilmiyoruz; söylentisi hep var ama elimizde buna ait bir delil yok.

Fossati restorasyonunda yapılan "üçgen içinde göz" figürü

Fossati Albümü'nden

AYASOFYA DÜŞMANI DANDOLO'NUN MEZARI NEDEN AYASOFYA'NIN İÇİNDE?

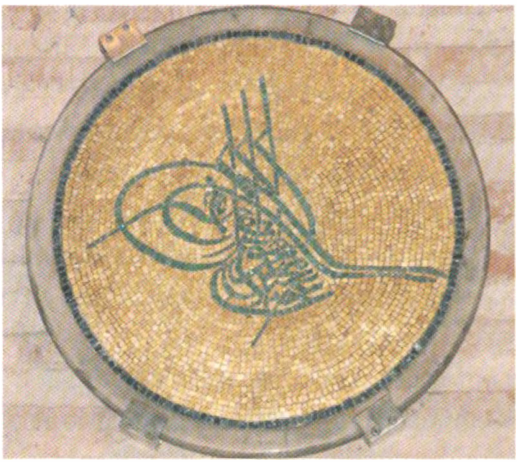
Fossati restorasyonundaki bir önemli ayrıntı da Dandolo'nun mezar taşı. Dördüncü Haçlı Seferi faciasına sebep olan komutanlardan Dandolo'nun mezar taşı neden Ayasofya'da?

Dandolo'nun mezar taşının orijinal olmadığı ve Fossati kardeşler tarafından onun anısına konduğu, baskın görüştür. Dandolo'nun öldükten sonra Ayasofya içine gömüldüğü biliniyor. Bugün Deisis Mozaiği'nin karşısında bulunan mezar taşı, sembolik olabileceği gibi, orijinal de olabilir. Haçlıların mabedi yakıp yıkmasında payı olan birinin özel bir çabayla Ayasofya'ya kazınması aslında Hıristiyan ya da Müslüman herkesi incitecek bir durumdur. Üstelik cami olan Ayasofya'da Dandolo'nun hatırasının yaşatılma gayreti de manidardır. Kutsal mabede hiçbir şekilde yakışmayan Dandolo'nun neden Ayasofya ile birlikte sonsuza kadar anılması istenmiştir? Belki de bu taş, Fossati kardeşler tarafından konulan bir şifredir. Ayasofya her zaman gizemleri barındırmaya devam edecektir.

Fossati'nin asıl önemli çalışması mozaikler üzerine olmuştur. Tamirat sırasında mozaiklerin hepsinin üzerini açmış ve İstanbul'da bulunan Alman W. Salzenberg ile birlikte resimlerini çizmiştir. Fossati bunları büyük bir kitap halinde

neşretmeyi planlamıştır. Hatta bu amaçla, gariptir Osmanlı sultanından değil de Rus çarından altı bin ruble istemiştir. Ancak çarın sadece bir yüzük göndermesi üzerine mozaikleri bir kenara bırakmış, Ayasofya'nın iç ve dış görünüşleriyle, çevresini gösteren bir kitapla yetinmek zorunda kalmıştır. Salzenberg ise Ayasofya mozaiklerinin bulunduğu büyük bir albümü 1854 yılında bastırmış ve Osmanlı ve Rusya arasında büyük bir diplomatik krize neden olmuştur.

Fossati, ustası Lanzoni'ye, dökülen mozaiklerden Sultan Abdülmecit'in bir tuğrasını yaptırmıştır. Bu tuğra ne yazık ki yıllarca Topkapı Sarayı'nın depolarında kalmış, Profesör Doktor Semavi Eyice tarafından tesadüfen bulunup, uğraşları sonucunda Ayasofya'nın esas girişinin duvarına konulması sağlanmıştır.

Fossati'nin yaptırdığı Sultan Abdülmecit'in mozaik tuğrası

FOSSATİ'NİN GİZLİ BİR AMACI VAR MIYDI?

Fossati'nin özellikle kubbede bulunan mozaikten dört meleğin yüzünü neden kapattığını merak ediyorum ve daha da önemlisi neden kalemle yeniden resmetti?

2009 yılında yapılan "Ayasofya ana kubbe ve narteks mozaikleri restorasyonu ve konservasyonu" çalışmalarında bu konuda şaşırtıcı sonuçlara ulaşıldı.

Yapılan laboratuvar analizlerinde "Melek figürünün yüzündeki çinko maskenin kaldırılmış olması, figürün yüz kısmının kalem işi bezeme öncesi yapılan onarımlar sırasında maskenin çıkarılmış olabileceği fikrini uyandırmıştır" diye belirtilmiştir.

Dökülen mozaikler nerede sorusuna yanıt aranmalıdır. Acaba Fossati bazı mozaikleri kaçırmış olabilir mi?

Fossati'nin mozaiklerin dökülen yerlerini kalemle çalışması yani yeniden resimlemesi eserlerin orijinalliğine büyük zarar vermiştir. Melek figürlerinin yüzlerindeki mozaiklerin bir bölümü Fossati'ye kadar rutubet ve depremler nedeniyle dökülmüş, yine de kapatılmamıştır.

Osmanlı'da mozaiklerle ilgili süreci gözden geçirecek olursak, kubbenin ortasındaki Pantokrator İsa Mozaiği de dahil olmak üzere diğer mozaikler ve duvar resimlerine 16. yüzyıl sonlarına kadar dokunulmamıştır.

Mozaikler Sultan I. Ahmet döneminde kapatılmış ancak o zaman bile namaz kılınan alanda mihrabın hemen yukarısındaki Meryem Ana ve İsa Mozaiği ile kubbedeki dört melek, yüzü açık şekilde kalmıştır. Öyle ki, Evliya Çelebi anılarında onlardan "kanatlı melekler" diye bahsetmiştir.

İbadet alanının dışındaki resimlere, mozaiklere hiç el sürülmemiştir. Bu dönemler, Sünni İslam'ın daha katı uygulandığı dönemler olarak tarihe geçmiştir. Ayrıca altını çizerek söylemeliyiz ki, çok özel zamanlar dışında Osmanlı, üst galeriyi halılarla döşememiş, yabancılar ayakkabılarıyla rahatlıkla gezebilmişlerdir. İbadet edilen ve halılarla döşeli alan aşağısıdır.

Batılılaşma hareketlerinin yaşandığı bir çağda Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzyıllarca gösterdiği hoşgörü, neden ortadan kaybolmuştur? Ayrıca Sultan Abdülmecit'in mozaiklerin kapatılmasını eleştirdiği, meleklerin yüzünün açık kalmasını istediği biliniyor. Ne oldu da padişah, sonradan fikrinden vazgeçti ya da vazgeçirildi? Fossati ani bir kararla meleklerin yüzünü kapatıp, orijinal parçaları almış ve yerlerini kalemle yeniden çizmiş olabilir mi?

Bunlar cevabı aranan önemli sorular ve şüpheli noktalardır.

Zamanında, dökülen mozaiklerin saray depolarına kaldırıldığı aktarılmıştır. Eğer doğruysa, günümüz teknolojisiyle mozaiklerin asıl yerlerine konulmaları mümkündür.

Fossati binanın tarihi dokusunu koruyabilmiş mi?

Koruduğunu söyleyemeyiz. Fossati'nin kendine göre bezemeler yapması, Sultan I. Ahmet döneminden kalan yarım kubbedeki hat sanatının en güzel örneklerinden birini sökmesi, orijinal payandaları yok etmesi, tarihe onun eksileri olarak geçmiştir. O zamana kadar var olan büyük avize de bu dönemde gizemli bir şekilde kaldırılmıştır.

Ayasofya'nın bugünkü görünümüne ait en önemli eserlerinden Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin levhalarının hikâyesini anlatmadan geçmeyelim.

Mustafa İzzet Efendi, döneminin ilginç kişiliklerindendir. Bizzat Sultan II. Mahmut tarafından Enderun'a alınmış, iyi bir bestekâr, neyzen, devlet adamı ve hattat olarak tanınmıştır. Hattat olarak on bir Kuran-ı Kerim, iki yüzden fazla hilye, sayısız kıta ve kitabe yazmıştır.

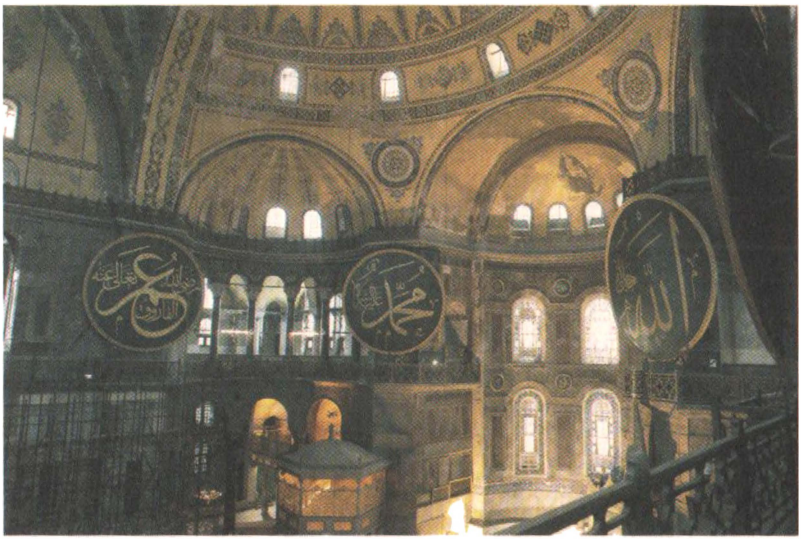
Kazasker, "Allah", "Muhammed", "Ebubekir", "Ömer", "Osman", "Ali", "Hasan" ve "Hüseyin" isimlerini dünyanın en büyük celi hüsnühat örneği ile nakşetmiştir.

İmzası, "Hüseyin" yazılı levhanın altında su damlası şeklindedir. Kazasker, Kerbela şehidi Hazreti Hüseyin için dökülen gözyaşlarını böyle bir imza ile simgelemiştir.

Hüseyin yazan dev hat levha altındaki imza şöyledir:

"Ketebehülhaces Seyit Mustafa İzzetimamüssanili emirül müminin Abdülmecit Han 1265."

(Bu yazıyı müminlerin emiri Abdülmecit Han'ın ikinci imamı Mustafa İzzet 1849 yılında yazdı.") şeklindedir.

Dev hat levhaları

Kazasker Mustafa İzzet Efendi, Ayasofya'ya ihtişam kazandıran dev hat levhalarının dışında, Nur Suresi'nin 35. ayetini de kubbeye işleyerek, mabedin ihtişamını artırmıştır. Sultan Abdülmecit sayesinde yapılan bu eserler, mabedin İslami ruhuna büyük katkıda bulunmuştur.

Fossati'nin restorasyonundan sonra neler oluyor Ayasofya'da?

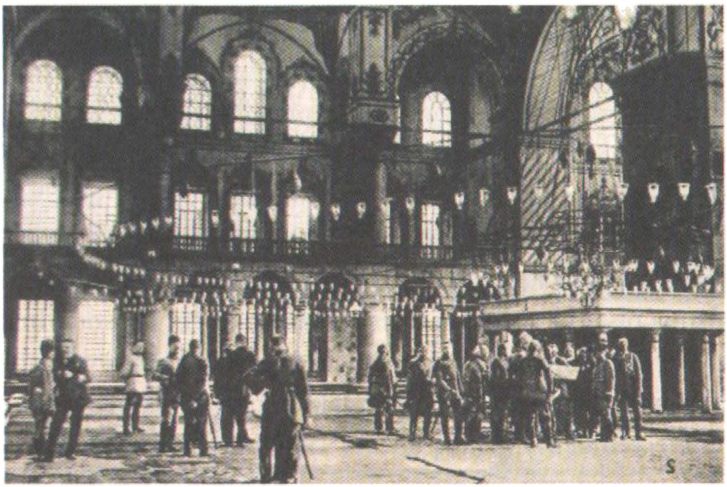
Fossati'nin onarımından sonra bugünkü şeklini alan Ayasofya'yı Sultan Abdülaziz devrinde tatsız bir sürpriz beklemektedir.

Su yolları başta olmak üzere onarımlara başlanmış, Ayasofya ve çevresinin yeniden düzenlenmesi gündeme gelmiştir. Düzenlemenin en önemli ayaklarından biri, caminin etrafının açılmasıdır. Bu amaçla çeşitli binalar yıkılmış ve vakıf dükkânları taşınmıştır. Ancak yapılan en önemli yıkım Fatih Sultan Mehmet devrinden beri var olan medresenin yıkımıdır. Aslında medrese, Fatih döneminden beri çok değişmiş olsa da dönemin izlerini taşımaktadır. Yeniden inşa amacıyla yıkılması neticesinde çok önemli bir tarihi yapı yok olmuştur. Medrese, 1873 yılındaki yıkımını takiben beş yıl içinde yeniden yapılmış ancak, 1935 yılındaki düzenlemede tamamen yok edilmiştir. Gönül isterdi ki, varlığını sürdürsün ve hatta günümüzde bir İstanbul müzesi olsun. Aynı dileği Sultanahmet Cezaevi için de tekrarlamıştık ama tüm çabalarımıza, kampanyalara rağmen otele dönüşmesini engelleyememiştik.

Onarımlar Sultan Abdülhamit döneminde de devam etmiştir. Bu dönemin ilginç bir olayı, Ayasofya mozaiklerinin piyasada satıldığının tespit edilmesidir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde Ayasofya önemli olaylara sahne olmaya devam eder. Uzun seneler Ayasofya Müzesi'nin müdürlüğünü yapan Sabahattin Türkoğlu'nun anlattığına göre, Osmanlı ordusunun Çanakkale Savaşı'ndaki başarıları Meclis tarafından değerlendirilmiş ve Sultan Mehmet Reşat'a gazilik unvanı Ayasofya'da verilmiştir. Osmanlı bu dönemde

Almanya ile müttefiktir ve Kayser II. Wilhelm, iyi ilişkiler çerçevesinde üç kez İstanbul gezisi gerçekleştirir. İstanbul'a Alman Çeşmesi'ni armağan eden kayser Ayasofya'yı da ziyaret etmiştir.

Kayser II. Wilhelm Ayasofya'da
Resimde çizmelerin çıkarılmadan camiye girildiği ve halıların üstüne basıldığı dikkat çekmektedir.

Artık Osmanlı İmparatorluğu için sona yaklaşılmaktadır. Bundan sonra tarih, bambaşka seyredecektir. Ayasofya ve İstanbul artık hedeftedir.

AYASOFYA VE İSTANBUL NEDEN HEDEFTE?

19. yüzyıla gelelim. İstanbul ve Ayasofya için yine tehlike çanları çalıyor. Çünkü Ayasofya siyasi tartışmaların odağında ve tarihi kendi emelleri doğrultusunda şekillendirmek isteyen aktörler Osmanlı coğrafyasında cirit atıyor. Ayasofya çevresinde gelişen olayları konuşalım. Nasıl bir ortam söz konusu?

19. yüzyıl Osmanlı'nın, yitirdikleri ve kaybetmemek için direndikleri açısından büyük mücadelelerin yaşandığı bir yüzyıl. İstanbul ve Ayasofya, bu çağda kaybedilmeye oldukça yakın...

Rumlar 1453'ten beri Türk halkı ile barış içinde yaşamalarına rağmen, Bizans'ın ihtişamlı dönemlerine her zaman özlem duymuş ve İstanbul merkezli bir devletin hayalini kurmuştur. Fransız Devrimi'nden sonra başlayan milliyetçi akımlar, başka ulusları olduğu gibi, Yunanlıları da etkilemiş ve hayallerine daha sıkı sarılmalarına neden olmuştur.

Yunanlıların Balkan ülkelerini de içine alan Osmanlı karşıtı propaganda afişi

Türkokratya veya Türkokrasi diye adlandırdıkları Türk yönetimine karşı olan Rumlar, daha 19. yüzyılın başlarından

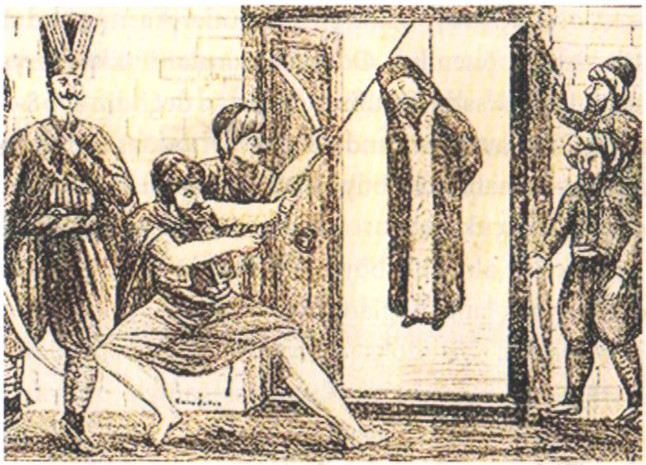
itibaren örgütlenmiş, hatta gizli örgütler kurmuşlardır. Bu örgütlerden en önemlisi, Odesa'da kurulan Filiki Eterya'dır. Bu örgütün, Odesa'da kurulması şaşırtıcı değildir. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Ruslar, Ortodoks Rumları kışkırtmış ve Osmanlı için büyük bir yenilgi olan 21 Temmuz 1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması ile tüm Ortodoksları himayesine almıştır; böylece Rumların daha rahat hareket etmelerine olanak sağlanmıştır.

Rusya, artık Ortodoks dünyanın güçlü hamisidir. Filiki Eterya "Ya hürriyet ya ölüm!" sloganıyla ortaya çıkar. Bu sloganın, Kurtuluş Savaşı'nın sembolü olan "Ya istiklal ya ölüm!" sloganına benzerliği ilginçtir. Tarih sahnesinde Türkler bağımsızlık için, Rumlar özgürlük için ölümü göze almışlardır.

Filiki Eterya örgütü etkili çalışmalar yapar ve Avrupa'nın dikkatini "Yunan meselesi" üzerine çekmeyi başarır.

Bu arada Osmanlı tarihinin en talihsiz olaylarından biri yaşanır. Yanya valisi Tepedelenli Ali Paşa, 1820 yılında isyan çıkarır. İki yıl süren isyan, Yunan isyanı için zemin hazırlamış olur. Mora'yı da içine alan isyanın büyümesi, Sultan II. Mahmut'u sert tedbirler almaya zorlar. İsyanda Patrikhane'nin parmağı olduğu söylenir.

Filiki Eterya'nın Patrikhane ile olan ilişkileri, hatta orada konuşlanması ve Patrikhane'nin bu isyanda varsayılan rolü II. Mahmut'u hiddetlendirir ve patriği üzerinde dini kıyafetiyle 22 Nisan 1821 tarihinde Patrikhane'nin kapılarından birinde astırır. Kapı o günden beri kapalıdır. Denilir ki, ancak İstanbul tekrar Rum olunca ya da bu olayın intikamı alınınca açılacaktır.

II. Mahmut tarafından Patrikhane kapısına asılan patrik gravürü, 19. yüzyıl

Hatırlatmakta fayda var, bu esnada Avrupa'da Rumlar için büyük bir lobi faaliyeti söz konusu. Yunanistan'ın bağımsızlığı için en belirleyici gelişme, Rumların en büyük destekçisi Rusya'nın 1828 yılının Nisan ayında Osmanlı'ya savaş açması...

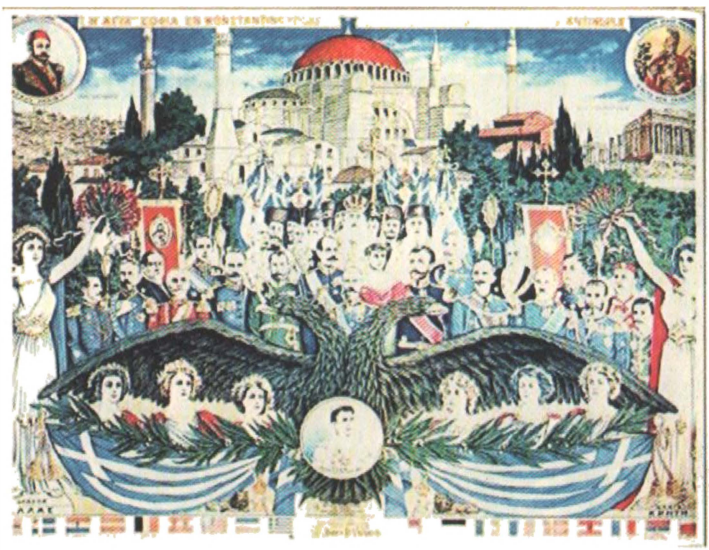
Osmanlı'nın büyük hezimetiyle sonuçlanan bu savaşta, Rusya Edirne'ye kadar ilerler ve 14 Eylül 1829'da Edirne Antlaşması yapılır. Edirne Antlaşması, Yunan Devleti'nin kurulmasına olanak sağlayan bir metindir. Zaten fazla gecikmezler. 3 Şubat 1830'da İngiltere, Fransa ve Rusya, Londra Protokolü'nü imzalayarak Yunanistan'ın kurulduğunu ilan eder.

Osmanlı için yapabilecek bir şey yoktur, Yunanistan'ın bağımsızlığını 24 Nisan 1830 yılında tanır. Ancak Yunanistan, ne tam bağımsız ne de istikrarlı olacaktır. Yeni devlet önce krallık, sonra meşrutiyet yani meşruti krallıkla siyasi

çalkantılar yaşar. Bu dönemlerde İstanbul ve Ayasofya ile ilgili emeller bir sumen altı olur, bir yeniden hortlar.

İşte bu çalkantılı süreç, kökeni daha da eskilere dayanan Yunan Megali İdea'sının da şekillendiği yıllardır. Büyük ülkü Megali İdea, başkent İstanbul olmak üzere iki kıtaya ve beş denize hükmeden Bizans benzeri bir Yunan devleti kurma hayalidir. Tabii burada Ayasofya'ya biçilen rolü tahmin etmek zor değildir. Ayasofya'nın yeniden "Büyük Kilise" yapılması heyecanı bu dönemlerde gizlenmemiştir.

Megali İdea kaçınılmaz olarak Osmanlı topraklarında yaşayan Rumları da etkilemiş, Patrikhane bunun savunucusu olmuştur. Öyle ki, İstanbul'daki Rumlar, son Bizans imparatoru XI. Konstantin'i meçhul mezarından kaldırıp, eline haç vererek Ayasofya'ya götürecek meleği beklemeye başlamıştır. Ayasofya Megali İdea'nın önemli bir sembolüdür artık.

Ayasofyalı Megali İdea afişi

Bu süreçte Osmanlı da sürekli toprak kaybetmektedir. Özellikle 93 Harbi diye bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Balkanlarda büyük toprak kaybıyla sonuçlanmış ve bu durum Yunanistan'ı iyice cesaretlendirmiştir.

Osmanlı Rus savaşı sonucunda Balkanlardan sayıları milyon ile ifade edilebilecek Müslüman mülteciler, son derece acıklı hikâyelerle Osmanlı kentlerine gelmiştir. İstanbul'daki köşkler, konaklar, barınaklar mültecileri karşılamaya yetmeyince camilere yerleştirilmişlerdir. Ayasofya'ya yerleştirilen mülteciler arasında salgın hastalık baş gösterince Ayasofya boşaltılmış, önlem olarak mozaikler de dahil olmak üzere dönemin hijyen malzemesi karbonik asitle temizlenmiştir.

Ayasofya'da mültecileri gösteren gravür

Bu yıllarda İstanbul'daki Rumlar iyiden iyiye niyetlerini belli eder. Rumlar Ayasofya'nın duvarlarına hakaret dolu yazılar kazımış, birkaç yıl süren eylemler nedeniyle Ayasofya'nın bazı yerleri yeniden badana edilmiştir.

1888 yılında Rum kökenli bir Osmanlı vatandaşı, padişaha mektup yazarak, Ayasofya'nın kilise olması için Rumlara bırakılması teklifinde bulunma cüretini göstermiştir.

19. yüzyılda, resimlerde Ayasofya'nın minareleri yerine haç çizilmiş ve yapının haçlı resimleri her yerde dolaşmaya başlamıştır. Bu durum hükümeti tedbir almaya zorlamış ve Osmanlı Devleti, tahrik oluşturabilecek hareketleri önlemek adına Ayasofya'ya nöbetçi asker yerleştirmiştir.

Ayasofya'da Osmanlı askeri

Yıllarca barış içinde yaşayan ve geçimlerini Osmanlı'dan sağlayan Anadolu'nun evladı olan Rumların "yabancı" kışkırtıcılardan etkilenerek yaptıkları akıl almaz hareketler, neticede onları da felakete sürükleyecektir. Bunun detaylarına girmeden önce tarih sahnesinde yaşananları anlatmaya devam edelim.

Yunanistan'da istikrarsız siyasi yaşam devam ederken, 1894'te subaylar tarafından bir başka gizli örgüt kurulmuş ve Etniki Eterya adını almıştır; Filiki Eterya'nın devamı olarak da görebiliriz. Bu örgütlerin kuruluşundaki mason etkisi göz ardı edilemez.

Örgütün çalışmaları, Giritli Rumların isyanıyla patlak veren Osmanlı-Yunan Savaşı'na neden olmuştur. 17 Nisan-18 Mayıs 1897 tarihleri arasında gerçekleşen savaşta Türkler isyanı bastırıp başarı kazanmış ve Yunan kuvvetleri yenilmiştir. Böylece Osmanlı'ya yeniden Atina'ya ilerleme yolu açılmıştır. Bu durum elbette Avrupa'nın ve Rusya'nın hoşuna gitmemiştir.

Hatta Rus çarı, Sultan II. Abdülhamit'i telgrafla kutlarken, daha fazla ileri gitmemesi konusunda deyim yerindeyse "aba altından sopa" göstererek uyarıyor. Osmanlı'nın bu zaferine rağmen Girit Adası Ekim 1897'de İngiltere'nin ültimatomuyla Osmanlı'nın elinden çıkıyor. Görüldüğü gibi savaşı kazanmamız bile yetmemiş, resmen büyük bir oyun sahneleniyor. Ne dersiniz?

Oyun gerçekten kirli ve büyüktür, üstelik her geçen gün şiddeti artacaktır. Yunanistan'ın Osmanlı'ya yenilmesi iç karışıklıkları artırır ve bu istikrarsızlık sarayda hukuk danış-

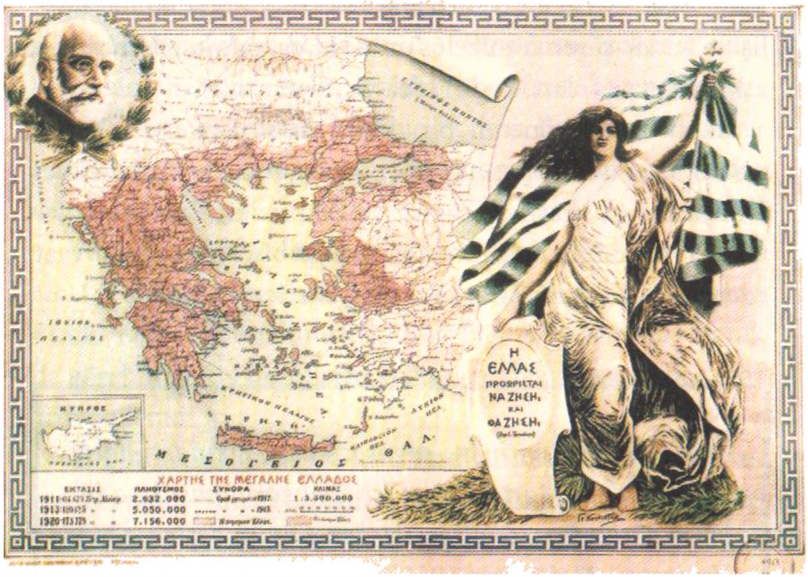
manı olan Elefterios Venizelos'un 1910 yılında iktidara gelişine kadar sürer. Venizelos'un iktidara gelmesiyle birlikte, askıya alınmış olan Megali İdea yeniden canlanır.

Tabii burada önemli bir detayı unutmamalıyız. Yunanistan Megali İdea peşinde koşarken yalnız değildir. Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz ve Fransızlar, Venizelos'a İstanbul ve İzmir'in de içinde bulunduğu büyük topraklar vaat ederek Yunanistan'ı savaşa sokmak isterler.

Kral Konstantin'in savaşa karşı çıkması hatta Venizelos'u 6 Mart 1915'te istifaya zorlaması kısa bir barış sürecidir. Sömürgecilerden büyük destek gören Venizelos, 23 Ağustos 1915'te seçimleri kazanarak yeniden başa geçer.

Avrupa devletlerinin zorlamasına rağmen Kral Konstantin-Venizelos anlaşmazlığı Yunanistan'ı Birinci Dünya Savaşı'na sokmamış, Venizelos'un 1917'de Osmanlı'ya savaş ilan etmesi de Avrupa'nın memnuniyetini kazandıramamıştır.

Ancak Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan Mondros Mütarekesi Rumların yeniden iştahını kabartmış ve İstanbul'daki Ortodoks Patrikhanesi yine açıktan açığa Megali İdea'yı dillendirmiştir.

Türkleri Anadolu'ya hapsetme planı
Megali İdea haritası

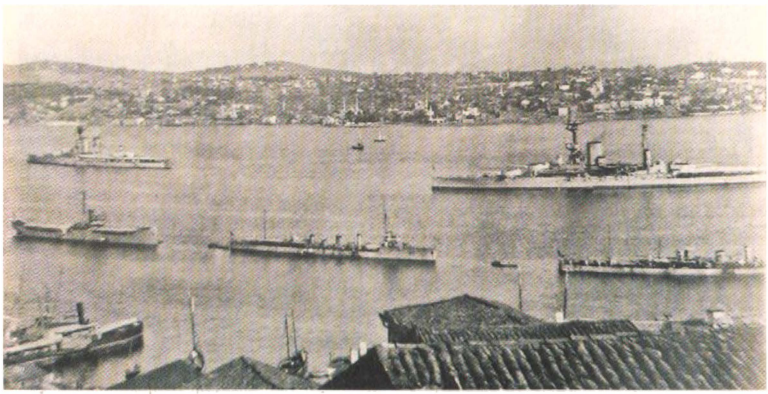
Bütün bu olayların neticesinde tarihin en karanlık dönemlerinden birine daha geliyoruz. İstanbul'un işgali. Nedense tarih kitaplarımız İstanbul'un işgali konusunda fazla ayrıntı içermiyor. Neler yaşanıyor o dönemde?

İstanbul'un İşgali 13 Kasım 1918'den 6 Ekim 1923'e kadar süren beş yıl gibi uzun bir süreci kapsıyor. Bu konuda az sayıda kitap yazılması ve tarih kitaplarında ayrıntıya girilmemesi düşündürücüdür.

"Çanakkale geçilmez" diyoruz ama Çanakkale geçilmiştir, hem de hiç karşı koyulmadan, esir bir devletin boğazı olarak.

Sadece üç buçuk yıl sonra, Çanakkale savunmasında şe-

hit olanların kemiklerini sızlatırcasına İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan donanmaları Çanakkale'den geçip 13 Kasım 1918'de İstanbul'a demirlemiştir.

İstanbul Boğazı'nda İşgal gemileri

İşgal, sözde Mondros Mütarekesi'ne dayandırılmıştır ama aslında hiç alakası yoktur. İşgal ordularının donanmaları İstanbul Boğazı'nda, payitahtta, Osmanlı'nın kalbindedir. "Bu tam anlamıyla bir işgal değil" diyen tarihçiler de vardır çünkü asıl işgal, sonra gelecektir. Ama ne olursa olsun, bu tarihten itibaren İstanbul elden gitmiştir. İstanbul'un nasıl bir abluka altında olduğunu görmek için fotoğraflara dikkatlice bakın.

İstanbul'un Çeşitli Yerlerinden İşgal Güçleri

Kadıköy

Eminönü

Taksim

Galata Köprüsü

1204 yılında düzenlenen Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra Batı yeniden İstanbul'dadır. Bu kez kan dökmeden ama kan dökmeye hazır olarak. Çanakkale'de dökülen kanın izleriyle ve ne yazık ki coşkulu bir kalabalığın karşılamasıyla.

Bu noktada o zamanın İstanbul'unu iyi bilmek gerekir. Bir milyonu aşkın nüfusunun yarıdan azı Müslüman Türk olan bir İstanbul var o dönem... Çünkü Osmanlı, kimseyi yerinden yurdundan etmemiş, sürmemiş, zulmetmemiştir. İşgale sevinen işbirlikçiler dışında, geriye kalan gayrimüslim nüfus için, bu işgalin sevindirici olduğu zannedilmemeli. Sonuçta burada yaşayanlar da Osmanlıydı ve İstanbulluydu. Hatta Çanakkale'de Müslüman Türklerle birlikte aynı saflarda savaşan Ermeni askerleri, vatanı için canını feda etmiştir.

1915'te İzmir'de yayımlanan *Taşink* Ermeni gazetesi Çanakkale Zaferi'ni "Ordularımız büyük bir zafer elde etti" diyerek manşetten kutlamıştır. Düşünün ki, birliktelik vurgusu o zamanlar ne kadar güçlüymüş. Zamanında atılan bu manşet, sonrasındaki kirli oyunları görmemiz ve Osmanlı'nın birliğine kurulan büyük tuzağı anlamamız açısından çok önemlidir.

İŞGALE DİRENEN HALK, AYASOFYA'NIN ŞAHİTLİĞİNDE NASIL YEMİN ETTİ?

Kuşkusuz bu dönemde işgal edilen tek yer İstanbul değil. 15 Mayıs 1919'da Yunan ordusu İzmir'i işgal etti. Mustafa Kemal Samsun'a çıktıktan hemen sonra İstanbul'da 23 Mayıs 1919'da İzmir'in işgaline karşı bir miting düzenlendi, hem de Ayasofya'nın tam karşısında. Sultanahmet Meydanı'nda. Halide Edip ile de anılan bu mitinge, işgal kuvvetlerine rağmen katılım yoğundu. Neler yaşanmıştı o mitingde?

Halide Edip işgale karşı ahaliye yemin ettirirken
Sultanahmet mitingi

İzmir'in işgali büyük tepkiyle karşılanmış, ardı ardına mitingler düzenlenmiştir. Halide Edip Adıvar, Sultanah-

met Meydanı'nda İstanbul'un iki kutsal mabedinin arasında toplanan vatanseverlere, Türkiye'nin istiklali için mücadele çağrısı yapar. Arkasına Ayasofya'yı, önüne Sultanahmet Camii'ni alır. Halide Edip'in bu mitingde sarf ettiği "Milletler dostumuz, hükümetler düşmanımız" sözü bir vecize halini almıştır. Meydan Ayasofya'ya kadar hıncahınç doludur. İşgal güçlerinin belirttiğine göre, iki yüz bin civarında insan vardır. Halide Edip, meydanlarda daha önce yazılmamış, o anda dudaklarından dökülen ateşli konuşmalarıyla ünlüdür. Tablo muhteşemdir. Halide Edip, Sultanahmet Meydanı'nda toplanan kalabalığa "Yedi yüz senelik tarihin ağlayan minareleri altında yemin ediniz" der. "Yemin ediniz! Eski tarihimizin, bu muazzam minarelerin bahşettiği tarihimizin en asil, en terbiyeli vakarını asla unutmayacağız!" Ayasofya ve Sultanahmet camilerinin şahitliğinde toplanan halk yemin eder. "Vallahi!" der. "Yemin ederiz!"

Nejat Muallimoğlu *Dünyayı Sarsan Konuşmalar*[1] adlı kitabında o günkü tablo için şöyle der:

"Minarelerden sala sesleri meydandaki gök gürlemesini andıran yemin seslerine karışırken, minarelerin arasından ve meydanda toplanan kalabalığın üstünden işgal kuvvetlerinin uçakları geçiyordu. Meydanda toplanan hiç kimse ölüm korkusu duymadı. Mücadele ruhu içinde kendinden geçen halk, eğer uçaklardan ateş açılmış olsaydı gelen ölümün farkında olmayacaktı."

1. *Dünyayı Sarsan Konuşmalar*, Nejat Muallimoğlu, Avcıol Yayınları, İstanbul, 2007

İşgale direnen halk, Ayasofya'nın şahitliğinde yemin ediyor
Sultanahmet mitingi

Halk işgali sindiremiyor, Milli Mücadele ruhu dalga dalga yayılıyor. Bu dönemde İttihat ve Terakki Partisi Anadolu hareketini Teşkilat-ı Mahsusa ve sonradan dağılacak Karakol örgütü ile yürütmeye çalışıyor. Mustafa Kemal ve Anadolu hareketi etkinliğini artırıyor.

Tarihi belgelere bakıldığında payitahtın tüm unsurlarıyla elinin kolunun bağlı olduğunu görüyoruz. Şimdi burada gizemli tarihe bir not daha düşelim. Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçişiyle ilgili ilginç bir konu bu.

O dönemde İngiliz ordusunun istihbarat subayı John Godolphin Bennett'tir. Bu isim tanıdık gelebilir. Zira ülkemizde de Ouspensky ve Gurdjieff hakkındaki kitaplarıyla tanınan Bennett ilginç bir adamdır. İngiliz istihbarat subayı Bennett'in, hakkında kitap yazdığı Gurdjieff de nevi

şahsına münhasır biridir. Yıllarca Hindistan, Tibet, Orta Asya, Anadolu ve Mısır'da dolaşmış, kendine göre bir "yol" bulmuştur. Gurdjieff 1920'de İstanbul'a da gelmiş, Galata'da kalmıştır.

O dönem gizemli konularla ilgilenen önemli bir kişi de Prens Sabahattin'dir. Prens, babası Mahmut Celaleddin Paşa'nın Sultan II. Abdülhamit'le ters düşmesi yüzünden Paris'te yetişmiştir. Hatta Jöntürk hareketinin öncülüğünü yapmış, sosyoloji alanında çalışmıştır. İttihat Terakkicilerin görüşlerini onaylamadığı için ilk muhalefet partisi Osmanlı Ahrar Fırkası'nı kurmuş, *Türkiye Nasıl Kurtulabilir* gibi eserleri kaleme almıştır.

Prens Sabahattin, Gurdjieff'i işgal kuvvetlerinin istihbarat subayı Bennett ile de tanıştırmış ve çok geçmeden Bennett onun müridi olup kitaplar yazmıştır.

Prens Sabahattin'in bir İngiliz istihbarat subayı ile ilişkisi ilgi çekicidir. Ama asıl ilginç bilgi, yıllar sonra gelecektir. Bu bilgiyle Bennett'in aslında Milli Mücadele için kritik bir isim olduğu öğrenilmiştir. Bennett, yıllar sonra Mustafa Kemal'in İstanbul'dan Samsun'a gitmesi için izin veren istihbarat subayının, kendisi olduğunu açıklamıştır. Yani Mustafa Kemal ve arkadaşlarının İstanbul'dan çıkışına vize veren isim Bennett olmuştur. Bu izin Samsun'a giden vapurun işgal kuvvetlerince saldırıya uğramamasını garantilemiştir. Ne kadar ilginç değil mi, işgal yıllarında İstanbul'da kimlerin yolu kesişmiş.

Bennett, Mustafa Kemal'le ilgili anılarından birini de şöyle aktarır:

"Bir gün istemeden kaderin aracı oldum. 15 Mayıs günü Yunan güçleri İzmir'e girmiş ve beklenmedik bir direnişle karşılaşmıştı. Sultan Vahdettin, Türk ordusunun çatışmadan uzak durmasını garantilemek için Gelibolu kahramanı General Mustafa Kemal yönetiminde bir heyet göndermek üzere, İtilaf Devletleri Yüksek Komiserliği'yle anlaşmıştı. 8 Haziran'da, ilginç bir tesadüf eseri yirmi ikinci doğum günümde bir Türk subayı odama gelip, Mustafa Kemal ve heyeti için vize istedi. Listeyi okuduğumda, Türk ordusunun en etkin otuz beş generalinin ve kurmay albayının adını tanıdım. Vizeleri vermek hoşuma gitmedi. Binbaşı Van M. her zamanki gibi özel işleriyle meşguldü. Listeyi Merkez Karargâhı'na götürüp talimat istemeye karar verdim. Kurmay subaya bunun barış heyetinden ziyade savaş heyetine benzediğini söyledim. İngiliz Yüksek Komiserliği'nden olayı görüşene kadar beklemem gerektiği söylendi. Yaklaşık bir saat sonra çağrıldım; gidip vizeleri vermem gerektiği söylendi. 'Sultan...' dediler. 'Mustafa Kemal Paşa'ya tamamen güvenmektedir.' Beş hafta sonra Mustafa Kemal Paşa, sultan tarafından kanun kaçağı ilan edildi. Yunanlılara savaş ilan etmişti ve tam da benim Anadolu'ya göndermem emredilen kurmay subayların yardımıyla Türk ordusundan kalanları toparlamaktaydı. Bu olay benim üst düzey siyasetle buluşmam, aynı zamanda büyüklerin bilgeliğinin yaşattığı hayal kırıklığımın başlangıcıydı."

Mustafa Kemal, 1919

Mustafa Kemal'in İstanbul'dan gizli mi yoksa bir izin belgesiyle mi çıktığı, yakın tarihin en hararetli tartışmalarından biri ve uzun süre daha tartışılacağa benziyor. Biz tekrar konumuza dönelim.

İstanbul'un işgalinin arkasında aslında dünya siyasetinin çok yakından tanıdığı bir politikacı da var. Her zaman Yunanlıları destekleyen ve Türk düşmanı olarak bilinen Lord Curzon. Bu ismin İstanbul ve Ayasofya ile ilgili düşünceleri neler?

Lord Curzon Türkiye tarihinde önemli bir yer tutar. Bilindiği gibi, Lozan görüşmeleri sırasında Curzon'un İsmet Paşa ile atışmaları ve hatta tehditleri çok meşhurdur. İsmet Paşa'ya "Lozan'da kabul etmediklerinizi, bir gün gelecek Türkiye'de kabul edeceksiniz" diyebilecek kadar hadsiz bir isimdir.

Lord Curzon, 1919'da İstanbul'un nüfusunun sadece yüzde kırkının Müslüman olduğunu ileri sürerek, İstanbul'un ele geçirilmesi gerektiğini savunmuş, hatta padişahın başka kente sürülmesini istemiştir. Aslında sahnelenen Osmanlı'yı, uluslara ve dinlere bölme oyunudur. Amaç, Osmanlı tebaasını birbirine düşürmektir.

Lord Curzon'un Ayasofya ile ilgili planları da vardır. Ayasofya'nın dokuz yüz yıl boyunca bir Hıristiyan kilisesi olarak kaldığını ve yeniden aslına dönmesi gerektiğini, şiddetle dile getirmiştir. Bu sözler Ayasofya'nın kilise olmasını isteyen Rumları cesaretlendirir. Artık sesleri, daha yüksek çıkacaktır. Patrik vekili, Osmanlı Devleti ile ilişkisini keseceğini hatta İstanbul, Rum olmadıkça Doğu Sorunu'nun hallolmayacağını ilan eder. Öyle ki, bir oldubitti ile Ayasofya'ya çan ve haç takılarak kiliseye dönüştürmek bile istenmiştir.

Bu planın nasıl engellendiği, daha sonraki yıllarda Cemal Kutay tarafından aktarılmıştır. Beyoğlu'nun yabancı bayraklarla donatıldığı günlerdir. Ayasofya ile ilgili kirli planlar duyulmuştur. Kurmay Albay Kara Vasıf Bey komutasında çalışan gizli Karakol Mukavemet Teşkilatı haberi doğrulamıştır. Bu planı önleme görevi de Yenibahçeli Binbaşı Şükrü Bey'e verilmiştir. Şükrü Bey keskin nişancılığı ile nam salmış bir isimdir. Ayasofya'yı kurtarmak için yapılan karşı plan ise şöyledir:

> *"Ayasofya'ya karşı herhangi bir tecavüz silahla karşılanacaktır. Üstün kuvvetlerle hücum karşısında mukavemet kırılacak olursa minarelerine çan, kubbesine haç takmalarına fırsat vermeden Ayasofya dinamitle berhava edilecektir, yani havaya uçurulacaktır."*

Ayasofya'nın kiliseye çevrilmesi, işte bu tehditle önlenmiştir.

O dönemin bir başka gizli kahramanı da Binbaşı Tevfik Bey'dir. Türk askerleri çıkartılıp, Fransız askerleri Ayasofya'ya yerleştirilmek istendiğinde, Binbaşı Tevfik Bey Harbiye Nezareti'nin emrine rağmen Ayasofya'yı teslim etmektense tahrip edeceğini söylemiş ve Fransızları püskürtmüştür.

Ayasofya'yı savunmak için yerleştirilen top ve tüfekler

"AYASOFYA, HÜZNÜN DE SEVİNCİN DE KUTSAL MEKÂNIDIR."

Ayasofya'ya çan ve haç takılmasına göz yummaktansa yok etmeyi bile göze almışlar. Tehdidin büyüklüğü aşikâr. Şükrü Bey de ilginç bağlantıları olan bir isim. Enver Paşa'nın yaveri. Kardeşi Nail Bey daha sonra Atatürk'e suikast ile yargılanıyor ve 1926'da idam ediliyor.

Yüksek Müttefik Konseyi, 1920 yılının Şubat ayında Paris'te toplanıp İstanbul'un Türk kalması kararını veriyor. Lord Curzon'un ve Rumların hayallerini suya düşüren bu karara rağmen, çok farklı bir gelişme yaşanıyor. İstanbul resmen işgal ediliyor. Bu nasıl mümkün oluyor?

İstanbul, asıl felaketi 16 Mart 1920'de yaşamıştır. Bu tarihte İngiliz askerleri, İstanbul'un işgalini kan akıtarak tescillemiştir. Şehzadebaşı'ndaki Kafkas Tümeni'nin kışlasını basan İngilizler, altı askerimizi öldürmüş, devlet daireleri işgal edilmiş, mebuslar ve vatanseverler Malta'ya sürgün edilmiştir. Meşhur Malta sürgünleri diye adlandırılan olay budur. Düşünün ki, fabrikalar bile işgal edilmiştir. Bu işgal sadece İstanbul'u değil çevresini de kapsar. Şile'den Mudanya'ya, İzmit'e kadar geniş bir bölge düşman işgali altındadır.

Tarih okumalarının gerçeklere ve delillere ihtiyacı vardır. Şimdi hatırlayalım, Mustafa Kemal İstanbul hükümetini açıkça tanımadığını söylerken, İstanbul artık tamamen yabancı kuvvetlerin elindedir. Osmanlı Devleti otoritesini

iyice kaybetmiş, kent tamamen başta İngilizler olmak üzere işgal kuvvetlerinin hükmü altına girmiştir. İşgalciler kentin her tarafına yerleşmiştir. Halk mutsuzdur ama işgalcilerin hayatı zevk ve sefa içinde sürmektedir. Her tarafta genelevler açılmış, fuhuş ve alkol alıp başını gitmiştir. Kadıköy'de o zamandan kalan genelevlerin izi hâlâ mevcuttur. İstanbul'un en karanlık yılları böyle başlar. Sarhoş gezen yabancı askerlerle, casuslarla, işbirlikçilerle, genelevlerle, gece hayatı ile bambaşka bir İstanbul vardır. Çünkü işgal, sadece fiziki değil, kültürel olarak da tüm unsurlarıyla Osmanlı'nın başkentindedir.

Galata Kulesi'nin önünde İngiliz askerleri

1920 yılının Kasım ayında, Rusya'daki ihtilalden kaçan ve aslında trajik bir biçimde İstanbul'a gelen Beyaz Ruslar, sefahat hayatının daha da canlanmasına neden olur. Bu yıllar artık İstanbul'un "bütün kötülüklerin anası" bir kent olarak

görüldüğü yıllardır. Merak edenler Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomore* romanında okuyabilirler.

Aynı zaman diliminde, Ankara hükümetinin yaptıkları zaten herkesin malumudur.

Kışkırtılan Yunan kuvvetleri ise, Anadolu'nun içlerine ilerleme planları yapmaktadır.

Aslında bir zulüm de karşı cephede yaşanmaktadır. Yunan kuvvetlerinin büyük bir bölümü ne yazık ki zorla askere alınmış Osmanlı'nın Rum çocuklarından oluşmaktadır. İstanbul'dan katılım az olmasına rağmen Yunan ordusu geçtiği yerlerdeki Rum delikanlıları zorla askere almıştır. Osmanlı'nın evladı olan, Osmanlı'da okula, askere giden, meslek edinen, yeri yurdu vatanı bu topraklar olan Rum çocuklar, artık komşularıyla karşı karşıya gelmeye zorlanmıştır.

Büyük bir tuzak ile Anadolu'yu işgal etmeye çalışan Yunan kuvvetleri, Avrupa'dan da beklediği desteği bulamayınca, Türk kuvvetleri tarafından yenilgiye uğratılır. Bu tarihi çok iyi biliyoruz.

Yunan kuvvetleri İzmir'den de çıkartılınca, Türk halkının sevinç ve kutlama yeri yine Ayasofya olur. Ayasofya namaza gelenlerle dolup taşmış, her bölümü ibadete açılmıştır. Anlaşılacağı üzere, Ayasofya hüznün de sevincin de kutsal mekânıdır.

BU DA GEÇER YA HU!

1 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi ile Yunanlıların yenilgisi onaylanır. Mütareke koşullarından biri de Doğu Trakya'nın Türk jandarma kuvvetlerine bırakılmasıdır. Buna dayanarak Refet Paşa komutasında Türk jandarması İstanbul'a girmiştir. Peki, girdiler de ne oldu? İstanbul işgalden kurtarıldı mı?

Bu çok tartışmalı bir konu çünkü işgal kuvvetleri İstanbul'u boşaltmayacaktır. Biz 1 Kasım 1922'de saltanat kaldırıldı diyoruz. Sultan Vahdettin ise 17 Kasım 1922'de İngilizlerden yardım isteyerek ülkeyi terk etti. Saltanat kaldırıldığında İstanbul'da kimler vardı? Yine İşgal kuvvetleri... Bu kuvvetler bir yıl daha burada kalacaktır. Düşünün, Ankara'da bir hükümet ve İstanbul'da işgal kuvvetleri... Bir yıl süren bir zaman dilimi. Yakın tarih olmasına rağmen hâlâ aydınlatılamamıştır.

İşgal kuvvetleri Lozan Antlaşması'na kadar oyalandılar. Lozan Barış Antlaşması, bilindiği gibi 23 Temmuz 1923'te imzalandı. İşgal kuvvetleri ise, 24 Ağustos'tan itibaren kenti boşaltmaya başladılar. Zaten işgal kuvvetlerinin yeni hükümet ile bir sorunu yoktu, Fenerbahçe ile maç bile yapmışlardı.

İşgal kuvvetleri 2 Ekim 1923 günü İstanbul'u terk etti. Bundan üç gün sonra 6 Ekim 1923'te Şükrü Naili Paşa komutasındaki Türk ordusu, İstanbul'a girdi. Girdiğinde işgal durumu söz konusu değildi. Gerçekten işgal orduları arkalarında bugün bile çözülemeyen birçok soruyla "geldikleri gibi gittiler". Ne oldu da vazgeçip gittiler?

Halkın işgali nasıl karşıladığına dair güzel bir anekdot aktarılır. Sonradan Altunbezer soyadını alacak olan Hattat İsmail Hakkı Bey, işgal yıllarında dükkânına "Bu da geçer ya Hu" yazılı hat asmış, diğer dükkân sahipleri tarafından bu ifade çok sevilip benimsenmiş, herkes dükkânına benzer hat yazısı asmış ve zamanla bu durum, protestonun ifadesi olmuştur. İşgal sona erdikten sonra ise ifade değiştirilmiş, bu kez "Gel keyfim gel" yazısı hattatın dükkânında yerini almıştır. Bu anekdot işgalin özeti gibidir.

Ayasofya'nın cami günlerinden kalma, 1909 tarihli bir fotoğraf

AYASOFYA NASIL MÜZE OLDU?

Bundan sonra Ayasofya cami olarak işlevine devam ediyor ama neden cami olarak kalamıyor, müzeye çevrilmesinin perde arkasında neler var?

Ayasofya'nın nasıl müzeye dönüştüğü sorusu aslında henüz tam aydınlatılamayan ve perde arkasında karanlık bazı olayları barındıran bir konudur. Amerikan Bizans Enstitüsü'nün kurucusu arkeolog Thomas Whittemore 1931 yılında Ayasofya'nın müzeye dönüşme yolculuğunda perdeyi açar. Whittemore, İstanbul'daki Bizans eserlerinin restorasyon ve korunması işine talip olur. Üstelik bütün mali sorumlulukları da üstlenerek.

Türkiye Cumhuriyeti'nden izin almak için bizzat Cumhurbaşkanı Atatürk ile görüşür. Ancak müzakerelerin sürdürülmesinde, Amerikan Dışişleri Bakanlığı ve Ankara'daki Amerikan Büyükelçiliği etkin rol oynar.

Ayasofya önünde Whittemore

Whittemore Atatürk ile

Whittemore, ünü Ayasofya mozaikleri ile yayılmış olsa da 1920'li yıllarda Anadolu'da araştırmalar yapmış bir isimdir. Tesadüf olamayacak bağlantılarla, 1930 yılında Byzantine Institute of America'yı yani Amerikan Bizans Enstitüsü'nü kurar. Whittemore anılarında "Ayasofya bir

gün cami iken, restorasyon çalışmaları için ertesi gün Atatürk'ün emriyle kapatıldı" diye yazar. Bu ilginç bir nottur. Atatürk ile ilişki kurmuş, izin almış ve daha ilginci, Ayasofya'da istediği gibi çalışabilme imkânı kazanmıştır. İngiliz ve Fransızların da desteklediği Amerikan Bizans Enstitüsü'nün, Ayasofya'nın müze olması kararında etkisi var mıdır bilinmez.

Ancak sürecin bu restorasyonla başladığı muhakkaktır. İşin ilginç yanı Whittemore Kariye Camii'nde de çalışmalar yapmış ve burası da 1945 yılında müzeye dönüştürülmüştür. Whittemore anılarında kiliselerin eski kimliklerine kavuşmasını Tanrı'nın arzusuna dayandırmaktadır.

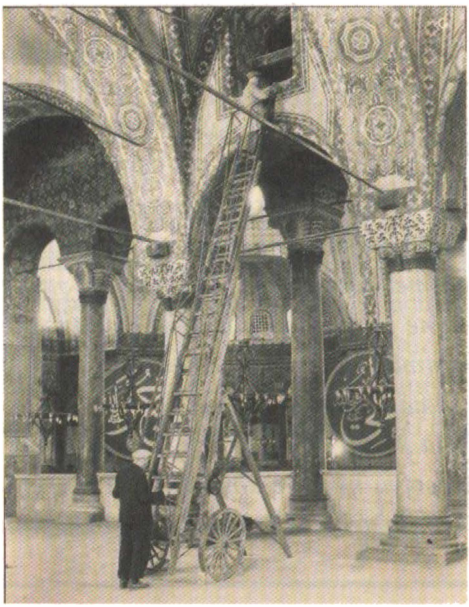

Whittemore 1923 yılında Athos Manastırı'nda

Özellikle 1931 yılından itibaren Amerikan Bizans Enstitüsü'nün yaptığı restorasyonlarda çıkan mozaikler dikkat çekmiştir. Whittemore'un bugün görünen mozaiklerin

ve hatta Ayasofya'nın kapalı bölümlerindeki görünmeyen mozaiklerin ortaya çıkmasında katkısı vardır.

Amerikan Bizans Enstitüsü'nün Ayasofya'daki çalışmaları

Bu dönemde Ayasofya'nın müze olması tartışmaları da başlamıştır. O dönem müzeler, Maarif Vekâleti'ne bağlıdır. Söylendiğine göre Maarif Vekili Abidin Özmen, Atatürk'e Ayasofya'nın müze olmasını teklif etmiştir. Ayasofya hakkındaki bu radikal öneri, gerçekten Özmen tarafından mı getirilmiştir yoksa bu teklifi getirmesi Atatürk tarafından mı istenmiştir? Mevzuun geçtiği 1934 yılını çok iyi incelememiz gerekir. Avrupa üzerinde karabulutlar dolaşmakta, savaş söylentileri her yerde dile getirilmektedir. Atatürk bu dönemde, Balkan ülkelerinin bir savunma ortaklığı anlaşması yapmasına çok önem vermekteydi, hatta bir ara kendisi de Balkan ülkelerini dolaşmayı düşünmüştü.

Balkan ülkeleri arasında bizim için en önemlisi tabii ki Yunanistan'dı. En dikkat çekici gelişme, 11 Eylül 1933'te olmuş ve Yunan Başbakanı Çaldaris ile Dışişleri Bakanı Maksimos Ankara'ya gelmiştir. Hemen ardından 14 Eylül 1933 tarihli dostluk antlaşması imzalanmıştır. 1934 yılı ise Balkan ittifakı için arayışlarla başlamış ve 9 Şubat'ta ünlü Balkan Antantı imzalanmıştır.

Bu gelişmelerden sonra Ayasofya'nın müze olmasının gündeme gelmesi bazıları için Yunanistan'a bir jest olarak yorumlanmıştır. Müze kararına dair en çok dile getirilen iddialardan biri budur.

Sonunda 24.11.1934 tarih ve 2/1589 sayılı kararname ile Ayasofya müzeye dönüştürülür ve "müze", onarım gerekçe gösterilerek 9 Aralık 1934'te kapatılır.

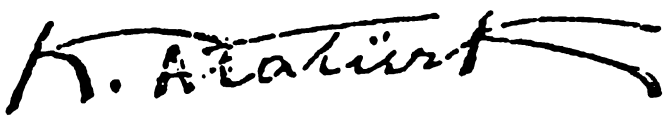
Ayasofya, onarımdan sonra 1 Şubat 1935'te ziyaretçilerine kapılarını açar.

AYASOFYA'NIN MÜZE KARARINDAKİ ATATÜRK İMZASI SAHTE Mİ?

Müze kararında yer alan Atatürk imzasının sahte olduğu iddialarına ne diyeceksiniz?

24 Kasım 1934 tarihli Bakanlar Kurulu kararındaki Atatürk imzası sahte mi değil mi bu soru elbette çok tartışılacak. Ama o dönem Atatürk'ten izinsiz kuş uçmadığı düşünülürse, bu tartışmanın anlamsız olduğu açıktır. Herhalde hiç kimse, Atatürk'ün gazabını üzerine çekmek istemezdi.

Mustafa Kemal'e Atatürk soyadının verildiği, 24 Kasım 1934 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yani Ayasofya'yı müze yapan Bakanlar Kurulu kararı ile aynı tarihte. Bu şekilde baktığımızda imza çok yenidir. Atatürk üzerinde çok çalışmış, hatta örnekler de tasarlatmıştır. İmzası da zamanla oturacaktır. Bu tartışmaları çok gereksiz buluyorum. Yine de bürokrasinin sınırlarının zorlandığını, bu kararın Resmi Gazete'de yayımlanmadığını not düşmek gerek. Belki de bir gün bu karardan vazgeçileceği ya da de facto yaratılan bu duruma bir esneklik geleceği düşünülmüştür. Ayasofya'nın bu durumu Cumhuriyet tarihi boyunca konuşulmuş ve her hükümetten kaçamak cevaplar gelmiştir, ta ki bugüne kadar.

Atatürk'ün Ayasofya'nın müzeye dönüştürülme kararı altındaki imzası

Ayasofya'nın müzeye dönüştürülmesi, bir sanat eserinin korunması adına tercih miydi yoksa bir zorunluluk ya da kabullenişin geçici formülü müydü, dilerim zaman net kanıtı gözlerimizin önüne serer...

Atatürk'ün İstanbul'u çok sevdiğini ve Dolmabahçe'de kaldığını biliyoruz. Bu döneme ait birçok fotoğraf var. Ancak Atatürk'ün Ayasofya'da fotoğrafının olmaması şaşırtıcı. Ne dersiniz?

Bu gerçekten garip bir durum... Atatürk'ün her gittiği kentte, her ziyaret ettiği mekânda fotoğraf çektirdiğini biliyoruz. Bu fotoğraflar aynı zamanda değişen Türkiye'yi göstermek için, önemli bir propaganda yöntemi. Ancak Atatürk'ün Ayasofya'da henüz ortaya çıkmış bir fotoğrafı yok. 1929 yılında Sultanahmet Camii'nin restorasyonunu teftiş ederken, Ayasofya'nın harap halini görüp ilgilenilmesini istediğini biliyoruz. 6 Şubat 1935 tarihinde ise, Ayasofya'yı ziyaret ediyor, yani müze açılışından beş gün sonra.

1932 yılının Kadir Gecesi'nde, dünyanın ilk naklen mevlidi Mustafa Kemal'in teşviki ve talebiyle Ayasofya'dan yapılıyor. Bu dinleti Hafız Yaşar Okuyan, Hafız Burhan, Beşiktaşlı Hafız Rıza, Beylerbeyli Hafız Fahri, Muallim Hafız Nuri, Sultan Selimli Rıza ve bunlara ilaveten yirmi hafızın daha iştirakiyle radyodan yayınlanıyor. Atatürk, mevlidi radyo başında dinliyor ve okuyan hafızları, Dolmabahçe Sarayı'nda iftar yemeğinde ağırlayıp memnuniyetini dile getiriyor.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Ayasofya

İkinci Dünya Savaşı sırasında Ayasofya önünde talim yapan askerler

Camiden müzeye dönüştürüldükten sonra Ayasofya'da neler değişiyor?

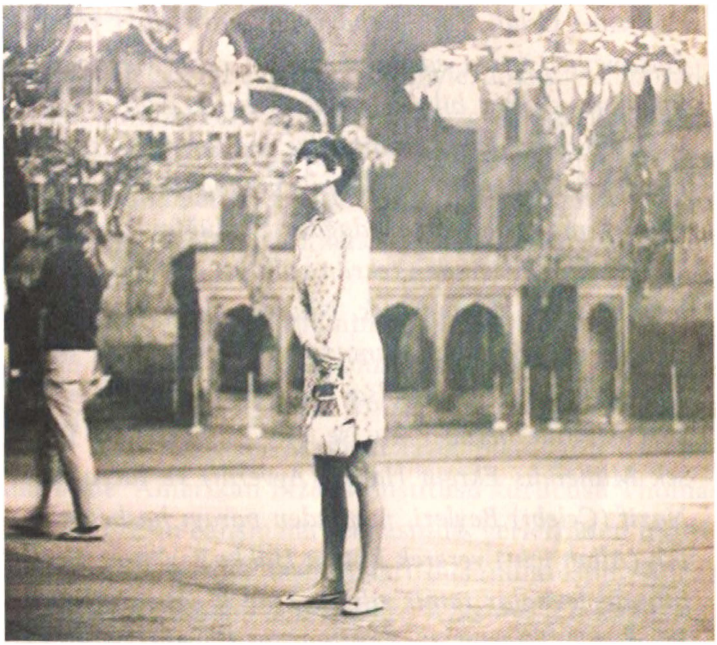
Kiliseden camiye çevrilirken ismiyle, dokusuyla, mozaikleriyle korunmuş olan Ayasofya'da müzeye dönüştürülürken cami karakterine dair ne varsa sökülmüştür. Rahleler, asma kandiller, kandiller arası süsler, Sakal-ı Şerif, Kuran-ı Kerim çekmeceleri, yazı levhaları, sandıklı saatler, birkaçının dışında bütün halılar...

Sultan Abdülaziz döneminin Ayasofya Camii envanterinde binlerce parçadan oluşan eserlerin adı geçmektedir. Hatta Ayasofya'nın kutsal dokusunun ayrılmaz parçası olan Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin dev levhaları bile, Amerikan Bizans Enstitüsü kurucusu Thomas Whittemore'un çalışmaları esnasında, yerlerinden indirilip başka bir camiye taşınmaları düşünülmüştür. Ancak dev boyutları sebebiyle levhaları, Ayasofya'nın kapılarından çıkarmak mümkün olmaz. Zaten zamanında Bahriye Marangozhanesi'nde parçalar halinde yaptırılmış ve Ayasofya'nın içinde birleştirilmişlerdir. Dışarı çıkarılamayan levhalar, hünkâr mahfili tarafındaki köşeye üst üste yığılarak rutubet ve havasızlıktan çürümeye terk edilir. Ta ki 1949 yılında yürekli insanların kişisel gayretleriyle tekrar eski yerlerine asılıncaya kadar.

Bu kutsal iadeyi edebiyat tarihçisi, müzeci ve mutasavvıf İbnülemin Mahmud Kemal İnal *Son Hattatlar* adlı eserinde şöyle aktarmıştır:

"İsm-i Celali, ismi Nebevi'yi esami-i çar-ı yar ve Hasaneyn'i ihtiva eden bu elvah-ı celile (levhalar), birtakım kıymet bilmez eşhas (şahıslar) tarafından indirilip bir kenara konulmuş ve bazılarının bazı yerleri zedelenmişti. Bu hal bizimle beraber diğer erbab-ı imanı (iman sahiplerini) dağdar (üzdüğünden, yaraladığından) ettiğinden tekrar asılması için uğraştıksa da muvaffak olamamıştık. Nihayet Ayasofya Müzesi Müdürü Muzaffer Ramazan Bey'i teşvik ve teşci ettiğimde: 'Para yok, olsa asarım' demişti. Öteden beri benimle beraber bu işe sarf-ı zihin eden Yüksek Mühendis Ekrem Hakkı (Ayverdi) ve tüccardan Nazif (Çelebi) Beyleri, icap eden parayı hasbetenlillah (Allah için) vererek Ekrem Hakkı Bey'in nezareti altında levhalar tamir edildi. Yine o zat-ı erkemin, bikeremihi'l-kerim 28 Kanunusani (Ocak) 1949 (22 Rebiülevvel 1368)'de elvah-ı şerife yerlerine asıldı. Ekrem gelip beni götürdü. Levhaları mahall-i kadiminde (eski yerlerinde) görünce ağlamaya başladım. Cenab-ı Ekramü'l-ekreminehamd ü sena ve Ekrem ve Nazif ile Muzaffer'e teşekkür ve dua ettim. Talikten haberi olmayan İbrahim Alaüddin merhum Hürriyet gazetesine Ankara'dan yazdığı makalede levhaların asılmasına şiddetli bir lisanla lüzum göstererek ibraz-ı hamiyet etmiştir. Ruhu şad olsun."

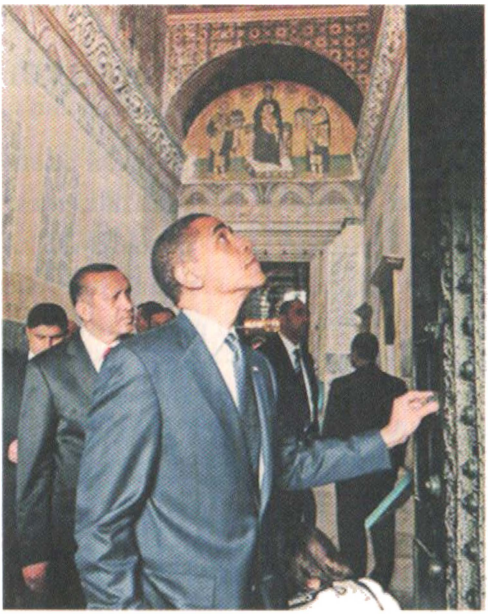
AYASOFYA'NIN ÜNLÜ ZİYARETÇİLERİ

Audrey Hepburn

Sean Connery

Recep Tayyip Erdoğan, Barack Obama

Papa Francesco

OSMANLI'NIN AYASOFYA'SINA NE OLDU?

Bugün hepimizin sorması gereken önemli bir soru var. Biliyoruz ki Ayasofya Osmanlı'daki cami ve cami imamları hiyerarşisinde bir numaraydı. Ayasofya'yı Cami-i Kebir olarak gördüler. Osmanlı'nın Ayasofya'sının başına neler geldi? Ayasofya'yı güçlendiren hatta yaşatan Osmanlı eserlerine ne oldu?

Evet, sormamız gereken çok soru var. Fatih Sultan Mehmet'in yaptırdığı Ayasofya Medresesi Vakfiyesi nerede? Ali Kuşçu, Molla Hüsrev, Mehmet bin Feramürz gibi Osmanlı'ya âlim, Ayasofya'ya müderris yetiştiren medrese nasıl bir oldubittiyle yıkıldı?

Medrese, Sultan II. Mahmut döneminde onarım gördü, Sultan Abdülaziz döneminde yıkıldı, yenisi Darü'l Hilatül Aliyye Medresesi olarak 1924 yılına kadar, bir şekilde ayakta kaldı. Ayasofya'nın müze olma kararından sonra diğer yapılarla birlikte tamamen yok olup gitti. 1934 yılında harap olduğu ve Ayasofya'nın görünümünü bozduğu gerekçesiyle, zamanın Antikiteler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nce yıkım emri verildi. Hüseyin Ayvansarayi'nin 1865 basım tarihli *Hadikatü'l Cevami* adlı eserine göre, Akşemseddin'in Ayasofya Medresesi'nin kapısının dibinde halvethanesi bulunmaktaydı. Daha sonraki tarihlerde bu halvethane Akşemseddin'e hürmeten kütüphane müderrislerine vakfedilmişti. Bu yıkımlarla hangi hatıraların, hangi izlerin yok edildiğini görmemiz gerekiyor.

Sultan I. Mahmut tarafından yaptırılan Sübyan Mektebi'ne işlerlik kazandırıldı. İmarethanesi de hayat bulmalı. Üstelik mutfakları, fırınları, değirmen taşı mevcutken... Kütüphanesi ayakta kalabilecek mi zaman gösterecek.

Osmanlı olmasaydı, Ayasofya yaşamayacaktı. Osmanlı'nın mimarları, en önemlisi de Mimar Sinan olmasaydı bugün dünyanın hayranlıkla izlediği 1500 yıldır ayakta kalan bir yapıdan söz ediyor olamayacaktık. Peki, bu büyük hizmeti veren Osmanlı'nın Ayasofya'sı nerede? Ayasofya Müzesi eski müdürü arkeolog ve sanat tarihçisi Erden Yücel de, Osmanlı Ayasofya'sının bilinçli bir şekilde yok edildiğini düşünüyor.

Yücel "Günümüze kadar gelebilen Ayasofya'nın, Osmanlı dönemi yapılarının yok oluşunu anlamak mümkün değil. Ortada kayıp bir Ayasofya var. Osmanlı dönemine ait birçok önemli eser yeniden ortaya çıkarılmalı" demektedir.

Ayasofya'yı yakından tanıyan Erden Yücel'in söylediklerine kulak vermemiz gerekiyor. Ayasofya'yı bir külliye olarak yaşatan Osmanlı'nın izlerinin silinmemesi önemli.

"MÜSLÜMANLARA KARŞI YEKPARE BİR HAÇLI CEPHE."

Ayasofya hâlâ dış güçler tarafından arzulanıyor mu?

Sorunuzun cevabını bulmak için kılavuzumuz paranın akışı, dinler tarihi ve ezoterizm olacak.

İlk konumuz tabii ki iki kilisenin birliği. Daha önceki bölümde iki kiliseyi birbirlerini aforoz etmiş olarak bırakmıştık. Bu durum yüzyıllarca sürmüş ancak 1965 yılında ortadan kalkmıştır. Şimdi buradan devam edelim.

1965'te Papa VI. Paolo ile Patrik I. Athenagoras Katolik ve Ortodoks dünyasına önemli bir açıklama yapmıştır. 1054 yılında alınan iki tarafın birbirini "aforoz etme" kararı artık kaldırılmıştır. Böylece iki Kilise, birbirini inançsızlıkla suçlamaktan ve yok etmeye çalışmaktan vazgeçmiştir. Sonrasında yaşanan dikkat çekici gelişmeleri arka arkaya sıralayalım.

1995'te de Papa II. Jean Paul ve Patrik Bartholomeos birlikte bir komünyon ayinine katıldılar, 1999'da Papa II. Jean Paul, Romanya'ya, yani bir Ortodoks ülkesine ziyarette bulundu. 2006'da ise, Papa XVI. Benediktus İstanbul'a geldi. O zamanlar yayımlanan ortak deklarasyonda "Papa XVI. Benediktus ve Ekümenik Patrik Bartholomeos'u bir araya getiren bu kardeşçe buluşma, "Tanrı'nın işi ve belirli bir anlamda onun hediyesidir" denildi.

Asıl ilginç ziyaret 2014 yılının 30 Kasım'ında Aziz Andreas Yortusu'nda Papa Francis'in İstanbul'u ziyaretidir. Bu ziyaret iki kilisenin birliği için atılan en önemli adımdır ve geri dönüşü olmayan bir süreci başlatmıştır. Öncelikle ortak konuşmalarda Hazreti Meryem için Ortodoksluğa özgü teotokos sıfatının kullanılması, ekümenikliğe yapılan vurgu ve her iki tarafın iki kilisenin birleşmesi yönündeki niyet beyanı, önceden yapılan büyük hazırlığı da göstermiştir.

Papanın konuşmasında ilginç bir ayrıntı dikkati çeker. Sürekli uyum anlamına gelen Harmonia sözcüğünü kullanmış, bunun dünyaya hâkim olacağını söylemiştir. En son Şişli Harbiye'deki Saint Esprit Kilisesi'nde yaptığı konuşmada ise Harmonia'nın Hazreti İsa olduğunu söylemesi oldukça ilginçtir. Yani papa, İsa dünyaya hâkim olacak demiştir. Kaderin cilvesidir ki, bu kilise de Fossati imzası taşımaktadır.

Ekümeniklik konusunu da irdelemeliyiz. Ekümenik sözcük olarak, ev sözcüğünden gelmektedir. Ekonomi ile aynı köke sahiptir, ama dinsel anlamı "evrensel" olarak geçer. Bu durumda ekümenik kilise, evrensel kilise olmaktadır.

Aslında bu yeni bir terim değildir, geçmişi 325 yılına kadar uzanır. İlk "ekümenik" konsil İznik'te toplanmıştır. Bütün Hıristiyan dünyasını toplayan bu konsilin adı daha sonra kiliselere de verilmiştir. Bu konsilde, Antakya, Roma ve İskenderiye patrikhaneleri "ekümenik" olarak kabul edilir. Bakın içlerinde Konstantinopolis yoktur. O zamanlar İstan-

bul daha gücüne tam kavuşmamış, sadece bir piskoposluktur. Ama Doğu Roma güçlendikçe, siyasi olarak kilisenin de güçlenmesi gerekmektedir. Bu noktada İmparator Theodosis, 381 yılında bir konsil toplayarak Konstantinopolis Piskoposluğu'nu patriklik haline getirir. Mevzu diğerlerini o kadar rahatsız eder ki, toplanan Efes Konsili'nde bu durum tanınmadığı gibi patrik de aforoz edilir.

Gelişmeler imparatorları zor durumda bırakmıştır. Siyasi merkez İstanbul'dur ama aynı zamanda dini merkez olmaması bir açmazdır. Bu açmazdan kurtulmanın tek yolu ekümenik kilise olmasıdır. İznik Konsili'ne göre, ekümenik olmanın en büyük kıstası, kilisenin "apostolik" olması yani bir havari tarafından kurulmasıdır. İstanbul için böyle bir durum söz konusu değildir. Sonunda aranan havari bulunur. İstanbul'a hiç gelmemesine rağmen, Havari Aziz Andreas İstanbul Kilisesi'nin kurucusu olur. Yani 30 Kasım'da yortusu olan Aziz Andreas'ın aslında İstanbul ile hiç alakası yoktur.

451 yılında toplanan Kalkhedon yani Kadıköy Konsili sonunda İstanbul patriği ile Roma piskoposunun yani papa ile patriğin denkliğini kabul eder. Ancak daha 452 yılında Papa Leon, karara karşı çıkar. Günümüzde bahsedilen kiliselerin birliği daha yüzyıllar öncesinde ancak bir yıl gibi kısa bir süre geçerli kalabilmiştir. Ve hiçbir zaman köklü bir gelenek, birliktelik olmamıştır.

Günümüze dönecek olursak bugün neden denklik vurgusu yapılıyor? Papa ile patrik 2014 yılında Petrus ve Andreas'ın kardeşliğini ön plana çıkarıp, tarihte bir yıl bile hükmü olmamış Kalkhedon Konsili'ne neden atıfta bulunuyorlar? Ve neden öpüşerek ekümenikliği, İsa'nın dünyaya hâkimiyetini vurguluyorlar? Bunlar herkesin düşünmesi gereken sorulardır.

Papa Francesco ve Fener Rum Patriği Bartholomeos, ayin sonrası el ele görülüyor.

Bu anlattıklarınızla birlikte düşününce, iki kilisenin birliği görünenden çok daha büyük anlam ifade ediyor. Bildiğimiz kadarıyla ülkemizdeki patrik, Lozan Antlaşması'na göre, sadece Türkiye'deki Rumların patriği, oysa ekümenik olması, bütün Ortodokslar üzerinde hükmü olacağının mı ilanı?

Evet ama Moskova ve Atina patrikleri aynı fikirde değil. Bu giderek siyasi bir olaya dönüşmekte. İki kilisenin birleşmesi, onun ekümenik konumunu kuvvetlendirecek bir adımdır. Batı ne yapmaya çalışıyor olabilir? Ortodoks dünyayı yanına çekerek nasıl bir güç yaratmaya çalışıyor olabilir? Cevabı, Müslümanlara karşı yekpare bir Haçlı cephesi.

Buradaki kilit nokta yine Ayasofya olacaktır. Çünkü Ayasofya bir simgedir. Oluşturulacak ekümenikliğin simgesi ama aynı zamanda Latinlerin ve Kutsal Emanetler'in de simgesi. Garip gelebilir belki ama bütün Ayasofya tarihi içinde sadece altmış yılı kapsayan Haçlı dönemi, Batı tarihinde çok büyük etki yaratmış ve emperyalist amaçlarının da bir nişa-

nesi olmuştur. Zaten tarih boyunca Ayasofya'nın nasıl simge olduğunu gördük. Ayasofya bu bağlamda aslında küresel hegemonyanın kıskacı arasında kalmaktadır. 1204'ten başlayıp günümüze gelen çizgi buna işaret eder.

Anlattıklarınıza Kutsal Emanetler'i de eklediğimizde neden Ayasofya'yı böylesine arzu ettiklerini net şekilde görebiliyorum. Yüzyıllar öncesinden itibaren Kutsal Emanetler'in ilgi çektiğini, önemsendiğini söylüyorsunuz. Peki, Kutsal Emanetler günümüzde nasıl bir güç sağlayabilir? Bu sanki geçmişe ait bir söylem değil mi?

Günümüzde de çok şeyin değiştiğini söyleyemeyiz. Bugün bilinen Kutsal Emanetler, müzelerde ya da kilise ve manastırlarda korunmakta ve sergilenmektedir.

Tabii bir de eski kayıtlara geçmiş ancak sonradan kaybolmuş olanlar var. Dönem yazarlarından Robert de Clari'nin bahsettiği bazı parçalar nerede bilinmiyor. Kim aldı? Ne için kullandı? Nasıl kayboldu? Belirsiz...

Bazı efsaneler bu Kutsal Emanetler'in aslında bazı örgütlerin –ki başta Tapınakçılar geliyor– elinde olduğunu söylese de, hâlâ arandığını düşünebiliriz.

Gerek TV programlarında gerek söyleşilerde dünyada para akışını kontrol eden "sapkın inançlı" grupların varlığından söz ediyoruz. Bunlar gerçekten güçlü ve siyaseten etkili kişiler. İnançları Tapınakçıların inançlarına çok benziyor.

↳

Bu kişiler Tevrat ve İncil'lerde anlatılan efsanelere ve kehanetlere meraklı insanlar. Ellerindeki siyasi gücü kullanarak Kutsal Emanetler'i aradıklarını da varsayabiliriz. Hitler'in bile Kutsal Emanetler'i aradığını düşünürsek durum daha iyi anlaşılır sanırım. Yaygın inanca göre Kutsal Emanetler çeşitli kiliselerden getirilmiş ve Ayasofya'da toplanmıştır. Burada pay edilmiş ama bazıları da kaybolmuştur. Günümüzde hâlâ bazı gizli örgütler Kutsal Emanetler'in burada olduğuna inanmakta ve bir gün ortaya çıkacağını düşünmektedir. Hatta bir punduna getirip ortaya çıkarmak istemektedir.

Diyelim ki "bir punduna getirdiler" ve bu Kutsal Emanetler'i ortaya çıkardılar. Sonrasında ne olabilir?

Önemli bir soru. Diyelim ki burada "yasal" bir kazı ya da araştırma oldu ve gerçekten emanetler ortaya çıkarıldı. Bu, tartışmasız bir şekilde, Ayasofya'nın Hıristiyanlar için kutsallığının göstergesi olacak hatta Ayasofya'nın kutsanması anlamına da gelecektir. Diğer taraftan devletimiz için baş ağrıtacak bir durum yaratacağını öngörebiliriz. Düşünsenize, Ayasofya zaten ihtilaflı bir konu, büyük tartışma kopacağı kesin.

Detaylandıralım lütfen. Nasıl bir sorun yaratabilir? Ayasofya hali hazırda zaten cazibe merkezi.

Şimdi şöyle düşünelim. Ortaçağ'dan beri gerek Batı'da gerekse Doğu'da Kutsal Emanetler'in olduğu yerler, her zaman kutsal kabul edilmiş ve hac yeri olarak binlerce hacı tarafından ziyaret edilmiştir.

Aynı durum Ayasofya için düşünülecek. Ayasofya bir Kutsal Emanetler merkezi olacak ve binlerce hacı ziyarete gelecek. Bu durum ister istemez, Türkiye üzerinde çok büyük bir baskı unsuru oluşturacak. Bırakın Ayasofya'nın cami olmasını, müze olarak da sorunlu hale gelecek çünkü muhtemelen Katolik dünyası, hak iddia edecektir. Kimse dillendirmese de Ayasofya bir dönem Katolik katedrali olmuştur.

Bu demek değildir ki, emanetler ilelebet saklı kalsın ama çok ciddi bir politika izlemek gerekiyor. Ülkemizin ekonomik ve siyasi gücü mevzubahis. Ne kadar güçlü olursak, o kadar tehlikelere göğüs gerebiliriz. Tabii Ayasofya kadar İstanbul da durumdan etkilenecektir, bunu da hesaba katmak gerekir.

Bir yandan patriğin ekümeniklik iddiası devam ediyor, bu Patrikhane'nin etki sahasının çok daha büyük alana yayılması demek; öte yandan iki kilisenin birliği meselesi var, bu da Hıristiyan âleminin çok daha büyük bir blok olarak karşımıza dikileceğinin işaretlerini veriyor.

Rum Ortodokslarının ruhani lideri Bartholomeos, 2014 yılında, Ayasofya yeniden cami olursa, mezhep farkı gözetmeksizin tüm Hıristiyan dünyasının büyük bir tepki vereceğini açıklamıştı. Fener Rum Patriği'nin sözlerinden, Hıristiyan âleminin vereceği tepkinin işaretlerini görmek mümkün. Sapkın örgütlerin, Kutsal Emanetler'in bizim kontrolümüzden çıkması için ellerinden geleni yapacakları ihtimalini unutmamalı. Kesinlikle uyanık olmalıyız.

Peki, burada paranın akışı nasıl bir rol oynuyor?

Paranın akışı derken özellikle faiz gelirlerinden, karşılıksız basılan paralardan oluşan "sanal parayı" ve onun savaşlar, silah, uyuşturucu ve diğer kirli yollardan sisteme girmesini kastediyoruz. Ülkelerin kendi para birimleri ile ticaret yapması aslında dolar ve avro egemenliğini kırmak amacını taşıyor ve karşılıksız paranın sisteme girmesine engel de oluyor.

Rusya'nın ruble ile ticaret yapma hevesi aynı zamanda Rusya'nın etki alanını da genişletme isteğini etkiliyor. Bu açıdan Ortodoks dünyasına hâkim olma gayreti de ortaya çıkıyor; Ayasofya, sadece dini manada değil, ekonomik ve dünya hâkimiyeti hedefine ulaşması için de ihtiyaç duyduğu bir güç.

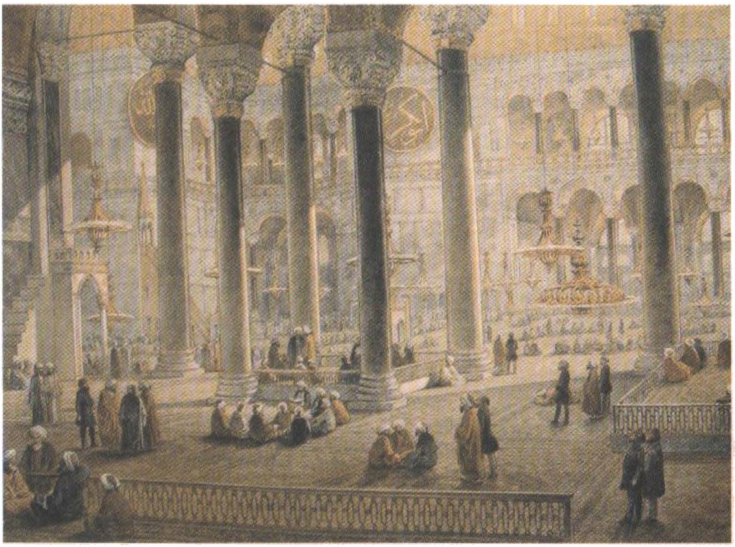
Ortadoğu'da kendine yer arayan bir Rusya'nın Petro zamanından beri var olan İstanbul hayalini yine anımsaması ve Ayasofya'yı bir sembol olarak kullanmayı düşünmesi hiç de uzak bir ihtimal değil.

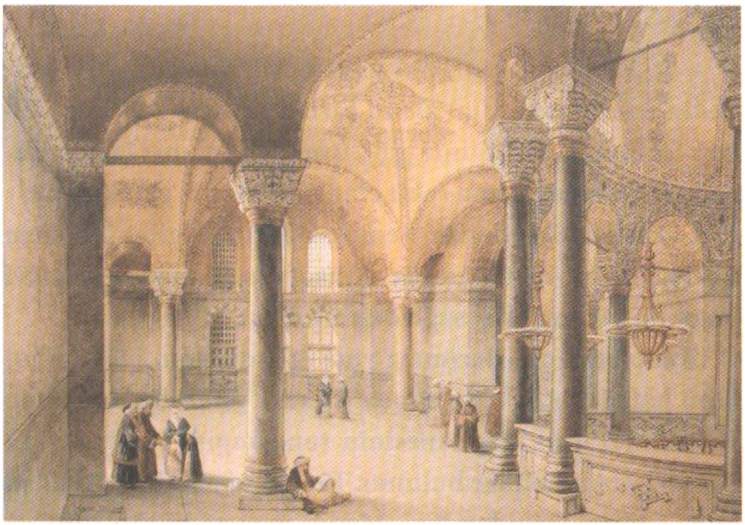
Ruslar Osman'ı kovuyor
Önde Osmanlı'yı temsil eden Osman, arkada Ayasofya, 19. yüzyıl propaganda afişi

Son olarak gelelim en büyük tartışmaya. Ayasofya, müze olarak mı kalmalı, camiye mi çevrilmeli? Ayasofya, bir insanlık mirası, bir kültürel değer... Manevi kıymetini de göz önünde bulundurarak değerlendirdiğinizde müze olarak kalması doğru mu sizce?

Benim gönlümden geçen buranın yeniden cami olarak ibadete açılması. Ama bu müze işlevini ortadan kaldırmayı gerektirmez. Ayasofya başta araştırmacılar olmak üzere bütün ziyaretçilere açık olmalı. İbadet kısmı Osmanlı döneminde olduğu gibi alt katta olabilir ve üst kat müze işlevini sürdürebilir. Namaz vakitlerinde ise, müze kısmına ziyaretçi alınmaz.

Ayasofya'nın halılı ve ibadete açık alt katı
Fossati

Ayasofya'nın halısız ve serbest üst katı
Fossati

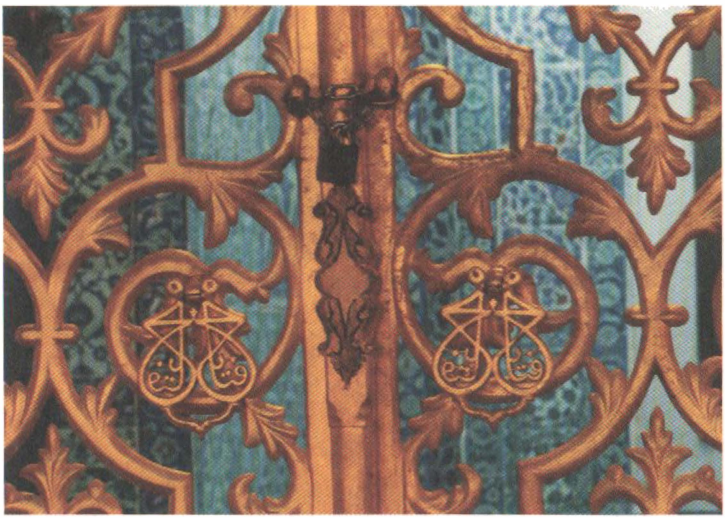

Anlaşılan o ki, küresel güçlerin en büyük korkusu Ayasofya'nın yeniden cami olarak ibadete açılması... Mabedin üzerindeki hilal alemi birilerini hâlâ rahatsız ediyor. Sizin de belirttiğiniz gibi, uyanık olmamız lazım. Tuzağa düşmemek adına saklı olanı görmemiz gerekiyor.

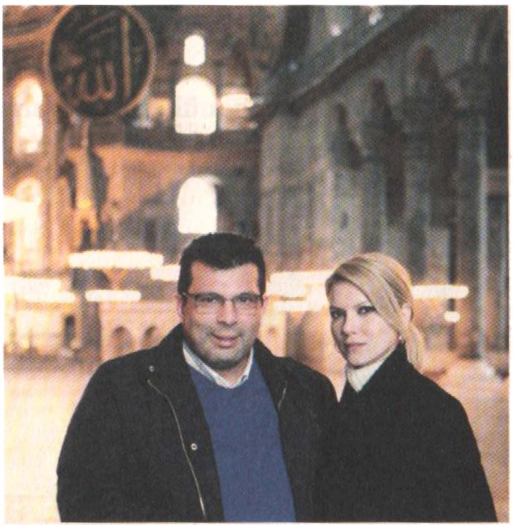
Çok teşekkür ederim, hem verdiğiniz bilgiler için hem de bu tarih yolculuğunda Ayasofya'nın maddi manevi önemini anlamamızı sağladığınız için.

Son olarak okurlarımıza yine Ayasofya'nın bir sembolünü hatırlatarak veda etmek isterim. Ayasofya'da Sultan I. Mahmut'un kütüphanesinin tunç kapısı üzerinde "Ya Fettah" yazılı kulplar bulunur. Fethin sembolü ve Allah'ın esma-i hüsnalarından biri. Maddi manevi bütün kapıları açan anlamını taşır.

Dilerim bu kitap, okurlarımız için Ayasofya'ya yol olur... Ayasofya'ya dair merakı ve sevdayı artırır. Hem gören gözlere hem de hisseden gönüllere, bu eşsiz mabedin kapıları ve sırları hikmetle ardına kadar açılır.

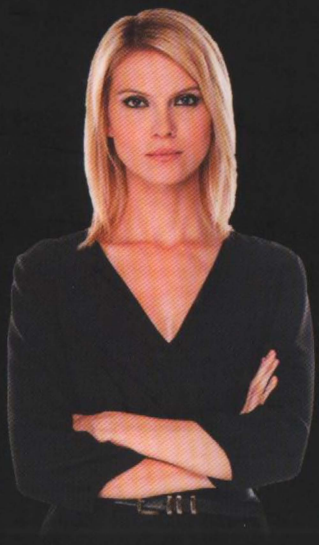
Sultan I. Mahmut'un kütüphanesinin tunç kapısı üzerindeki tokmaklarda "Ya Fettah" yazmaktadır.

Erhan Altunay ve Pelin Çift

ERHAN ALTUNAY KİMDİR?

Dünyanın en özel kentlerinden olan İstanbul'da dünyaya geldi. Orta ve lise öğrenimini Saint Joseph Fransız Lisesi'nde yaptı. Hacettepe Üniversitesi'nde nükleer enerji mühendisliği okudu. Üniversite sırasında Fraktaller, Mandelbrot Kümesi, kuantum fiziği ve zaman üzerine çalıştı. Daha sonra Marmara Üniversitesi'nde insan kaynakları yönetimi yüksek lisansı yaptı. Radyoculuk hayalini çeşitli radyolarda ve TRT'de radyo programları yaparak gerçekleştirdi. Mitoloji ve paganizm araştırmaları hayatının vazgeçilmezlerinden oldu. İngilizce, Fransızca ve Latince bilen yazar ayrıca paganizm, mitoloji, dinler tarihi, sanat tarihi, sinema ve müzik konusunda çeşitli seminerler vermektedir. Yayımlanmış dört kitabı bulunmaktadır.

AYASOFYA'NIN GİZLİ TARİHİ

Ayasofya'nın sırlarla dolu gizli tarihi ilk kez gözler önüne seriliyor...

Ayasofya'nın içindeki gizemli sembollerin anlamı ne?

Hangi gizli örgütler Ayasofya'ya izlerini bıraktı? Bu işaretler hangi amaçla mabede kazındı?

Ayasofya'nın dehlizleri nerelere uzanıyor?

Tapınak Şövalyeleri Ayasofya'yı nasıl hedefine aldı? Ayasofya'da hangi Kutsal Emanetler'i aradı?

Mabedi kirletmek adına içinde türlü sapkınlıklar yapanlar kimlerdi?

Ayasofya düşmanı Venedikli Dandolo'nun mezarı neden Ayasofya'nın içinde?

Fatih Sultan Mehmet, fetih sonrasında kılıç hakkı Ayasofya'da hangi değişiklikleri yaptırdı?

Fatih Sultan Mehmet'in Bellini'ye yaptırdığı ünlü tablosu Ayasofya'yla ilgili hangi sırrı saklıyor?

İstanbul işgal altındayken "Ayasofya'da haç görmektense onu yıkarım!" diyerek düşmandan koruyan gizli kahramanlar kimlerdi?

Osmanlı'nın Cami-i Kebir'i nasıl müzeye dönüştürüldü?

Neden hâlâ küresel güçlerin ve ezoterik örgütlerin hedefinde?

Ayasofya'yı,
okudukça anlayacak
anladıkça sevecek
sevdikçe sahipleneceksiniz.

twitter.com/GOkitapligi
instagram.com/gundemotesikitapligi

2016 THG 726717 ELR
THG 5717 ELR

₺22

BEYAZ BAYKUŞ

www.destekyayinlari.com
facebook.com/beyazbaykusyayinlari
twitter.com/beyazbaykusy
instagram.com/beyazbaykusyayinlari

ISBN: 978-605-110-705-9